

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์)

ปริญญา

รัฐศาสตร์

รัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

สาขา

ภาควิชา

เรื่อง ทศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4
ในเขตพื้นที่การศึกษาเขต 1 กรุงเทพมหานคร

Democratic Political Attitude of the 4th Level Secondary School

Students in the 1st Educational Region of Bangkok

นามผู้วิจัย นายสุนัส ฤกษ์สมโภชน์

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์จันทิพ คล้ายทับทิม, M.A.)

กรรมการ

(อาจารย์อรนันท กุลันทประ, ร.ค.)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์นิตยา เงินประเสริฐศรี, ร.ม.)

หัวหน้าภาควิชา

(รองศาสตราจารย์จตุพร บานชื่น, M.S.S.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์วินัย อางคงหาญ, M.A.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ 5 เดือน เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๙

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4
ในเขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร

Democratic Political Attitude of the 4th Level Secondary School Students
in the 1st Educational Region of Bangkok

โดย

นายสุนัส ฤกษ์สมโภชน์

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์)

พ.ศ. 2549

ISBN 974-16-1437-3

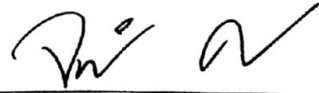
สุนันต ฤกษ์สมโภชน์ 2549: ทศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักเรียน
มัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ในเขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) สาขาวิชารัฐศาสตร์ ภาควิชารัฐศาสตร์
และประศาสนศาสตร์ ปรธานกรรมการที่ปรึกษา: ผู้ช่วยศาสตราจารย์จุฑาทิพ
คล้ายทับทิม, M.A. 130 หน้า
ISBN 974-16-1437-3

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ 1) เพื่อศึกษาทศนคติทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาช่วง
ชั้นที่ 4 ในเขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร 2) เพื่อเปรียบเทียบทศนคติทางการเมือง
ของนักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ในเขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร จำแนกตาม
ปัจจัยส่วนบุคคล 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมทาง
การเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ในเขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร
กับทศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา คือ นักเรียนมัธยมศึกษา
ช่วงชั้นที่ 4 ในเขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร จำนวน 353 คน การเก็บข้อมูลใช้แบบ
สอบถามเป็นเครื่องมือ และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนค่าเบี่ยงเบน
มาตรฐานค่า t-test และค่า F-test ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน โดยใช้การประเมินผลด้วย
คอมพิวเตอร์ โดยกำหนดค่านัยทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 มีระดับทศนคติทางการเมืองแบบ
ประชาธิปไตยในระดับสูง ปัจจัยด้านส่วนบุคคลของนักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ไม่ว่าจะเป็น
เพศ อายุ อาชีพของผู้ปกครอง รายได้ของครอบครัว ชั้นปีการศึกษา สาขาที่เรียนในสถานศึกษาที่
ต่างกัน ไม่ทำให้ทศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยแตกต่างกัน สำหรับปัจจัยด้านประสบการณ์
และสิ่งแวดล้อมทางการเมือง ด้านความสนใจข่าวสารการเมืองการปกครอง ไม่มีความสัมพันธ์กับ
ทศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ส่วนการได้รับการศึกษาอบรมในเรื่องการปกครองแบบ
ประชาธิปไตย มีความสัมพันธ์กับทศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วม
ในกิจกรรมทางการเมือง มีความสัมพันธ์กับทศนคติทางการเมือง

ลายมือชื่อนิติศิต

ลายมือชื่อประธานกรรมการ

๒๑ ๑๖๖ ๑ ๔๗

Sunat Rerksomphot 2006: The Democratic Political Attitude of the 4th Level Secondary School Students in the 1st Education Region of Bangkok. Master of Arts (Political Science), Major Field: Political Science, Department of Political Science and Public Administration. Thesis Advisor: Assistant Professor Juthatip Klaitabtim, M.A. 130 pages.
ISBN 974-16-1437-3

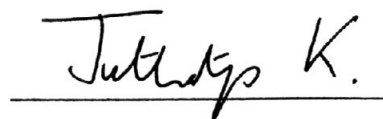
The objectives of this study are as follows 1) to study the democratic political attitude of the 4th Level Secondary School students in the 1st Educational Region of Bangkok, 2) to compare the democratic political attitude in the 1st Educational Region of Bangkok, classified by personal factors, 3) to study the relations between the factors of experience and political environment of students, and the democratic political attitude.

The research samples consisted of 353 Matthayomsuksa Students, level 4th in area 1 in Bangkok Metropolis. Stratified random sampling and simple random sampling method were an end. Data were collected by using questionnaires. Statistical tool used for analyzing data were percentage, mean, Standard Deviation, t-test, F-test and Pearson Product Moment Correlation Coefficient.

The result showed that the democratic political attitude of Matthayomsuksa Student was at the high level. Personal factors such as sex, age, parent's occupation, family income, educational level, different learning programmed in schools did not cause difference in the attitude. But the experience in democratic educational course and the social participation had a positive correlation to democratic the political attitudes.

Student's signature

Thesis Advisor's signature

21/2/01 49

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สามารถสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ทั้งนี้ ก็เพราะได้รับความกรุณาอย่างยั้งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์จุฑาทิพ คล้ายทับทิม ประธานกรรมการที่ปรึกษา อาจารย์ ดร.อรนันท์ กลันทบุระ กรรมการที่ปรึกษาวิชาเอก รองศาสตราจารย์ นิตยา เงินประเสริฐศรี กรรมการที่ปรึกษาวิชาการ ได้ถ่ายทอดประสิทธิ์ประสาทความรู้ ทั้งยังชี้แนะแนวทาง วิธีการศึกษาค้นคว้า และปรับปรุงแก้ไข ในยามที่ประสบกับปัญหาต่างๆ ให้สามารถฟันฝ่าอุปสรรคต่างๆ ให้ผ่านพ้นไปด้วยดี นอกเหนือจากบุคคลดังกล่าวมาข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยยังได้รับคำแนะนำ ช่วยเหลือที่ดีจากคณาจารย์ และเพื่อนๆ ร่วมชั้นเรียน และคณะครู โรงเรียนสามเสนวิทยาลัยทุกท่าน ซึ่งผู้วิจัยขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ท้ายที่สุดนี้ สิ่งที่จะขาดไปไม่ได้ก็คือ ขอขอบพระคุณพ่อ แม่ที่เคารพรักอย่างยิ่ง และครอบครัวของผู้วิจัย ที่เป็นแรงบันดาลใจ คอยดูแล เอาใจใส่ในสุขภาพมาโดยตลอด จนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

สุนัส ฤกษ์สมโภชน์
มีนาคม 2549

สารบัญ

หน้า

สารบัญตาราง	(3)
สารบัญภาพ	(5)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	2
ขอบเขตของการวิจัย	2
นิยามศัพท์	2
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	5
ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวกับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย	5
ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง	45
รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 กับการมีส่วนร่วมของประชาชน	59
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	61
ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย	65
กรอบแนวความคิดในการวิจัย	66
สมมติฐานในการศึกษา	66
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	68
ประชากรที่ใช้ในการวิจัย	68
กลุ่มตัวอย่างและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง	68
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	70
การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	74
การเก็บรวบรวมข้อมูล	75
การวิเคราะห์ข้อมูล	75
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	75

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิจัยและข้อวิจารณ์	77
ผลการวิจัย	77
ข้อวิจารณ์	96
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	104
สรุปผลการวิจัย	104
ข้อเสนอแนะ	108
เอกสารและสิ่งอ้างอิง	111
ภาคผนวก	116
ภาคผนวก ก แบบสอบถาม	117
ภาคผนวก ข ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม	125

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	กลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ในเขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร	69
2	ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	77
3	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความสนใจข่าวสารการเมือง การปกครอง จำแนกเป็นรายข้อ	79
4	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการได้รับการศึกษาอบรมในเรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตย จำแนกเป็นรายข้อ	81
5	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง จำแนกเป็นรายข้อ	82
6	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมทางการเมือง และระดับคะแนนเฉลี่ยของประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมทางการเมือง จำแนกเป็นระดับรายด้าน โดยรวม	84
7	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย	85
8	เปรียบเทียบทัศนคติทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 เขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร จำแนกตามเพศโดยรวม	90
9	เปรียบเทียบทัศนคติทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 เขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร จำแนกตามอายุโดยรวม	91

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
10	เปรียบเทียบทัศนคติทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 เขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร จำแนกตามอาชีพของผู้ปกครองโดยรวม	91
11	เปรียบเทียบทัศนคติทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 เขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร จำแนกตามรายได้ของครอบครัวต่อเดือน โดยรวม	92
12	เปรียบเทียบทัศนคติทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 เขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร จำแนกตามชั้นปีการศึกษาของนักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 โดยรวม	92
13	เปรียบเทียบทัศนคติทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 เขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร จำแนกตามสาขาที่เรียนในสถานศึกษาโดยรวม	93
14	ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 เขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร กับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย	94
15	สรุปผลการทดสอบสมมติฐานด้านปัจจัยส่วนบุคคลของนักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4	95
16	สรุปผลการทดสอบสมมติฐานของปัจจัยด้านประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมทางการเมือง ของนักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4	96

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติและพฤติกรรมของบุคคล	18
2	การควบคุมนโยบายสาธารณะของประชาชน	27
3	กรอบแนวความคิดในการวิจัย	66

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

รัฐธรรมนูญ 2540 เป็นประโยชน์ต่อการปฏิรูปการเมืองไทยอย่างมาก โดยเฉพาะทางด้านสิทธิและเสรีภาพ บทบาทของประชาชนในระบบประชาธิปไตย อย่างไรก็ตามถ้าหากประชาชนขาดคุณภาพ มิได้มีความเข้าใจว่าการมีสิทธิย่อมควบคู่มากับการทำหน้าที่ แล้วเรียกร้องเอาแต่สิทธิอย่างเดียว โดยมีได้คำนึงถึงหน้าที่ความรับผิดชอบที่ตนพึงมีต่อสังคม และประเทศชาติด้วยเชื่อได้ว่า การพัฒนาการเมืองแบบประชาธิปไตยของประเทศไทย จะไม่ได้ผลตามที่ได้อคาดหวัง นักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตั้งแต่ชั้น ม.4 ถึง ม.6 ซึ่งเป็นเยาวชนของชาติที่จะก้าวเข้าไปสู่การมีส่วนร่วมในการพัฒนาการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และเพิ่มเติมแก้ไข พ.ศ. 2544 เป็นการมุ่งเน้นให้คนไทยทุกหมู่เหล่าได้รับโอกาสเสมอกันทางการศึกษา โดยกำหนดไว้ในมาตราที่ 27 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดทำสาระหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคม ระบอบประชาธิปไตย สิทธิในการเลือกตั้งให้นักเรียนในระดับช่วงชั้นที่ 4 เรียน ตลอดจนคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

ในการศึกษานี้ ผู้วิจัยต้องการที่จะศึกษาเขตพื้นที่การศึกษาเขต 1 ซึ่งเป็นตัวแทนประชาชนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกันหลากหลายอาชีพ

ดังนั้น ทิศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักเรียนในระดับชั้นช่วงชั้นที่ 4 จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจอย่างยิ่ง เนื่องจากเยาวชนเหล่านี้ส่วนใหญ่กำลังจะก้าวเข้าสู่การศึกษาระดับอุดมศึกษา ซึ่งจะเปลี่ยนสถานภาพจากนักเรียนไปสู่นักศึกษาในระดับอุดมศึกษา ดังนั้น การเตรียมเยาวชนของชาติ เพื่อให้มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย จะเป็นการส่งเสริมระบอบการปกครองประชาธิปไตยให้ประสบผลสำเร็จได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทัศนคติทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 เขตพื้นที่การศึกษา 1 กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อเปรียบเทียบทัศนคติทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 เขตพื้นที่การศึกษา 1 กรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 เขตพื้นที่การศึกษา 1 กรุงเทพมหานคร กับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการวิจัยใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักเรียนช่วงชั้นปีที่ 4 เขตพื้นที่การศึกษา 1 กรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จะทำการศึกษาวิจัยทัศนคติทางการเมือง โดยศึกษาจากนักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 เขตพื้นที่การศึกษา 1 กรุงเทพมหานครจำนวน 353 คน

นิยามศัพท์

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นิยามศัพท์ในการวิจัยดังนี้

เพศ หมายถึง ลักษณะที่รู้ว่าหญิงหรือชาย

อายุ หมายถึง อายุเต็มตามปฏิทินของนักเรียนมัธยมช่วงชั้นที่ 4 นับถึงวันที่ตอบแบบสอบถาม

อาชีพของผู้ปกครอง หมายถึง การประกอบอาชีพของบิดามารดาหรือผู้ปกครองของนักเรียนมัธยมช่วงชั้นที่ 4 ซึ่งเป็นผู้ที่มีรายได้หลักของครอบครัว และนักเรียนอาศัยรายได้นั้นในการเข้ารับการศึกษา เช่น ข้าราชการทหาร ข้าราชการพลเรือน ธุรกิจส่วนตัว เกษตรกรรม รับจ้างทั่วไป เป็นต้น

รายได้ของครอบครัว หมายถึง รายได้ต่อเดือนของบิดามารดาหรือผู้อุปการะนักเรียนมัธยมช่วงชั้นที่ 4 แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1. ต่ำกว่า 10,000 บาท
2. 10,001 – 20,000 บาท
3. 20,000 บาทขึ้นไป

ชั้นปีที่ศึกษาของนักเรียนมัธยมช่วงชั้นที่ 4 หมายถึง ระดับการศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมช่วงชั้นที่ 4 ในปีการศึกษา 2548 คือ มัธยมศึกษาปีที่ 4, 5, 6 ตามระเบียบการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

สาขาที่เรียนในสถานศึกษา หมายถึง แผนการเรียนที่นักเรียนมัธยมช่วงชั้นที่ 4 ในเขตพื้นที่การศึกษาเขต 1 กรุงเทพมหานคร ได้เลือกเรียน ได้แก่ สายวิทย์-คณิต ศิลป์-คำนวณ หรือ ศิลป์-ภาษา

ปัจจัยด้านประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมทางการเมือง หมายถึง สิ่งที่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ในเขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานครได้รับจากสถาบันต่างๆ เช่น ความสนใจข่าวสาร การเมือง การปกครอง และการมีส่วนร่วมกิจกรรมทางการเมืองในท้องถิ่น

ความสนใจข่าวสารการเมือง การปกครอง หมายถึง การที่นักเรียนมัธยมช่วงชั้นที่ 4 ในเขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร ติดตามความเคลื่อนไหวทางการเมือง การปกครอง จากสื่อสารมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์รายวัน รายสัปดาห์ จากโทรทัศน์ วิทยุ หรือระบบสื่อสารมวลชนอื่นๆ และการสนทนากับกลุ่มเพื่อนในเรื่องของการเมือง

การได้รับการศึกษาอบรมในเรื่องการปกครองแบบประชาธิปไตย หมายถึง การที่นักเรียนมัธยมช่วงชั้นที่ 4 ในเขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร เคยได้รับการศึกษาอบรมเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในสถานศึกษาของตน ซึ่งก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจต่อแนวทางการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

การมีส่วนร่วมกิจกรรมทางการเมือง หมายถึง การที่นักเรียนมัธยมช่วงชั้นที่ 4 ในเขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร เข้าไปมีส่วนร่วมในการเมืองระดับท้องถิ่นและประเทศ

การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง หมายถึง การเข้าร่วมกิจกรรมที่บุคคลผู้ที่เข้าร่วมมีความประสงค์ร่วมกัน เพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจของรัฐ และความมีเสถียรภาพของรัฐ การมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นจะมีมากน้อยเพียงไรขึ้นอยู่กับเจตจำนงทางการเมืองของผู้มีส่วนร่วมนั้นๆ ด้วย

ทัศนคติ หมายถึง ความรู้สึก ความเชื่อภายในของบุคคล และแสดงออกทางพฤติกรรมในทิศทางบวก ทิศทางลบ หรือเป็นกลางต่อสิ่งต่างๆ หรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง

ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย คือ ระดับความคิดหรือความรู้สึกของนักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ที่ประกอบไปด้วยอารมณ์ต่อสิ่งที่ตนมีความสัมพันธ์กับสังคม ในทางที่จะเกื้อกูลต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 หมายถึง นักเรียนที่อยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4, 5, 6 ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง ทักษะคิดทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษา
ช่วงชั้นที่ 4 ในเขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยขอใช้ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง
กับการวิจัยมาเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวกับทักษะคิดทางการเมืองแบบประชาธิปไตย
2. ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง
3. รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 กับการมีส่วนร่วมของประชาชน

ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับทักษะคิดทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

แนวคิดและความหมายของทัศนคติ

คำว่า “ทัศนคติ” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Attitude” มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า “Aptus”
แปลว่า โน้มเอียง เหมาะสม มีผู้ใช้คำอื่นในความหมายเดียวกันเช่น “เจตคติ” หรือ “เจตณคติ”
นักการศึกษาและนักจิตวิทยาให้นิยามหรือคำจำกัดความมากมายทั้งในอดีตและปัจจุบัน พอสรุป
เป็นหัวข้อที่สำคัญดังนี้ (รวิวรรณ, 2533)

ทัศนคติเป็นความพร้อมของประสาทและจิตใจ

ทัศนคติ หมายถึง สภาวะความพร้อมทางจิตหรือประสาทของแต่ละบุคคล ซึ่งเกิดขึ้น
โดยผ่านประสบการณ์ มีทิศทางในการตอบสนองต่อเป้าหมายและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง (Allport,
1986, 1935: 810 อ้างถึงใน สมสุข, 2533)

ทัศนคติ หมายถึง สภาพความพร้อมของจิตใจและประสาท ซึ่งเกิดจากการได้รับประสบ-
การณ์ อันมีผลโดยตรงต่อการตอบสนองของบุคคลต่อสรรพสิ่งและสถานการณ์ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับ
กับบุคคลนั้น (Shaver, 1981: 184)

ทัศนคติ หมายถึง ความพร้อมในการเห็นด้วยกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นลักษณะเฉพาะของบุคคลซึ่งถูกกำหนดโดยประสบการณ์ชีวิต (Murphy and Newcomb, 1937 อ้างถึงใน Kiesler and Miller, 1969)

ทัศนคติ หมายถึง ความพร้อมหรือความโน้มเอียงที่บุคคลจะแสดงปฏิกิริยาออกมาต่อสิ่งเร้าหนึ่งๆ อย่างค่อนข้างคงที่ และการแสดงออกนี้จะไม่ปรากฏให้เห็น ถ้าไม่มีสิ่งเร้าเกิดขึ้น (วาสนา, 2544 อ้างถึงใน รวีวรรณ, 2533)

ทัศนคติเป็นความโน้มเอียงของจิตใจ

ทัศนคติ หมายถึง การจงใจ โน้มโน้มให้บุคคลตอบสนองต่อที่หมายของเจตคติในลักษณะของความชอบหรือไม่ชอบอย่างคงเส้นคงวา โดยผ่านการเรียนรู้ (Ajzen and Fishbein, 1980: 55)

ทัศนคติ หมายถึง แนวโน้มที่เกิดจากการเรียนรู้ในอันที่จะตอบสนองอย่างถาวรต่อสิ่งเร้าให้เห็นด้วยในท่าทีที่ชอบหรือไม่ชอบ (Fishbein and Ajzen, 1975: 5)

ทัศนคติ หมายถึง แนวโน้มที่บุคคลจะตอบสนองต่อวัตถุ สัญลักษณ์ สังกัหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ด้วยวิถีทางที่แน่นอน (Garrison, 1972: 405 อ้างถึงใน พชนี, 2526)

ทัศนคติเป็นความรู้สึกหรืออารมณ์

ทัศนคติ หมายถึง ความรู้สึก แรงจูงใจ อารมณ์ การรับรู้ กระบวนการตระหนักรู้ซึ่งก่อให้เกิดรูปแบบการปฏิบัติของแต่ละบุคคล (Fishbein, 1967)

ทัศนคติ หมายถึง ความรู้สึกเอนเอียงของจิตใจที่มีต่อประสบการณ์ที่คนเราได้รับ อาจมากหรือน้อยก็ได้ ทัศนคติแสดงออกได้ทางพฤติกรรม ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ แสดงออกในลักษณะพึงพอใจเห็นด้วยหรือชอบ ลักษณะนี้เรียกว่าทัศนคติเชิงนิมาน ถ้าคนแสดงออกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในลักษณะที่เบื่อบ่น ชักช้า อยากรหนีให้ห่างจากสิ่งนั้น ลักษณะนี้เรียกว่าทัศนคติเชิงนิเสธ หรือถ้ารู้สึกเฉยๆ ไม่ถึงกับชอบหรือเกลียดชัง เรียกว่า ทัศนคติแบบกลาง (Newcomb, 1954: 128)

ทัศนคติ หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่ได้จากการเรียนรู้และประสบการณ์ แล้วแสดง ภาวะของร่างกายและจิตใจ ในด้านความพร้อมที่จะตอบสนองต่อบุคคลหรือสิ่งต่างๆ ในลักษณะใดลักษณะหนึ่งใน 2 ลักษณะ กล่าวคือ แสดงความพร้อมที่จะเข้าไปหาเมื่อเกิดความรู้สึกชอบ เรียกว่า เจตคติที่ดีหรือทางบวก หรือแสดงความพร้อมที่จะถอยหนีเมื่อเกิดความรู้สึกไม่ชอบ เรียกว่า เจตคติที่ไม่ดีหรือทางลบ (กมลรัตน์, 2527: 168)

ทัศนคติ หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้าต่างๆ อันเป็นผลเนื่องมาจากการเรียนรู้ ประสบการณ์ และเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมต่อสิ่งเร้าต่างๆ ไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นไปในทางสนับสนุนหรือคัดค้านก็ได้ (พวงรัตน์, 2543: 193)

ทัศนคติแตกต่างไปจากข้อเท็จจริง ความเชื่อ และค่านิยม อาจสรุปความแตกต่างสำคัญ ได้ดังนี้ (ปภาวดี, 2538)

1. **ทัศนคติไม่ใช่ข้อเท็จจริง** ทัศนคติเป็นความรู้สึก หรือท่าทีของบุคคลต่อสิ่งอื่น ส่วนข้อเท็จจริงเป็นการบอกเล่าถึงสิ่งที่เป็นอยู่ ตัวอย่างเช่น การกล่าวถึงความรู้สึกชอบที่ทีมบาสเกตบอลเยาวชนไทยเป็นการแสดงทัศนคติ แต่การเล่าว่าทีมบาสเกตบอลเยาวชนไทยชนะเลิศครั้งในรอบปี เป็นข้อเท็จจริง

2. **ทัศนคติไม่ใช่ความเชื่อ** ความเชื่อเป็นสิ่งที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุ แนวคิด และเหตุการณ์ “ผมชอบงานที่ทำอยู่” เป็นทัศนคติ “งานของผมจ่ายไม่แล้ว” หรือ “ผมมีนายฉลาดเป็นกรด” เป็นความเชื่อ ความเชื่อนี้ชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างงานของบุคคลหนึ่งกับความเห็นเกี่ยวกับสภาพของงาน บางครั้งความเชื่ออาจเป็นข้อเท็จจริง แต่ในบางกรณีอาจไม่ใช่ก็ได้ ยกตัวอย่างความเชื่อว่า “ผมจะได้รับการเลื่อนขั้น หากยังคงทำงานนี้ต่อไปอีกสักปี” เป็นความเชื่อ แต่ไม่จำเป็นต้องเป็นข้อเท็จจริง แม้ทัศนคติจะไม่ใช่ความเชื่อว่างานที่เขาทำอยู่น่า เบื่อหน่าย จ่ายไม่ดี ชำซาก ไม่ได้ใช้ความคิดริเริ่ม ทำให้เขามีทัศนคติที่ไม่ดีต่องานนั้น

3. **ทัศนคติไม่ใช่ค่านิยม** ค่านิยมให้ความหมายที่กว้างและลึกกว่าทัศนคติ อาจกล่าวได้ว่า ค่านิยมเป็นเสมือนบทสรุปของทัศนคติหลายๆ ทัศนคติรวมกัน และยังรวมเอาความคิดที่ว่า “ควรหรือไม่ควร” เข้าไว้อีกด้วย ยกตัวอย่างเช่น คนเราส่วนใหญ่มักให้คุณค่าอิสรภาพ ความเสมอภาค และสันติภาพ และจึงมักรู้สึกว่าคุณค่าอื่น ๆ ก็ “ควร” จะรู้สึกไปในทำนองเดียวกัน

ความสำคัญของทัศนคติ อาจสรุปได้ดังนี้

1. **ทัศนคติเป็นฐานของปฏิสัมพันธ์** ทัศนคติเป็นฐานสำหรับปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่อบุคคลและระหว่างบุคคลกับสังคม เมื่อบุคคลมีสัมพันธคติต่อกับคนอื่น เขาจะเรียนรู้ไปด้วยว่าทัศนคติและผู้ที่ติดต่อยู่ด้วยนั้น เหมือนหรือต่างไปจากทัศนคติของเขาเอง การประเมินทัศนคติระหว่างกันในลักษณะนี้ช่วยกำหนดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในอนาคต นอกจากนี้ทัศนคติยังเป็นฐานของปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสังคมด้วย เช่น ทัศนคติที่บุคคลมีต่อประเด็นต่างๆ ในสังคม อาทิ การทำแท้ง จะทำให้เขามีแนวโน้มที่จะเลือกหรือไม่เลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีนโยบายสนับสนุนการออกกฎหมายเกี่ยวกับการทำแท้งในรัฐสภา

2. **ทัศนคติเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์** ทัศนคติยังอาจใช้เป็นเครื่องมือในการพยากรณ์สังคมได้ด้วย เช่น ในช่วงการเลือกตั้งต่างๆ มักจะมีการสำรวจทัศนคติของผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงต่อผู้สมัครรับเลือกตั้ง และการสำรวจนี้สามารถใช้พยากรณ์ผลการเลือกตั้งได้ค่อนข้างแม่นยำในองค์การใดองค์การหนึ่ง ถ้ามีการสำรวจทัศนคติต่องานว่าคนทำงานมีความพอใจในงานหรือไม่เพียงใด สามารถใช้เป็นข้อมูลทำนายอัตราการเข้าออกและการขาดงานได้

จากความหมายของทัศนคติของผู้ที่ทำการศึกษารื่องทัศนคติข้างต้น สรุปได้ว่า ทัศนคติหมายถึง ความรู้สึก ความเชื่อภายในของบุคคล และแสดงออกทางพฤติกรรมในทิศทางบวก ทิศทางลบหรือเป็นกลางต่อสิ่งต่างๆ หรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง

องค์ประกอบของทัศนคติ

องค์ประกอบที่สำคัญของทัศนคตินั้นมีอยู่ด้วยกัน 3 ประการ คือ การรู้ ความรู้สึก และแนวโน้มพฤติกรรม (รวีวรรณ, 2533)

1. **การรู้ (Cognition)** ประกอบด้วยความเชื่อของบุคคลที่มีต่อเป้าหมายทัศนคติ เช่น ทัศนคติต่อลัทธิคอมมิวนิสต์ จะรวมไปถึงความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีของมาร์กซ์ ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของโซเวียตและจีนแผ่นดินใหญ่ ความเชื่อเกี่ยวกับวิธีการปกครองในโซเวียตและสาธารณรัฐประชาชนจีน และแนวนโยบายด้านต่างประเทศของรัฐบาลทั้งสองประเทศ เป็นต้น สิ่งสำคัญขององค์ประกอบนี้ก็คือ จะประกอบด้วยความเชื่อที่ได้ประเมินค่าแล้ว ว่าน่าชื่นชมหรือไม่

ดีหรือไม่ดี และยังรวมไปถึงความเชื่อในใจว่าควรจะมีปฏิกิริยาตอบโต้อย่างไรต่อเป้าหมายทัศนคติ จึงจะเหมาะสมที่สุด เช่น ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ควรจะถูกจับกุมคุมขัง สาธารณรัฐประชาชนจีน ควรจะมีโอกาสได้เข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติ เป็นต้น ฉะนั้น ในแง่นี้ การรู้และแนวโน้มพฤติกรรม จึงมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด

2. ความรู้สึก (Feeling) หมายถึง อารมณ์ที่มีต่อเป้าหมายทัศนคตินั้น เป้าหมายจะถูกมองด้วยอารมณ์ชอบหรือไม่ชอบ ถูกใจหรือไม่ถูกใจ ส่วนประกอบด้านอารมณ์ ความรู้สึกนี้เองที่ทำให้บุคคลเกิดความตึงเครียด ซึ่งอาจกระตุ้นให้มีปฏิกิริยาตอบโต้ได้หากมีสิ่งขัดกับความรู้สึกมากกระทบ

3. แนวโน้มพฤติกรรม (Action Tendency) หมายถึง ความพร้อมที่จะมีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับทัศนคติ ถ้าบุคคลมีทัศนคติในทางบวกต่อเป้าหมาย เขาจะมีความพร้อมที่จะมีพฤติกรรมช่วยเหลือสนับสนุนเป้าหมายนั้น ถ้าบุคคลมีทัศนคติในทางลบต่อเป้าหมาย เขาก็จะมีความพร้อมที่จะมีพฤติกรรมทำร้ายหรือทำลายเป้าหมายนั้นเช่นกัน

นอกจากนี้ องค์ประกอบของทัศนคติ มีความเกี่ยวข้องกับนิยามของทัศนคติและตัวแปรอื่นๆ นักจิตวิทยาจึงได้เสนอองค์ประกอบของทัศนคติไว้ 3 แนวทาง ดังนี้ (รวีวรรณ, 2533)

ทัศนคติมีสามองค์ประกอบ นักจิตวิทยาที่สนับสนุนการแบ่งทัศนคติออกเป็น 3 องค์ประกอบ คือ Kretch et al. (1962) ซึ่งระบุว่าทัศนคติประกอบด้วย

1. องค์ประกอบด้านสติปัญญา (Cognitive Component) หมายถึง องค์ประกอบด้านความเชื่อ ความรู้ ความคิด และความคิดเห็นของบุคคลที่มีต่อเป้าหมายของทัศนคติ

2. องค์ประกอบด้านอารมณ์ความรู้สึก (Affective Component) หมายถึง ความรู้สึกชอบ-ไม่ชอบ หรือทำที่ที่ดี-ไม่ดี ที่บุคคลมีต่อเป้าหมายของทัศนคติ

3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavioral Component) หมายถึง ความพร้อมหรือแนวโน้มที่บุคคลจะปฏิบัติต่อเป้าหมายของทัศนคติ

ทัศนคติมีสององค์ประกอบ นักจิตวิทยาที่สนับสนุนการแบ่งทัศนคติออกเป็น 2 องค์ประกอบ คือ Rosenberg (1965) และ Katz (1960) ระบุว่าทัศนคติประกอบด้วย

1. องค์ประกอบด้านสติปัญญา หมายถึง กลุ่มของความเชื่อที่บุคคลมีต่อเป้าหมายของทัศนคติจะเป็นตัวส่งเสริมหรือขัดขวางการบรรลุถึงค่านิยมต่างๆ ของบุคคล
2. องค์ประกอบด้านอารมณ์ ความรู้สึก หมายถึง ความรู้สึกที่บุคคลมี เมื่อถูกกระตุ้นโดยเป้าหมายของทัศนคติ

ทัศนคติม้องค์ประกอบเดียว นักจิตวิทยาที่สนับสนุนการแบ่งทัศนคติเป็นองค์ประกอบเดียว คือ Thurstone (1959); Insko (1967); Bem (1970); Fishbein and Ajzen (1975) ได้ระบุว่าทัศนคติม้องค์ประกอบเดียว คือ อารมณ์ความรู้สึกในทางชอบหรือไม่ชอบที่บุคคลมีต่อเป้าหมายของทัศนคติ

แนวทางการแบ่งองค์ประกอบของทัศนคติ 3 แนวทางดังกล่าว ปรากฏว่าแนวทางที่ได้รับความนิยมในปัจจุบันคือ แนวทางที่เห็นว่าทัศนคติม้องค์ประกอบเดียวเกี่ยวกับอารมณ์ ความรู้สึก ซึ่งไม่สามารถแยกออกจากกัน เช่น องค์ประกอบของทัศนคติอื่นๆ

จากข้อมูลองค์ประกอบของทัศนคติที่กล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่า ทัศนคติประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ

1. องค์ประกอบด้านความคิดหรือสติปัญญา
2. องค์ประกอบด้านอารมณ์ความรู้สึก
3. องค์ประกอบหรือแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมออกมา

มิติของทัศนคติ

โดยทั่วไปจะเห็นว่า ทัศนคติมียุคสมบัติหลายอย่าง ถ้าพิจารณาในแง่มุมของมิติต่างๆ (Dimensions) จะมองทัศนคติได้เข้าใจลึกซึ้งยิ่งขึ้น มิติที่น่าสนใจมีดังนี้ (สถิต, 2524: 56-57 อ้างถึงใน รวีวรรณ, 2533)

1. ความเข้มข้น (Intensity) จะมองว่าทัศนคติมีความแข็งแกร่งมากน้อยแค่ไหน ทัศนคติของบุคคลมีความรุนแรงอย่างไร
2. ขนาด (Magnitude) จะมองว่าขนาดหรือขอบข่ายของทัศนคติมีความกว้างขนาดไหน
3. ความเด่น (Salience) จะมองว่ามีความเด่นอยู่ในความรู้สึกของบุคคลมากน้อยเพียงใด
4. ความเป็นแกนสำคัญของชีวิต (Centrality) จะมองว่าบุคคลจะใช้ทัศนคติใดเป็นหลักในการมองโลก มองชีวิต
5. ไตรมิติ ได้แก่ องค์ประกอบด้านสติปัญญา ด้านความรู้สึก และด้านพฤติกรรมจะมองทัศนคติในแง่ของความเชื่อ ความรู้สึกและพฤติกรรม
6. การสำนึก (Consciousness) จะมองว่าทัศนคติอยู่ในสำนึกหรือไม่ หรืออยู่ในสำนึกเพียงบางส่วน
7. ความมั่นคง (Stability) จะมองว่าทัศนคตินั้นมีความทนทาน ยึดหยุ่นหรือยากต่อการเปลี่ยนแปลงมากน้อยเพียงใด

ลักษณะทั่วไปของทัศนคติ

ทัศนคติเป็นความรู้สึกที่จับบ่งบอกลักษณะทางจิตใจ อารมณ์ของบุคคล ซึ่งอาจเป็นลักษณะที่ไม่แสดงออกมาภายนอกให้บุคคลอื่นเห็นเข้าใจก็ได้ ซึ่งมีลักษณะทั่วไปที่สำคัญ 5 ประการ ดังนี้ (รวิวรรณ, 2533)

1. ทัศนคติเป็นเรื่องของอารมณ์ (Feeling) อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามเงื่อนไขหรือสถานการณ์ต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลจะมีการกระทำที่เสแสร้งโดยแสดงออกไม่ให้เห็นตรงกับความรู้สึกของตน เมื่อเขารู้สึกหรือรู้ว่ามิคนสังเกต

2. ทักษะคิดเป็นเรื่องเฉพาะตัว (Typical) ความรู้สึกของบุคคลอาจเหมือนกัน แต่รูปแบบการแสดงออกแตกต่างกันไป หรืออาจมีการแสดงออกที่เหมือนกันแต่ความรู้สึกต่างกันก็ได้

3. ทักษะคิดมีทิศทาง (Direction) การแสดงออกของความรู้สึกสามารถแสดงออกได้สองทิศทาง เช่น ทิศทางบวกเป็นทิศทางที่สังคมปรารถนา และทิศทางลบเป็นทิศทางที่สังคมไม่ปรารถนา ได้แก่ ซื่อสัตย์ คดโกง รักเกลียด ชอบไม่ชอบ ขยันขี้เกียจ เป็นต้น

4. ทักษะคิดมีความเข้ม (Intensity) ความรู้สึกของบุคคลอาจเหมือนกันในสถานการณ์เดียวกัน แต่อาจแตกต่างกันในเรื่องความเข้มที่บุคคลรู้สึกมากน้อยต่างกัน เช่น รักมาก รักน้อย ขยันมาก ขยันน้อย เป็นต้น

5. ทักษะคิดต้องมีเป้า (Target) ความรู้สึกจะเกิดขึ้นลอยๆ ไม่ได้ เช่น รักพ่อแม่ ขยันเข้าชั้นเรียน ขี้เกียจทำการบ้าน เป็นต้น

ลักษณะที่สำคัญของทักษะคิดสรุปได้ดังนี้ (วาสนา, 2524 อ้างถึงใน รวีวรรณ, 2533)

1. ทักษะคิดเป็นการเตรียม หรือความพร้อมในการตอบสนองต่อสิ่งเร้าในทางที่ชอบหรือไม่ชอบต่อสิ่งนั้นๆ ซึ่งการเตรียมนั้น จะเป็นการเตรียมภายในของจิตใจมากกว่าภายนอกที่จะสังเกตเห็นได้

2. สภาวะของความพร้อมจะตอบสนองนั้น เป็นลักษณะที่ซับซ้อนของบุคคลที่จะยอมรับหรือไม่ยอมรับ ชอบหรือไม่ชอบต่อสิ่งต่างๆ จะเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับอารมณ์ด้วย ซึ่งเป็นสิ่งที่อธิบายไม่ค่อยได้และบางครั้งไม่มีเหตุผล

3. ทักษะคิดไม่ใช่พฤติกรรมแต่เป็นสภาวะทางจิตใจที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิด และเป็นตัวกำหนดแนวทางในการแสดงออกของพฤติกรรม

4. ทักษะคิดไม่สามารถวัดได้โดยตรง แต่สามารถสร้างเครื่องมือวัดพฤติกรรมที่แสดงออกมาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการทำนายหรืออธิบายทักษะคิดได้

5. ทักษะที่เกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ บุคคลจะมีทัศนคติในเรื่องเดียวกันแตกต่างกันได้ด้วยสาเหตุหลายประการ เช่น สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม ระยะเวลาเข้าวิญญา เป็นต้น

6. ทักษะมีความคงที่และแน่นอนพอสมควร แต่อาจเปลี่ยนแปลงได้ เมื่อประสบสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมใหม่แตกต่างไปจากเดิม

เนื่องจากทัศนคติบางอย่างไม่คงที่อาจเปลี่ยนแปลงได้เมื่ออยู่ในสิ่งแวดล้อมต่างๆ กัน องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติมี 3 ประการ ดังนี้

1. การยินยอม (Compliance) จะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลยอมรับอิทธิพลจากผู้อื่น เพราะต้องการให้ผู้อื่นปฏิบัติต่อตนในทางที่ตนต้องการและพึงพอใจ เช่น การได้รับรางวัล หรือการยอมรับจากบุคคลอื่น

2. การลอกเลียนแบบ (Identification) จะเกิดจากการที่บุคคลนั้นยอมรับอิทธิพลจากผู้อื่น เพราะต้องการสร้างพฤติกรรมของตนขึ้นให้เหมือนกับบุคคลอื่นในสังคม เพื่อที่จะติดต่อกับหรือมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นได้ดี

3. การเปลี่ยนแปลงอย่างเหมาะสมกับความต้องการมีอยู่ในตัวเอง (Internalization) เกิดขึ้นจากการที่บุคคลยอมรับอิทธิพลหรือพฤติกรรมต่างๆ เพราะเห็นว่าเหมาะสมกับระบบ ค่านิยมที่มีอยู่ในตัวของเขาเองสอดคล้องกับความต้องการซึ่งเป็นเบื้องหลังอยู่แล้ว

จะเห็นว่า ลักษณะทั่วไปของทัศนคติที่ทำให้เกิดการแสดงออกของพฤติกรรมต่างๆ ทำให้แนวทางการวัดพฤติกรรมด้านความรู้สึกแตกต่างไปจากพฤติกรรมด้านสติปัญญา และพฤติกรรมด้านทักษะกลไก

ที่มาของทัศนคติ

ทัศนคตินั้นเป็นสิ่งที่ได้มาจากการเรียนรู้ ซึ่งอาจอธิบายได้โดยทฤษฎีและวิธีการเรียนรู้ที่สำคัญ คือ ทฤษฎีการกำหนดข้อแม้แบบคลาสสิก ทฤษฎีการกำหนดข้อแม้แบบปฏิบัติการและวิธีการเรียนรู้โดยการเลียนแบบ (ปภาวดี, 2538)

1. **ทฤษฎีการกำหนดข้อแม้แบบคลาสสิก (Classical Conditioning)** นี่คือการเรียนรู้โดยเชื่อมโยงเข้ากับประสบการณ์เดิม บุคคลจะเชื่อมโยงสิ่งของหรือเป้าหมายทัศนคติที่ได้พบใหม่เข้ากับสิ่งของหรือเป้าหมายทัศนคติเดิม ซึ่งคนมีทัศนคติในทางบวกหรือลบอยู่ก่อนแล้วและจะพัฒนาทัศนคติต่อเป้าหมายใหม่ โดยมีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติแบบเดิม ตามทฤษฎีนี้สิ่งเร้าใหม่ที่ถูกจับคู่เข้ากับเหตุการณ์ที่บุคคลเคยมีทัศนคติอยู่ก่อน จะสามารถกระตุ้นทัศนคติแบบเดียวกันต่อสิ่งเร้าใหม่นั้นได้ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด คือ เมื่อพ่อแม่มีทัศนคติต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งไปในทางใด ลูกก็จะมีทัศนคติเกี่ยวกับเรื่องนั้นไปในทำนองเดียวกันด้วย แม้ว่าจะมิได้รับการสั่งสอนอบรมไม่ว่าจะเป็นโดยตรงหรือทางอ้อมจากพ่อแม่เลยก็ตาม

อย่างไรก็ตามการเชื่อมโยงสิ่งเร้าใหม่เข้ากับเรื่องราวเดิมนี้ ไม่จำเป็นที่บุคคลจะต้องมีประสบการณ์ด้วยตนเองเสมอไป เพราะบุคคลอาจเรียนรู้การเชื่อมโยงจากการบอกเล่าของผู้อื่นได้ เช่น ไม่จำเป็นที่คนข้ามถนนจะต้องถูกรถชนเสียก่อนจึงจะเรียนรู้ได้ว่า ไม่ควรข้ามถนนโดยขาดความระมัดระวัง ในทำนองเดียวกันบุคคลอาจรับเอาทัศนคติของพ่อแม่หรือคนใกล้ชิดมาเป็นของตนเมื่อเห็นว่าทัศนคตินั้น มีส่วนอย่างสำคัญต่อความสำเร็จในชีวิตของผู้เป็นเจ้าของ

2. **ทฤษฎีการกำหนดข้อแม้แบบปฏิบัติการ (Instrumental Conditioning)** นี่คือการนำแรงเสริมเข้ามาช่วยการเรียนรู้ของบุคคล บุคคลจะได้มาซึ่งทัศนคติเมื่อถูกกระตุ้นด้วยแรงเสริมซึ่งอาจจะเป็นทั้งแรงเสริมโดยการกระทำหรือโดยวาจา เช่น เด็กรู้ว่าจะได้รางวัลเมื่อขี้นตามทัศนคติของพ่อแม่และอาจถูกทำโทษหากมีทัศนคติแตกต่างกันออกไป นอกจากนี้ แรงเสริมโดยวาจาซึ่งได้แก่ การกล่าวขำหลายครั้งหลายหนกับผู้ฟังคนเดิม ก็อาจทำให้บุคคลนั้นมีทัศนคติตามต้องการได้ในเวลาถัดมา

3. **วิธีการเรียนรู้โดยการเลียนแบบ (Imitation)** แม้ว่าแรงเสริมจะมีบทบาทสำคัญในการได้มาซึ่งทัศนคติ แต่ทัศนคติก็อาจถูกพัฒนาขึ้นได้จากการที่บุคคลสังเกตพฤติกรรมและทัศนคติของคนอื่นและลอกเลียนตามแบบอย่างที่ได้เห็นนั้น เพราะมนุษย์เรามักมีความโน้มเอียงที่จะทำสิ่งต่างๆ ให้เหมือนกับคนอื่นๆ อยู่แล้วเป็นพื้นฐาน ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดในกรณีนี้ก็ คือ การที่ศิษย์ลอกเลียนแบบอย่างจากครูผู้สอน ซึ่งเขาเฝ้าดูและสังเกตพฤติกรรมอยู่ทุกวัน

จากแนวความคิดข้างต้น สรุปได้ว่า องค์ประกอบที่สำคัญของทัศนคติ ได้แก่

1. การรู้ ซึ่งหมายถึง ความเชื่อของบุคคลต่อเป้าหมาย
2. ความรู้สึกซึ่งก็คืออารมณ์ต่อเป้าหมาย
3. แนวโน้มพฤติกรรมซึ่งก็คือ ความพร้อมที่จะมีพฤติกรรมที่แสดงออกตามทัศนคตินั้น

ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 3 นี้มีความแตกต่างกันในระดับความเข้มและระดับของความซับซ้อน

การศึกษาทัศนคติ

การศึกษาเพื่อวัดทัศนคติของบุคคลนั้น ควรจะเริ่มด้วยการศึกษาแบบนอกร่องเพื่อหาจุดเริ่มต้น และขอบเขตของทัศนคติในการที่จะตัดสินใจว่าจะวัดอะไร ด้านใดบ้าง แล้วรวบรวมเป็นข้อความเกี่ยวกับทัศนคติ ซึ่งอาจทำให้พบกับพฤติกรรมที่แท้จริงของบุคคลนั้นได้ วิธีการศึกษาทัศนคติมีหลายวิธีด้วยกัน ดังนี้ (รวีวรรณ, 2533)

การสังเกต (Observation) หมายถึง การศึกษาคุณลักษณะและพฤติกรรมของบุคคลรวมถึงปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อค้นหาความจริง โดยอาศัยประสาทสัมผัสทั้งห้าของผู้สังเกตโดยตรง ทำให้ได้ข้อมูลแบบปฐมภูมิ (Primary Data)

ประเภทของการสังเกต แบ่งได้หลายประเภทขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่ใช้ในการแบ่งโดยทั่วไป นิยมแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. การสังเกตทางตรง (Direct Observation) เป็นการสังเกตที่ผู้สังเกตต้องเฝ้าดูพฤติกรรมหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง โดยอาศัยประสาททางตาและทางหูเป็นสำคัญ

2. การสังเกตทางอ้อม (Indirect Observation) เป็นการสังเกตที่ผู้สังเกตไม่ได้เห็นพฤติกรรมหรือเหตุการณ์ด้วยตนเอง อาศัยการถ่ายทอดจากผู้อื่น หรือจากเครื่องมือที่เป็นสื่อต่างๆ เช่น เครื่องบันทึกเสียง วิดีโอ เป็นต้น

หลักการสังเกต เพื่อให้การสังเกตมีความเที่ยงตรงและถูกต้อง จึงควรรศึกษาหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการสังเกต ดังนี้

1. ต้องมีจุดมุ่งหมายในการสังเกตพฤติกรรมที่แน่นอนชัดเจน โดยการเตรียมเขียนรายงานพฤติกรรมที่ต้องการสังเกตไว้ล่วงหน้า
2. ต้องสังเกตอย่างมีวิจารณญาณละเอียดถี่ถ้วน มีความตั้งใจ มีความไวในการรับรู้ รู้จักใช้ประสาทสัมผัสและการสื่อความหมายให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เชื่อถือได้
3. ต้องบันทึกผลการสังเกตพฤติกรรมนั้นทันทีเพื่อมิให้หลงลืมสับสน และควรระวังความลำเอียง (Bias) หรืออคติส่วนตัว โดยเฉพาะสิ่งที่สังเกตเห็นเท่านั้น
4. ข้อมูลในการสังเกตสามารถตรวจสอบความเที่ยงตรง และความเชื่อมั่นได้จากการสังเกตซ้ำ
5. ควรทำการสังเกตหลายครั้ง เพื่อให้มีข้อมูลเชื่อถือได้ยิ่งขึ้น

ลักษณะของผู้สังเกตที่ดี ข้อมูลจากการสังเกตจะครบถ้วนและถูกต้องนั้นขึ้นอยู่กับคุณลักษณะของผู้สังเกต ดังนี้

1. ต้องมีความตั้งใจในการสังเกต ผู้สังเกตต้องมีจิตใจจดจ่อต่อเรื่องที่สังเกตอย่างมีจุดมุ่งหมาย
2. ต้องมีความไวในการใช้ประสาทสัมผัสทางตาและหูเป็นสำคัญ ให้สัมพันธ์กับส่วนอื่นๆ ทั้งทางร่างกายและอารมณ์ด้วย
3. ต้องมีการรับรู้และการสื่อความหมายที่คล่องแคล่วว่องไวในเรื่องที่สังเกต มีความเข้าใจและแปลความหมายได้ถูกต้อง
4. ต้องมีความละเอียดรอบคอบ จึงจะทำให้สังเกตพฤติกรรมได้อย่างครบถ้วนและสมบูรณ์

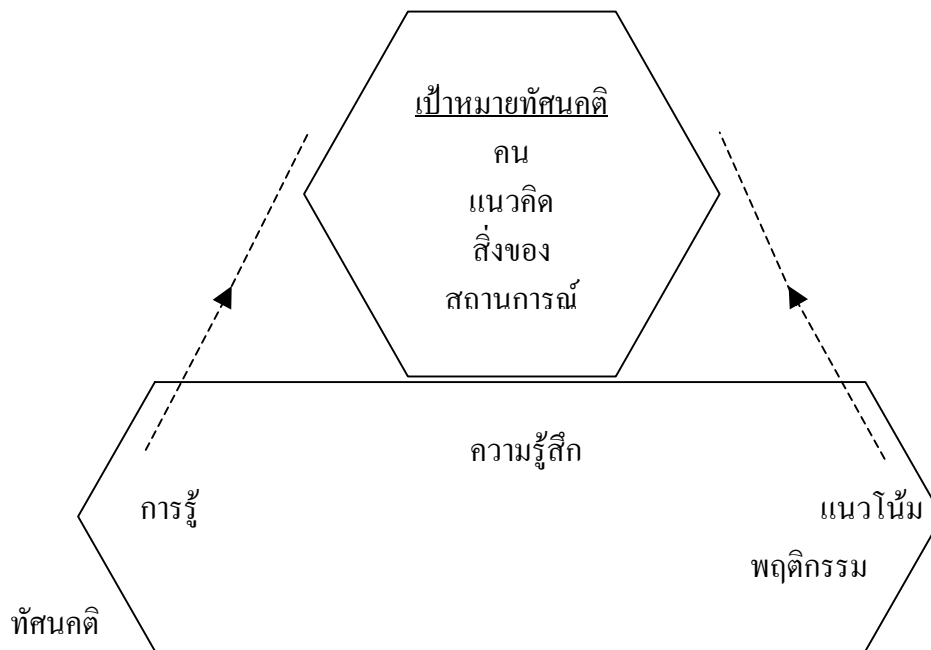
5. ต้องมีประสบการณ์ในการสังเกต ผู้สังเกตต้องได้รับการฝึกมาจนเกิดความชำนาญ จึงจะทำให้พฤติกรรมที่ต้องการศึกษาเป็นไปอย่างถูกต้อง

6. ต้องมีความยุติธรรม ผู้สังเกตต้องวางตัวเป็นกลาง ปราศจากความลำเอียงและอคติ ต่อผู้สังเกต มิฉะนั้นผลที่ได้จะเกิดความคลาดเคลื่อนได้

โดยทั่วไปการศึกษาทัศนคติด้วยวิธีการสังเกตไม่ค่อยนิยมใช้ เนื่องจากทัศนคติเป็นพฤติกรรม ภายในที่สังเกตโดยตรงไม่ได้ จะสังเกตได้เฉพาะบุคคลที่มีการตัดสินใจ (Decision Making) แสดงพฤติกรรมออกมาให้เห็นซึ่งเป็นผลของความรู้สึกที่แท้จริง แต่อย่างไรก็ตามยังไม่แสดงออกมาให้เห็นเราก็สังเกตไม่ได้ และถ้าต้องการข้อมูลที่ครบถ้วนสมบูรณ์ ต้องอาศัยการสังเกตเป็นระยะเวลาานาน อีกทั้งบางพฤติกรรมที่แสดงออกไม่ตรงตามผลของทัศนคติที่ต้องการ ฉะนั้นการสังเกตจึงต้องอาศัยเครื่องมือที่ช่วยในการสังเกต ได้แก่ แบบสำรวจรายการ (Check List) มาตรฐานประมาณค่า (Ratio Scale) แบบบัตรคะแนน (Score Card) และแบบเทียบตัวอย่าง (The Scale Specimen) เป็นต้น (Best, 1981: 161-164 อ้างถึงใน ธีววรรณ, 2533)

ทัศนคติและพฤติกรรมของบุคคล

ทัศนคตินั้นเป็นเสมือนสิ่งทีบุคคลนำมาสานต่อเข้ากับเป้าหมายที่ได้รับรู้หรือพบเห็น ไม่ว่าจะป็นวัตถุประสงค์ของ บุคคลหรือแนวคิด สิ่งทีรับรู้หรือพบเห็นนี้กระตุ้นการรู้แต่หนหลังซึ่งนำมาซึ่งความรู้สึกในทางบวกหรือลบต่อเป้าหมายนั้น และจึงทำให้บุคคลเกิดแนวโน้มที่จะตอบโต้ไปในทางหนึ่งทางใดความสัมพันธ์ดังกล่าวอาจแสดงได้ดังแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติและพฤติกรรมของบุคคล

ที่มา: ปภาวดี (2538: 516)

จากภาพที่ 1 จะเห็นได้ว่า ทัศนคตินั้นมีความสัมพันธ์อยู่กับพฤติกรรมของบุคคล ทัศนคติเป็นแนวโน้มนพฤติกรรม เป็นปฏิกริยาภายใน พฤติกรรมที่แสดงออกเป็นปฏิกริยาภายนอก (ปภาวดี, 2538) ฉะนั้นโดยหลักการนี้ทัศนคติกับพฤติกรรมที่แสดงออกจึงเป็นสิ่งที่มีความสอดคล้องต้องกัน

อย่างไรก็ตามก็อาจมีพลังอื่นจากภายนอกที่ทำให้บุคคลไม่อาจแสดงออกซึ่งพฤติกรรมตามแนวโน้มนภายในได้ พลังนี้มี เช่น สถานการณ์หรือปทัสถานทางสังคม เป็นต้น ข้อเสนอแนะความคิดเกี่ยวกับพลังจากภายนอกนี้ได้จากการวิจัยของ ริชาร์ด ลาปีแอร์ เมื่อปี 1930-1932 ลาปีแอร์ได้ทำการสำรวจทัศนคติของคนอเมริกันที่มีต่อชาวจีน เขาใช้วิธีเดินทางรอบสหรัฐกับเพื่อนชาวจีนทำทางดีคนหนึ่ง และได้แวะพักตามร้านอาหารและที่พักแรมระหว่างทางหลายแห่ง ปรากฏว่าทั้งสองได้รับการบริการเป็นอย่างดีจากเจ้าของและบริการในสถานที่เหล่านั้น มีเพียง 1 แห่งเท่านั้นใน 251 แห่งที่ปฏิเสธไม่ยอมให้บริการแก่คนทั้งสอง หลังการเดินทางครั้งนี้ ลาปีแอร์ได้ส่งแบบสอบถามกลับไปยังสถานที่ต่างๆ ที่เขาแวะใช้บริการ โดยถามถึงทัศนคติที่มีต่อคนจีนหรือคนตะวันออก ผลปรากฏว่าร้อยละ 95 ของคำตอบ คือ “จะปฏิเสธ”

การวิจัยครั้งนี้ ลาปีแอร์สรุปประเด็นสำคัญว่า

1. ผู้ที่ตอบคำถามอาจรู้สึกไม่สบายใจให้บริการแก่คนต่างชาติชาวตะวันออก จริงดังที่ให้คำตอบ แต่จำเป็นต้องทำเพราะกฎระเบียบในสถานที่ที่ตนทำงานอยู่บังคับไว้

2. ลาปีแอร์มิได้วัดทัศนคติโดยกำหนดเป้าหมาย ทัศนคติแบบเฉพาะเจาะจง หากแต่ถามความเห็นเกี่ยวกับคนจีนโดยทั่วไป ดังนั้น ทัศนคติที่ได้จึงเป็นทัศนคติต่อคนจีนทั่วไป มิใช่คนจีนที่แต่งกายดี ทำทางภูมิฐานมีการศึกษา เช่น เพื่อนชาวจีนของลาปีแอร์

ประเด็นสรุปข้อแรกนั้นชี้ให้เห็นว่า ปทัสถานได้เข้ามามีอิทธิพลสอดแทรกระหว่างทัศนคติและพฤติกรรม ซึ่งเป็นเหตุให้บริกรหรือเจ้าของสถานที่เหล่านั้นไม่อาจมีพฤติกรรมตามทัศนคติได้ประเด็นสรุปข้อที่สอง แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของสถานการณ์หรือสิ่งแวดล้อม ซึ่งในที่นี้ได้แก่สภาพการแต่งกาย ทำทางบุคลิกของเป้าหมายทัศนคติ ซึ่งดูภูมิฐานไม่เหมือนกับคนอื่น “โดยทั่วไป” และนี่คือพลังภายนอกเกี่ยวกับสถานการณ์ที่ทำให้บุคคลไม่อาจมีพฤติกรรมได้ตอบภายนอกตามแนวโน้มพฤติกรรมภายในได้

ฉะนั้น สถานการณ์ปทัสถานทางสังคม อาจทำให้บุคคลไม่สามารถแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่สอดคล้องกับทัศนคติ พลังขับเคลื่อนนี้ถ้ามีมาก จะทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกขัดแย้งขึ้นในใจและจะมีผลให้บุคคลหาทางลดความขัดแย้งนั้น โดยการเปลี่ยนแปลงทัศนคติในที่สุดเพื่อให้ความสอดคล้องกับพฤติกรรมที่แสดงออกจุดสำคัญอยู่ตรงที่ว่าถ้าไม่มีพลังจากภายนอกบุคคลก็จะมีพฤติกรรมตามทัศนคติของเขา เพราะฉะนั้นหากต้องการจัดรูปแบบหรือเปลี่ยนแปลงทัศนคติก็จะต้องหาทางสร้างอิทธิพลเหนือพฤติกรรมของเขาให้ได้ ปัญหาจึงอยู่ตรงประเด็นที่ว่าจะต้องสร้างพลังนี้ให้แรงสักเพียงใด จึงจะสามารถทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกขัดแย้งขึ้นในใจจนถึงกับเปลี่ยนแปลงทัศนคติ (ปภาวดี, 2538)

จากแนวคิดเรื่องทัศนคติ รวมทั้งเรื่องทัศนคติ และพฤติกรรมของบุคคลข้างต้น สรุปรวมได้ว่า

1. ทัศนคติ เป็นสภาวะความพร้อมทางจิตและประสาทซึ่งเกิดขึ้นจากประสบการณ์ และสภาวะความพร้อมนี้จะมีอิทธิพลต่อการกำหนดทิศทาง การแสดงออกของบุคคลในการตอบโต้ต่อสิ่งใดๆ หรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง

2. ทักษะที่มีลักษณะที่เป็นระบบคงทน ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 อย่าง คือ

- 2.1 องค์ประกอบทางความคิด
- 2.2 องค์ประกอบทางความรู้สึก
- 2.3 องค์ประกอบหรือแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรม

3. ทักษะที่พัฒนาขึ้นได้โดย

3.1 ทักษะจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลได้รับข้อมูลความจริงและเรียนรู้ถึงความรู้สึกและคุณค่าเกี่ยวกับความจริงเหล่านั้น เช่น การเรียนรู้ข้อมูลจากความสัมพันธ์ในครอบครัว การเรียนรู้ที่เกิดจากการเสริมแรง หรือการสนับสนุนข้อมูลนั้นจากบุคคลรอบข้าง การเลียนแบบพฤติกรรมของบุคคลสำคัญของตน

3.2 บุคคลจะเลือกที่จะยึดถือทักษะเดิมหรือเปลี่ยนแปลงทักษะใหม่ จะขึ้นอยู่กับหน้าที่ของทักษะหรือการใช้ทักษะเพื่อเป็นเครื่องมือในการบรรลุผลบางอย่างของตน เช่น

3.2.1 บุคคลอาจรับเอาทักษะที่มีต่อบางสิ่งบางอย่างเอาไว้ เนื่องจากทักษะเป็นเครื่องมือนำไปสู่เป้าหมายบางอย่างของตนได้

3.2.2 ทักษะจะแสดงออกถึงค่านิยมของบุคคล นั่นคือภาพพจน์ของตนเอง

3.2.3 ทักษะนั้นทำหน้าที่ป้องกันตนเอง

3.2.4 ทักษะเป็นเกณฑ์ในการประเมินหรือตีราคาสีของหรือความรู้ ซึ่งจะช่วยให้เกิดความเข้าใจในตนเอง และสามารถจัดฐานะหรือตำแหน่งของสิ่งต่างๆ ได้โดยง่าย

4. ทักษะของบุคคลอาจมีสาเหตุมาจากพฤติกรรมของเขา ซึ่งมีความเป็นไปได้ เพราะจากข้อเท็จจริงแล้ว ทักษะอาจเป็นสาเหตุของการเกิดพฤติกรรม และในบางครั้งทักษะก็เป็นผลของพฤติกรรมด้วยเช่นกัน ในความหมายทำนองว่าบุคคลนั้นก่อนที่จะแสดงพฤติกรรมใดๆ ไม่ว่าจะชอบหรือไม่ชอบพฤติกรรมนั้นๆ แต่หลังจากได้แสดงพฤติกรรมนั้นไปแล้ว ก็จะชอบพฤติกรรมนั้นๆ เอง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และสภาพแวดล้อมในขณะนั้นด้วย

5. จึงสรุปได้ว่า ทักษะคิด อาจเป็นได้ทั้งสาเหตุและผลของพฤติกรรม มีลักษณะความสัมพันธ์แบบ 2 ทาง คือ ทักษะคิด \longleftrightarrow พฤติกรรม

ความหมายของการเมือง

นักวิชาการมองการเมืองในหลายแง่มุมด้วยกัน บางคนก็มองในแง่ของกิจกรรม บางคนก็มองในแง่ของกระบวนการ บางคนก็มองในแง่ของเนื้อหา และบางคนก็มองในแง่ของพฤติกรรม ดังนี้ (ติน, 2538)

สำหรับความหมายที่สั้นที่สุดเห็นจะได้แก่ความหมายที่ให้ไว้โดย Harold (1965) โดยท่านผู้นี้ได้ให้ความหมายของการเมืองไว้ว่า หมายถึงใคร ได้อะไร เมื่อไร และอย่างไร ถ้าพิจารณาให้ลึกซึ้งแล้วจะเห็นได้ว่าการให้ความหมายของการเมืองดังกล่าวนี้ ลาสเวลล์คำนึง (อะไร) เวลา (เมื่อไร) และวิธีการ (อย่างไร) ซึ่งในสายตาของลาสเวลล์นั้น คน หมายถึง ชนชั้นหัวกะทิ สิ่งของ รวมถึงสิทธิหน้าที่ สินค้าและบริการ เวลาหมายถึงมิติของกาละ นั่นก็คือ เมื่อวันเวลาผ่านไปคนซึ่งเคยได้อะไรมาก่อน อาจจะไม่ได้อะไรได้น้อยลงในภายหลัง ส่วนวิธีการนั้นหมายถึงกลยุทธ์ที่แต่ละคนจะใช้เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตนประสงค์

Welsh (1973 อ้างถึงใน ติน, 2538) มองการเมืองทั้งในแง่ของกิจกรรม เนื้อหากระบวนการ และพฤติกรรม ซึ่งเมื่อพิจารณาอย่างรวมๆ แล้ว เวลชได้ให้ความหมายของการเมือง ไว้หลายนัย ดังนี้คือ

1. การเมือง หมายถึง พฤติกรรมของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับสถาบันและวิธีปฏิบัติงานของรัฐบาล
2. การเมือง หมายถึง กระบวนการที่ชุมชนมนุษย์พยายามที่จะคิดหาทางแก้ปัญหาที่เป็นอุปสรรคระหว่างสภาพการณ์ในปัจจุบัน และเป้าหมายที่พวกตนประสงค์จะนำมาปฏิบัติให้บรรลุความสำเร็จ
3. การเมือง หมายถึง ปฏิกริยาโต้ตอบของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หรือการขู่ว่าจะใช้อำนาจหรืออำนาจบังคับบัญชา

4. การเมือง หมายถึง กระบวนการที่จะจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด (มนุษย์ สิ่งของ และจิตใจ) ภายในกลุ่ม องค์การ และสังคม

5. การเมือง หมายถึง การพยายามตั้งคำถามพื้นฐานเกี่ยวกับปัญหาที่มนุษย์กำลังประสบอยู่และคำตอบที่จะตอบคำถามนั้น จะเป็นแนวทางที่กำหนดโครงสร้างของสังคม เช่น ความยุติธรรมคืออะไร ยุติธรรมที่จุดเริ่มต้นหรือที่เส้นชัย เป็นต้น

6. การเมือง หมายถึง พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้ง อำนาจ อิทธิพล ภาวะผู้นำ และการตัดสินใจ จะเห็นได้ว่า ความหมายนี้เน้นเนื้อหาของการเมือง

ในทำนองเดียวกัน Isaak (1969 อ้างถึงใน ดิน, 2538) ก็ได้ให้ความหมายของการเมืองทั้งในแง่ของกิจกรรม เนื้อหา และวิธีการ ในแง่ของกิจกรรมนั้น มองว่าการเมืองเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับกิจกรรมที่รัฐบาลกระทำซึ่งอาศัยตัวบทกฎหมายเป็นแนวทาง ในแง่ของเนื้อหานี้ มองว่าการเมืองเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับอำนาจ อำนาจหน้าที่ และความขัดแย้ง โดยพิจารณาว่าการเมืองเป็นกระบวนการทางสังคม ซึ่งเกี่ยวข้องกับการชิงดีชิงเด่น และการร่วมมือกันในการใช้อำนาจเพื่อตัดสินใจในนามของกลุ่ม ส่วนในแง่ของวิธีการนั้น Isaak มองการเมืองเช่นเดียวกับ Easton (1960 อ้างถึงใน ดิน, 2538) ที่ว่าการเมืองหมายถึง การจัดสรรทรัพยากรที่มีค่าสำหรับกลุ่มองค์การ และสังคม และการจัดสรรเช่นนั้นจะต้องมีผลบังคับตามกฎหมาย ซึ่งการมองการเมืองเช่นนี้มีลักษณะคล้ายคลึงกับผลงานของ Froman (1962 อ้างถึงใน ดิน, 2538) ที่กล่าวว่า การเมืองหมายถึงการกระจายความได้ประโยชน์ และเสียประโยชน์ระหว่างบุคคล ส่วนใครจะได้ประโยชน์หรือเสียประโยชน์นั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ คือ ชนิดของกระบวนการตัดสินใจ คนที่เข้ามามีส่วนร่วมและทรัพยากรที่มีอยู่

Rogers (1948 อ้างถึงใน ดิน, 2538) มองว่าการเมืองเป็นศาสตร์และศิลปะของการปกครองของรัฐบาล คำคำนี้กินความถึงชีวิตและพฤติกรรมทางการเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและบุคคล หากมองในแง่นี้การเมืองก็คือปรัชญาทางการเมืองนั่นเอง นอกจากนี้ การเมืองยังหมายถึงพลังที่ก่อให้เกิดรูปร่างและพลังที่กำหนดสรีระของรัฐ นั่นก็คือ โครงสร้างแห่งรัฐซึ่งระบอบความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยย่อยและหน่วยใหญ่ ฉะนั้น การเมืองจึงมีอาณาบริเวณครอบคลุมถึงรัฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ และกฎหมายมหาชน ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดการกระทำและการปฏิบัติทางการเมือง ยุทธวิธี และกลยุทธ์ของนักการเมือง และการดำเนินการต่างๆ ทางการเมือง มองในแง่นี้การเมืองเป็นเรื่อง

ของการกำหนดนโยบาย ส่วนการบริหารเป็นการนำนโยบายนั้นไปปฏิบัติ อย่างไรก็ตามการเมืองและการบริหารมักจะคาบเกี่ยวกันอยู่เสมอ ยกที่จะแยกออกจากกันได้ในชีวิตจริง

นอกจากนี้ ถ้าพิจารณาความหมายของการเมืองจากสายตาของนักสังคมวิทยาจะไม่แตกต่างไปจากความหมายที่ให้ไว้โดยนักรัฐศาสตร์มากนัก เป็นต้นว่า Theodorson มองว่าการเมือง หมายถึงกระบวนการของการสร้างนโยบายโดยการเข้าไปมีอิทธิพล หรือควบคุมแหล่งของอำนาจและอำนาจหน้าที่กระบวนการดังกล่าวนี้ รวมถึงการแข่งขันซึ่งกันและกัน และมักจะมีขีดแย้งรวมอยู่ด้วยเสมอ (ดิน, 2538)

และเมื่อก้าวถึงการเมือง นักรัฐศาสตร์แต่ละสมัยมองการเมืองหรือมีทัศนคติต่อการเมืองในแงุ่มที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ขณะที่บางท่านมองหรือมีทัศนคติต่อการเมืองว่าเป็นเรื่องของสถาบันทางการเมือง เช่น คณะรัฐมนตรี สภาผู้แทนราษฎร พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ บางท่านมองหรือมีทัศนคติต่อการเมืองว่าเป็นเรื่องรัฐ ซึ่งการมองหรือการมีทัศนคติต่อการเมืองในลักษณะดังกล่าวได้รับการยอมรับระยะหนึ่ง ต่อมาเมื่อนักรัฐศาสตร์หลายท่านไม่เห็นด้วย โดยคิดว่าการมองหรือการมีทัศนคติต่อการเมืองในลักษณะนั้น เป็นการมองที่ไม่ช่วยให้เข้าใจปรากฏการณ์ทางการเมืองที่สำคัญอื่นๆ เป็นการมองการเมืองในลักษณะที่อยู่กับที่ กลุ่มของนักรัฐศาสตร์ที่ไม่เห็นด้วยนี้มองหรือมีทัศนคติต่อการเมืองว่าจริงแล้วน่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับหน้าที่หรือกิจกรรมของสถาบันเหล่านั้น กิจกรรมหรือหน้าที่ของสถาบันการเมืองเหล่านั้น ได้แก่ การแข่งขันหรือการต่อสู้ เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจ การใช้อำนาจ การบังคับให้มีการปฏิบัติตาม เป็นต้น ซึ่งได้รับความนิยมากระยะหลัง ต่อมาเริ่มมีการสงสัยกันว่าการมองหรือมีทัศนคติต่อการเมืองดังกล่าว จะเป็นการมองหรือการมีทัศนคติต่อการเมืองที่คับแคบ ที่จะนำมาใช้ในการอธิบายความสัมพันธ์ทางการเมืองได้ทั้งหมด จึงได้เกิดมีทัศนคติใหม่ต่อการเมืองว่า แม้จะยังคงเป็นเรื่องเกี่ยวกับหน้าที่หรือกิจกรรมของสถาบันเหล่านั้นอยู่ แต่กิจกรรมหรือหน้าที่ของสถาบันเหล่านั้น เป็นกิจกรรมหรือหน้าที่ที่เกี่ยวกับการตัดสินใจ หรือกำหนดนโยบายสาธารณะ มากกว่าซึ่งการมองหรือการมีทัศนคติต่อการเมืองในลักษณะดังกล่าวนี้ ได้มีการยอมรับอย่างกว้างขวางมาก โดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกา อย่างไรก็ตามมีนักรัฐศาสตร์หลายท่านเห็นว่า ทัศนคติดังกล่าวยังไม่ครอบคลุมกว้างขวางเพียงพอ นักรัฐศาสตร์กลุ่มนี้เห็นว่าน่าจะมีการมองการเมืองในแง่ของระบบการเมืองที่หมายถึงปฏิสัมพันธ์หรือพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดสรรหรือแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าเพื่อสังคม มากกว่าเพราะสามารถใช้กับสังคมทุกสมัย ซึ่งประเด็นสำคัญได้แก่ (จุมพล, 2536)

1. สิ่งที่มีคุณค่านี้อาจจะหมายถึงสิ่งที่มีคุณค่าในทางการเมือง ได้แก่ การมีส่วนร่วมในอำนาจ การมีเสถียรภาพ ความเสมอภาค เป็นต้น ในทางเศรษฐกิจ ได้แก่ การมีอาชีพ รายได้ การอยู่ดีกินดี เป็นต้น ในทางสังคม ได้แก่ การได้รับการศึกษา การรักษาพยาบาล เป็นต้น

2. การจัดสรรหรือแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าดังกล่าว จะมีลักษณะเป็นทางการ หรือไม่เป็นทางการก็ได้ การจัดสรรหรือแบ่งปันที่เป็นทางการคือ การจัดสรรหรือแบ่งปันที่ออกมาในรูปของกฎหมาย นโยบาย หรือคำสั่ง สำหรับการจัดสรรหรือแบ่งปันที่ไม่ได้มีลักษณะเป็นทางการก็คือ การที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลนำนโยบายส่วนตัวมาเป็นนโยบายของสังคม

3. การจัดสรรหรือแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าดังกล่าว โดยทั่วไปแล้วอาจจะตกอยู่ในกำมือของบุคคลคนเดียวหรือบุคคลหลายคนก็ได้

4. ในการที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลจะเข้ามาจัดสรรหรือแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าเหล่านี้ได้นั้น บุคคลหรือกลุ่มบุคคลจะต้องมีอำนาจ หรืออิทธิพล

5. แต่การมีหรือการได้ มาซึ่งอำนาจหรืออิทธิพลของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในกรณีของสังคมที่มีกลุ่มต่างๆ ที่เข้มแข็งอยู่หลายกลุ่มทั้งในและนอกระบบการเมืองนั้น มิได้มีได้โดยง่าย จะต้องมีการแข่งขันต่อสู้กันระหว่างกลุ่มที่เข้มแข็งเหล่านั้น และกลุ่มที่สามารถแข่งขันเอาชนะกลุ่มอื่นได้เหล่านั้น จึงจะมีโอกาสเข้ามาจัดสรรหรือแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าได้

เมื่อนักรัฐศาสตร์ส่วนใหญ่ในปัจจุบันได้มีการยอมรับการมอง หรือมีทัศนคติต่อการเมืองในแง่ของระบบที่มีความหมายดังที่ได้กล่าวมาแล้วคือ หมายถึง ปฏิสัมพันธ์หรือพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดสรรหรือแบ่งปัน สิ่งที่มีคุณค่าและการที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลจะเข้ามาจัดสรรสิ่งเหล่านี้ได้ จะต้องใช้อำนาจหรืออิทธิพล ดังนั้น ในการพิจารณาความหมายของกระบวนการทางการเมือง ซึ่งเป็นวิธีการได้มาและใช้อำนาจหรืออิทธิพล จึงน่าจะหมายถึงกิจกรรมของบุคคลกลุ่มต่างๆ ทั้งในและนอกระบบการเมืองที่พยายามแข่งขันหรือต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจหรืออิทธิพล และใช้อำนาจหรืออิทธิพลที่ได้มาไปในการจัดสรร หรือแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าเพื่อสังคม ขณะเดียวกันก็พยายามพัฒนา ขยายอำนาจหรืออิทธิพลที่ได้มา ทั้งนี้เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่มของตน (จุมพล, 2536)

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า

การเมือง หมายถึง ปฏิสัมพันธ์หรือพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจหน้าที่ในการจัดสรรหรือแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าให้กับผู้คนในสังคม ซึ่งการจัดสรรหรือแบ่งปันดังกล่าว อาจจะมีลักษณะที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้

กระบวนการทางการเมือง หมายถึง กิจกรรมของบุคคลกลุ่มต่างๆ ทั้งในและนอกระบบการเมืองที่พยายามแข่งขันต่อสู้ เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจหรืออิทธิพล และใช้อำนาจ หรืออิทธิพลที่ได้มาไปในการจัดสรรหรือแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าเพื่อสังคม ทั้งนี้ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่มของตน

หลักการและลักษณะของประชาธิปไตย

ประชาธิปไตย (Democracy) มีความหมายตามลายลักษณ์อักษรว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน ชาวกรีกโบราณเป็นผู้ให้กำเนิดคำว่าโดยเป็นคำผสมระหว่าง “Demos” ซึ่งนิยมแปลกันว่า “ประชาชน” กับคำว่า “Kratos” ซึ่งหมายถึงอำนาจหรือการปกครอง (สมเกียรติ, 2544) ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นอุดมการณ์ทางการเมืองชนิดหนึ่งนั้นถือกำเนิดขึ้นในครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 18 เมื่อเกิดสิ่งที่เรียกว่า “การเมืองแบบที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม” โดยมีหลักการขั้นพื้นฐาน คือ การยอมรับนับถือ และให้ความสำคัญในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล ความเสมอภาค และเสรีภาพในการดำเนินชีวิต เป็นหลักการสำคัญของอุดมการณ์ประชาธิปไตยในโลกยุคใหม่ (โกวิท, 2543)

แนวคิดพื้นฐานของอุดมการณ์ประชาธิปไตย

เมื่อใดก็ตามที่มีการกล่าวถึงอุดมการณ์ประชาธิปไตย แนวคิดบางประการจะต้องได้รับการกล่าวขวัญถึงเป็นพิเศษในฐานะที่มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือเป็นส่วนหนึ่งของประชาธิปไตย แนวคิดเหล่านี้มีความสำคัญขั้นพื้นฐานมากที่สุด คือ (สมเกียรติ, 2544)

1. อำนาจของประชาชน (Popular Sovereignty)

2. สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของปัจเจกบุคคล (Individuals Rights, Liberty, and Equality)
3. นันทานุมัติ (Consent)
4. การเป็นตัวแทน (Representation)
5. การปกครองโดยเสียงส่วนใหญ่ (Majority Rule)
6. รัฐบาลที่เปิดเผยและตรวจสอบได้ (Open and Accountable Government)
7. สาธารณะประโยชน์ (Public Interest)

อำนาจของประชาชน (Popular Sovereignty)

หัวใจของประชาธิปไตย คืออำนาจสูงสุดเด็ดขาดในแผ่นดินเป็นของประชาชน แนวคิดนี้เป็นหัวใจสำคัญ และในสุนทรพจน์ที่เกิดติสเบอร์ ค.ศ. 1864 ของประธานาธิบดีลินคอล์น (สมเกียรติ, 2544) (Government of the People, by the People and for the People) ก็คือความคิดหรือความเชื่อที่ว่าอำนาจสูงสุดเป็นของประชาชนนี้คือหัวใจของสิ่งที่เรียกว่า ประชาธิปไตย ความคิดย่อยๆ ที่ผูกพันกับ 2 ประเด็นใหญ่ๆ นั้น คือ ประเด็นแรก ประชาชนคือใคร และประเด็นที่สอง ประชาชนใช้อำนาจสูงสุดปกครองประเทศอย่างไร

1. ประชาชนคือใคร

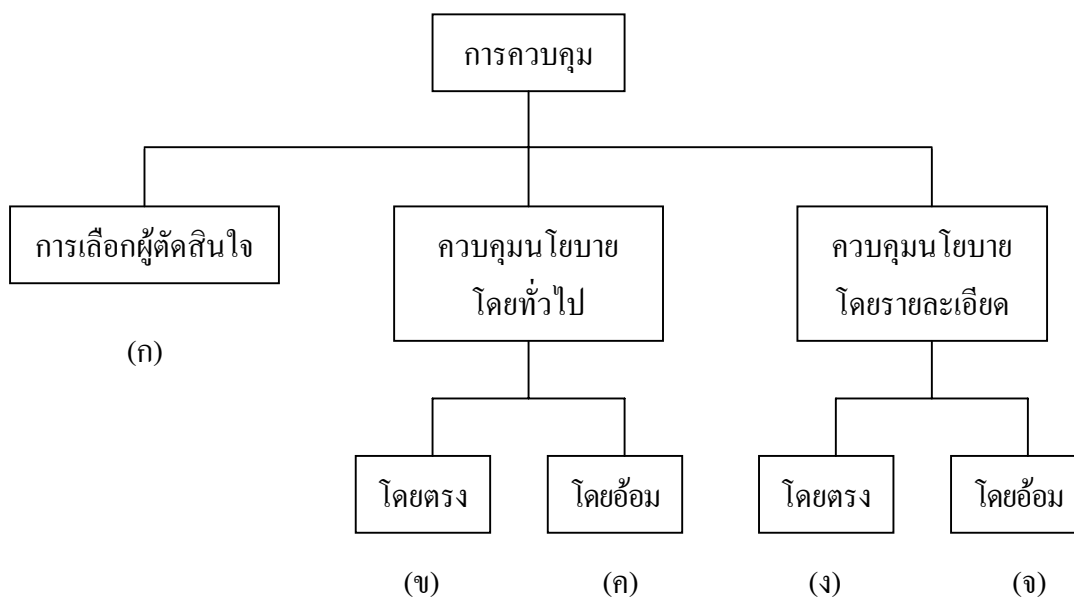
ในยุคใหม่ขอบข่ายของ “ประชาชน” ขยายเพิ่มขึ้นตามลำดับ จนกระทั่งครอบคลุมประชากรทั้งเพศชายและเพศหญิงที่มีวัยบรรลุนิติภาวะตามกฎหมาย

2. ประชาชนใช้อำนาจสูงสุดปกครองประเทศอย่างไร

ถ้าเราอมรับว่าความหมายที่เป็นหัวใจของคำว่าประชาธิปไตย คือ ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดในแผ่นดิน คำถามต่อไปที่จะเกิดตามมาโดยปริยายก็คือ ประชาชนใช้อำนาจดังกล่าวอย่างไร ประชาชนต้องใช้อำนาจนั้นด้วยตนเองหรือมอบให้ผู้อื่นใช้ได้ การพิจารณาคำถามนี้จะนำไปสู่เรื่องการควบคุมโดยประชาชน (Control by the People) ว่ามีได้กี่แบบ และแต่ละแบบมีความสำคัญต่างจากแบบอื่นๆ อย่างไร

Hadenius (1992 อ้างถึงใน สมเกียรติ, 2544) เสนอว่ารูปแบบในการที่ประชาชนใช้ควบคุม นโยบายสาธารณะอาจแบ่งได้เป็น 2 แบบ ดังภาพที่ 2

การควบคุมนโยบายสาธารณะของประชาชน

ภาพที่ 2 การควบคุมนโยบายสาธารณะของประชาชน

ที่มา: สมเกียรติ (2544: 180)

จากภาพที่ 2 การควบคุมในแบบ (ก) คือ แบบที่ประชาชนเลือกผู้แทนของตนเข้าไปทำหน้าที่ตัดสินใจกำหนดนโยบายสาธารณะแทนตน ในแง่นี้การใช้อำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศของประชาชนจึงเป็นไปในทางอ้อม และเราเรียกประชาธิปไตยแบบนี้ว่า ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน (Representative Democracy) ประชาธิปไตยจึงมิได้หมายถึงการปกครองโดยประชาชน (Government by the People) แต่เป็นเพียงระบอบที่ประชาชนเลือกผู้ปกครองได้

ตรงข้ามกับแบบ (ก) คือ การควบคุมในแบบ (ง) ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นประชาธิปไตยในอุดมคติเป็นแบบที่ประชาชนมีส่วนในการปกครองโดยตรง (Participatory or Populists Democracy) การควบคุมนโยบายสาธารณะในรูปนี้ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจสูงสุด ใช้อำนาจนั้นได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องผ่านตัวแทน และใช้แม้ในเรื่องรายละเอียดของนโยบายที่จะกำหนดขึ้น อย่างไรก็ตามก็ตามการควบคุมนโยบายสาธารณะโดยประชาชนโดยตรงในแบบ (ง) นี้ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าไม่

เหมาะสมกับสังคมการเมืองในโลกปัจจุบัน ซึ่งมีประชากรขนาดใหญ่และเรื่องราวเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะมีความสลับซับซ้อนเกินกว่าที่ประชาชนจะจัดการดูแลได้ด้วยตนเองโดยตรง เมื่อพูดถึงการควบคุมนโยบายในแบบ (ง) เราจึงมักหมายถึงประชาธิปไตยแบบคลาสสิก (Classical Democracy) ของเอเธนส์โบราณ

การควบคุมแบบ (จ) คือ การที่ประชาชนเลือกตัวแทนเพื่อทำหน้าที่ตัดสินใจแทนตนในเฉพาะเรื่อง ตัวแทนแบบนี้มีลักษณะเฉพาะกิจ (Delegater with Bound Mandates) มิใช่ตัวแทนทั่วไปอย่างเช่นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การควบคุมแบบ (ข) คือ สิ่งที่เราเรียกกันว่า การลงประชามติ (Referendum) ซึ่งประชาชนใช้อำนาจของตนเองโดยตรง แต่มีลักษณะชั่วคราวเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนโยบายสาธารณะที่สำคัญมากๆ เท่านั้น เช่น การเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการปกครองหรือกฎหมายที่สำคัญๆ

การควบคุมแบบ (ค) คือ แบบที่เชื่อกันว่าน่าจะสะท้อนภาพประชาธิปไตยแบบที่ปฏิบัติได้จริงในโลกปัจจุบันได้มากที่สุด การควบคุมแบบนี้ คือ ความพยายามประนีประนอมระหว่างแบบ (ง) ซึ่งยากที่จะปฏิบัติได้ในโลกปัจจุบันกับแบบ (ก) ซึ่งอำนาจหลุดจากมือประชาชนไปอยู่กับผู้แทนมากเกินไป แบบ (ค) คือ รูปแบบการควบคุมที่ประชาชนใช้อำนาจเลือกตัวแทนของตนเข้าไปกำหนดนโยบายสาธารณะ และในขณะเดียวกันก็มีมาตรการเชิงสถาบันที่ตรวจสอบได้เป็นระยะๆ ว่าตัวแทนนั้นยังดำเนินการกำหนดนโยบายสาธารณะไปในกรอบกว้างๆ ที่ตรงกับที่เคยตกลงหรือสัญญากับประชาชนไว้

สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของปัจเจกบุคคล (Individuals Rights, Liberty, and Equality)

สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของปัจเจกบุคคล เป็นแนวคิดที่เป็นหัวใจสำคัญของลัทธิเสรีนิยม ลัทธิเสรีนิยมมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดและแนบแน่นกับประชาธิปไตยมาก ประชาธิปไตยที่เรารู้จักกันทั่วไปในปัจจุบันนี้ คือ เสรีประชาธิปไตย (Liberal Democracy) มากกว่าอย่างอื่น

สิทธิ (Rights) มีหลายชนิด วิธีแบ่งสิทธิออกเป็นประเภทต่างๆ ที่นิยมกัน ได้แก่ แบ่งเป็นสิทธิพลเมือง (Civil Rights) สิทธิทางการเมือง (Political Rights) สิทธิทางสังคม (Social Rights) สิทธิทางเศรษฐกิจ (Economic Rights) และสิทธิทางวัฒนธรรม (Cultural Rights) สิทธิพลเมือง

ได้แก่ สิทธิที่ปราศจากการถูกทรมาน (Freedom from Torture) เสรีภาพจากการถูกบังคับใช้แรงงาน เสรีภาพจากการถูกจับกุมตามอำเภอใจ (Freedom from Arbitrary Arrest) สิทธิในการได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรม เสรีภาพทางความคิด มโนธรรม ความเชื่อ หรือการนับถือศาสนา สิทธิในการดำเนินชีวิตที่เป็นส่วนตัว (The Right to Private Life) เป็นต้น

สิทธิทางการเมือง ได้แก่ เสรีภาพในการพูด เสรีภาพในการสมาคมและสิทธิในการเข้ามีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ

สิทธิทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ได้แก่ สิทธิที่จะมีอาหารกิน มีบริการสาธารณสุข มีมาตรฐานความเป็นอยู่ที่พอเพียง สิทธิที่จะได้รับค่าจ้างแรงงานเท่ากันสำหรับผลงานที่เท่ากัน สิทธิที่จะได้รับการประกันสังคม มีงานทำ นัดหยุดงานได้ มีที่อยู่อาศัย ได้รับการศึกษาและสิทธิในการมีส่วนร่วมในชีวิตทางวัฒนธรรม เป็นต้น

แนวความคิดเรื่องสิทธิและเสรีภาพในโลกปัจจุบัน ได้รับการรับรองไว้ในหลายแหล่งด้วยกันที่สำคัญ ได้แก่ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (The Universal Declaration of Human Rights) ซึ่งสมัชชาสหประชาชาติได้ลงมติยอมรับและประกาศใช้เมื่อ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1948

สำหรับแนวความคิดเรื่องความเสมอภาค หมายถึง การที่ปัจเจกบุคคลย่อมเสมอภาคกันในสิทธิและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ มิได้หมายความว่าทุกคนจะได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันในทุกเรื่องทุกโอกาส แนวคิดเรื่องความเสมอภาคในที่นี้จึงเป็นความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย (Equality before the law) ซึ่งเป็นความเสมอภาคในโอกาสนี้ (Equality of opportunity) มิใช่การอ้างประกันว่าจะต้องมีความเสมอภาคในผลลัพธ์

ฉันทานุมัติ (Consent)

ฉันทานุมัติหรือการได้รับความยินยอมจากประชาชนในการที่ประชาชนจะถูกปกครองเป็นแนวคิดพื้นฐานที่สำคัญอีกประการหนึ่งของอุดมการณ์ประชาธิปไตย แนวคิดนี้เกิดขึ้นโดยนัยแห่งตรรกของแนวคิดสองประการ ประการแรกที่ถูกกล่าวไปแล้ว นั่นคือ ด้วยเหตุที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดและมีสิทธิเสรีภาพ รวมทั้งความเสมอภาคในอันที่จะใช้อำนาจปกครองดังกล่าว

ดังนั้นจึงเป็นไปได้ที่จะเกิดการปกครองขึ้นโดยสงบสุข ถ้าหากปราศจากเสียงซึ่งความยินยอมที่จะถูกปกครองโดยประชาชนเอง ประชาชนยอมที่จะถูกปกครองในเงื่อนไขใด

การที่ประชาชนจะยินยอมถูกปกครองได้ก็ต่อเมื่อ ประชาชนมีความเชื่อมั่นในบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่จะมาทำหน้าที่ปกครอง นั่นคือ วิธีที่ดีที่สุดที่จะทำให้ประชาชนมั่นใจในผู้ปกครองของเขาได้ก็คือ ให้ประชาชนเลือกผู้ปกครองด้วยตนเอง แนวคิดเรื่องความยินยอมพร้อมใจหรือฉันทานุมัติในที่นี้จึงเป็นหลักประกันอีกอย่างหนึ่งว่า อำนาจการตัดสินใจขั้นสุดท้ายว่าจะปกครองหรือตัดสินใจกันอย่างไร และโดยใครในเรื่องนโยบายสาธารณะนั้น ยังอยู่กับประชาชนนั่นเอง แนวคิดนี้สื่อนัยทางความหมายต่อไปอีกว่า คณะบุคคลที่จะเข้ามาใช้อำนาจปกครองโดยฝืนใจประชาชนนั้นกระทำมิได้ และไม่ชอบด้วยหลักคิดและความนิยมของอุดมการณ์ประชาธิปไตย ประชาชนย่อมมีสิทธิที่จะเปลี่ยนคณะผู้ปกครองหรือรัฐบาลที่ไม่ได้รับฉันทานุมัติจากประชาชนได้

การเป็นตัวแทน (Representation)

แนวคิดเรื่องการเป็นตัวแทนอาจจำแนกออกได้เป็น 4 ประเภท คือ (1) เป็นผู้ได้รับความไว้วางใจให้ตัดสินใจแทน (Trustee) (2) เป็นตัวแทนถือสาส์นคล้ายบุรุษไปรษณีย์ (Delegate) (3) เป็นผู้ไปปฏิบัติพันธกิจที่ตนสัญญากับประชาชนไว้ (Mandate) และ (4) ทำหน้าที่เป็นตัวแทนกลุ่มหรือสัดส่วนของกลุ่มในสังคมโดยรวม (Representative Cross-Section) ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นตัวแทนแบบย่อส่วน (Resemblance)

ตัวแทนประเภทแรก (Trustee) คือ ผู้ที่ประชาชนเลือกให้ไปใช้ความคิดวิจารณ์แทนประชาชน เมื่อได้รับเลือกเข้าเป็นตัวแทนแล้วตัวแทนแบบทรัสต์ไม่จำเป็นต้องคิดเหมือนประชาชน แต่ให้ใช้ความคิดโดยอิสระ เพราะประชาชนมอบความไว้วางใจในตัวเขาแล้วว่าเขาจะไปคิดและกระทำการใด ๆ ได้ โดยสิทธิ์ขาดได้อย่างดีที่สุดโดยที่ประชาชนไม่ต้องคอยห่วงคอยพะวง

ตัวแทนแบบเดเลเกต (Delegate) หรืออาจเรียกได้ว่าตัวแทนแบบบุรุษไปรษณีย์นี้กำเนิดจากความคิดที่ว่า อำนาจและเจตจำนงที่ถูกต้อง เหมาะสม และมีเหตุผลนั้นยังเป็นของประชาชน โดยเต็มเปี่ยม สังคมสมัยใหม่อาจมีประชากรมากมายจนประชาชนไม่สามารถใช้อำนาจและวิจารณ์ของตนโดยตรงในการปกครองบ้านเมืองได้ ดังนั้น พวกเราจึงเลือกตัวแทนเข้าไปทำ

หน้าที่แทนแต่ตัวแทนมิได้เข้าไปคิดเอง ตัวแทนเพียงแต่นำความคิดของประชาชนเข้าไปแสดงออกให้มีผลทางปฏิบัติเท่านั้น

ตัวแทนแบบแมนเดต (Mandate) เป็นตัวแทนที่มีบทบาทหน้าที่อยู่กึ่งกลางระหว่างแบบที่หนึ่งกับแบบที่สอง จะเห็นได้ว่าตัวแทนแบบทรัสต์นั้นใช้วิจารณญาณได้อย่างอิสระเต็มที่ ส่วนตัวแทนแบบเดเลเกตเกือบจะไม่ต้องใช้วิจารณญาณของตนเองเลย ตัวแทนแบบแมนเดต นับเป็นตัวแทนแบบทางสายกลาง กล่าวคือ ตัวแทนแบบนี้เริ่มด้วยการเสนอพันธสัญญากับประชาชน และเมื่อได้รับความไว้วางใจให้เป็นตัวแทนแล้ว เขาก็ต้องใช้ความสามารถและวิจารณญาณของตนเอง ในการทำให้พันธสัญญาที่เขาสร้างไว้บรรลุผล ตัวแทนแบบแมนเดตจึงไม่มีอิสระเท่าตัวแทนแบบทรัสต์ แต่ก็ยังมีอิสระกว่าตัวแทนแบบเดเลเกต

ตัวแทนแบบย่อส่วน (Resemblance) ทำหน้าที่เสมือนเป็นส่วนย่อยของสังคมใหญ่ เช่น ตัวแทนบางคนทำหน้าที่แทนกลุ่มคนที่มีเพศเดียวกับตน ตัวแทนบางคนทำหน้าที่แทนกลุ่มคนที่นับถือศาสนาเดียวกับตน ตัวแทนบางคนทำหน้าที่แทนกลุ่มบุคคลที่มีอาชีพเดียวกับตน เป็นต้น กล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า สังคมใหญ่ก็ควรจะมีสัดส่วนที่สอดคล้องกัน กล่าวคือ สมาชิกผู้แทนราษฎรควรจะเป็นภาพจำลองหรือการย่อส่วนของสังคมนั้นๆ ให้ใกล้เคียงที่สุด

ตัวแทนจะได้มาด้วยวิธีการใดๆ คำถามนี้นำไปสู่แนวคิดที่สำคัญอีกประการหนึ่งของประชาธิปไตย นั่นคือ การเลือกตั้ง (Election)

การเลือกตั้งโดยประชาชน (Popular Election) เป็นกลไกทางการเมืองสมัยใหม่ที่ทำให้ได้มาซึ่งตัวแทนของประชาชนเข้าไปทำหน้าที่ทางการเมืองปกครองหรือที่ในระยะหลังเรียกกันว่าการกำหนดนโยบายสาธารณะ ไม่เพียงแต่เท่านั้น การเลือกตั้งยังเป็นนวัตกรรมทางการเมืองสมัยใหม่ที่มีคุณค่าอย่างยิ่งในแง่ของการแบ่งงานกันทำทางการเมือง (Division of Labour in Politics) ทำให้ได้บุคลากรทางการเมืองเข้าสู่ระบบการเมือง โดยมีประชาชนทั้งสังคมคอยจับจ้องสนใจตามสมควรเป็นวาระอย่างสม่ำเสมอ

การปกครองโดยเสียงส่วนใหญ่ (Majority Rule)

หลักเสียงส่วนใหญ่จะนำมาใช้โดยเน้นการแพ้หรือชนะกันตามคะแนนหรือตัวบทกฎหมายล้วนๆ ไม่ได้ ในทางการเมืองเมื่อพูดถึงหลักเสียงส่วนใหญ่ (Majority Rule) เราจึงมักเน้นควบคู่กันไปถึงเรื่องสิทธิของเสียงส่วนน้อย (Minority Right) ซึ่งหมายความว่าประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่มีได้มุ่งจะเอาชนะคะคานกันด้วยคะแนนเสียงอย่างเดียว แต่เป็นระบบการปกครองที่มุ่งแสวงหาทางประนีประนอม รอมชอมแบบทางสายกลาง และให้เกิดอิทธิพลซึ่งกันและกัน ระหว่างเสียงส่วนใหญ่และเสียงส่วนน้อย เพราะในที่สุดแล้วคนทั้งสองกลุ่มล้วนเป็นประชาชนด้วยกัน

เสียงส่วนใหญ่ที่เฉลิวฉลาดย่อมพยายามหาทางโอนอ่อนผ่อน ตามเสียงส่วนน้อยเท่าที่จะสามารถกระทำได้มากกว่าที่จะใช้ฐานะความเป็นเสียงส่วนใหญ่ของพวกตนเข้าไปหักหาญประชาธิปไตยจะยั่งยืนได้ก็ต่อเมื่อผู้คนในสังคมสามารถตกลงที่จะอยู่ร่วมกันต่อไปได้อย่างสงบสุข และในสภาพการณ์แบบนี้เสียงส่วนใหญ่และรัฐบาลที่เป็นตัวแทนของเสียงส่วนใหญ่ก็ชอบที่จะใช้วิธีการยับยั้งชั่งใจตนเอง (Self-Restraint) เป็นหลักมากกว่า ทำตามอำเภอใจของเสียงส่วนใหญ่โดยไม่คำนึงถึงหัวอกและเสียงส่วนน้อย

รัฐบาลที่เปิดเผยและตรวจสอบได้ (Open and Accountable Government)

รัฐบาลที่เปิดเผย (Open Government) มีความสำคัญต่อประชาธิปไตย เพราะช่วยทำให้ประชาชนจะได้ทราบสถานะของบ้านเมืองได้ทันการณ์ก่อนที่จะสายเกินแก้ นอกจากนี้รัฐบาลที่เปิดเผยยังมีส่วนสำคัญในการพิทักษ์เสรีภาพให้แก่ปัจเจกบุคคลทั้งหลายอันเป็นพลเมืองด้วย

เมื่อพูดถึงกิจการมีรัฐบาลที่เปิดเผย ส่วนใหญ่เราหมายถึงข้อปฏิบัติดังต่อไปนี้ ประการแรก หมายถึง การที่รัฐบาลต้องจัดหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับนโยบายของรัฐบาลไว้ให้ประชาชนได้ศึกษาพิจารณา ประการที่สอง รัฐบาลที่เปิดเผย หมายถึง รัฐบาลที่เปิดโอกาสให้ประชาชน และหนังสือพิมพ์เข้าถึงเอกสารข้อมูลของรัฐบาลได้ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ประการที่สาม คือ การเปิดให้สาธารณชนและสื่อสารมวลชน ได้มีโอกาสเข้าฟังการประชุมขององค์การของรัฐ และรัฐสภาทุกระดับทุกระดับ รัฐบาลที่เปิดเผย หมายถึง รัฐบาลที่ปรึกษาหารือกับกลุ่มผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องทั้งหลาย ในการกำหนดนโยบายและในการปฏิบัติตามนโยบาย ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องเปิดเผยข้อมูลอันเป็นกิจการสาธารณะ และประชาชนมีสิทธิในการรับรู้ข่าวสารดังกล่าว นอกเหนือ

จากข้อมูลบางประการที่มีข้อยกเว้นไม่ต้องเปิดเผย เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐหรือเกี่ยวกับความเป็นส่วนตัว (Privacy) ของบุคคล

รัฐบาลในระบบประชาธิปไตย นอกจากจะต้องเปิดเผยแล้ว ยังต้องถูกตรวจสอบได้อีกด้วย รัฐบาลที่ถูกตรวจสอบได้มี 3 มิติ คือ การตรวจสอบได้ทางกฎหมาย การตรวจสอบได้ทางการเมือง และการตรวจสอบได้ทางการคลัง

การตรวจสอบได้ทางกฎหมาย ดำเนินการภายใต้หลัก “นิติธรรม” (Rule of law) นั่นคือ ผู้ที่บัญญัติกฎหมายและบังคับใช้กฎหมายที่ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายแบบเดียวกัน ไม่มีข้อยกเว้น บุคลากรของรัฐทุกคนไม่ว่าจะมาจากการเลือกตั้งหรือแต่งตั้งก็ตามล้วนต้องรับผิดชอบทางกฎหมาย ต่อศาลเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป

การตรวจสอบได้ทางการเมือง หมายถึง บุคลากร หรือพนักงานที่กินเงินเดือนประจำของรัฐต้องรับผิดชอบในการปฏิบัติงานต่อนักการเมืองที่มาจากการเลือกตั้ง และนักการเมืองเป็นผู้ที่ต้องรับผิดชอบต่อประชาชนอีกทอดหนึ่ง โดยผ่านรัฐสภาและการเลือกตั้ง ซึ่งจัดให้มีขึ้นเป็นระยะๆ อย่างสม่ำเสมอ

การตรวจสอบได้ทางการคลัง หมายถึง การใช้จ่ายเงินจากภาษีอากรของรัฐบาลนั้นได้ใช้ไปเพื่อจุดหมายอันได้แถลงไว้ให้ฝ่ายนิติบัญญัติได้ให้ความเห็นชอบแล้วเท่านั้น โดยปกติระบบการเมืองที่ดีมักจะมีสำนักงานผู้ตรวจเงินแผ่นดิน ซึ่งเป็นองค์กรอิสระรับผิดชอบในการตรวจสอบการใช้จ่ายเงินของรัฐบาลอย่างรอบคอบตามหลักวิชาชีพ

การมีรัฐบาลที่ตรวจสอบได้นั้น นอกจากจะต้องมีการปฏิบัติตามหลักนิติธรรมอย่างเคร่งครัดแล้ว ยังมีมาตรการสำคัญอีกประการหนึ่งที่ประเทศประชาธิปไตยทั้งหลายพยายามพัฒนาขึ้นใช้ นั่นคือ หลักการแบ่งแยกอำนาจ (Separation of Powers) ตามหลักการแบ่งแยกอำนาจนี้ รัฐบาลหรือการปกครองประเทศจะแบ่งกิจกรรมออกเป็น 3 ฝ่ายใหญ่ๆ คือ (1) ฝ่ายบริหาร (2) ฝ่ายนิติบัญญัติ (3) ฝ่ายตุลาการ การแบ่งแยกอำนาจของการปกครองประเทศออกเป็นสามฝ่ายเช่นนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะให้ทั้งสามฝ่ายได้ตรวจสอบซึ่งกันและกันด้วย กล่าวคือ การแบ่งแยกอำนาจดังกล่าวนี้ ทำให้ศาลมีความเป็นอิสระไม่ต้องเกรงกลัวอิทธิพลของฝ่ายบริหาร และฝ่ายนิติบัญญัติ และเมื่อศาลมีอิสระ ดังกล่าวก็สามารถประกันให้บุคคลทุกคน (ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายบริหารหรือนิติ

บัญญัติ หรือประชาชนทั่วไป) ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเสมอหน้ากัน ในทำนองเดียวกัน ถ้าไม่ให้ฝ่ายนิติบัญญัติมีอำนาจ ในการผ่านกฎหมายและอนุมัติให้ฝ่ายบริหารเก็บภาษีและใช้จ่ายเงินได้ ก็จะไม่มืองค์กรใดหรือประชาชนคนใด สามารถเข้าไปล่วงรู้ได้ว่าการใช้จ่ายเงินของฝ่ายบริหารนั้น สุจริต และชอบด้วยหลักวิชาหรือไม่ การแบ่งแยก (การใช้) อำนาจในการปกครองประเทศดังกล่าว จึงมีวัตถุประสงค์หลักอยู่ที่การสร้างรัฐบาลที่เปิดเผยและตรวจสอบได้โดยแท้

สาธารณะประโยชน์ (Public Interest)

การปกครองที่ได้ชื่อว่า “เพื่อประชาชน” นี้เอง เป็นที่มาของคำว่า “สาธารณะประโยชน์” (Public Interests) กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ผลประโยชน์ที่ประชาชนโดยส่วนรวมควรจะได้รับนั้น เรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่าสาธารณะประโยชน์ ซึ่งต่างจากผลประโยชน์ส่วนตัวที่ปัจเจกบุคคลแต่ละคนพึงมีพึงได้ (Private Interests)

Rousseau (อ้างถึงใน สมเกียรติ, 2544) กล่าวว่า รัฐบาลหรือการปกครองควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของอำนาจอธิปไตยซึ่งเป็นของประชาชน และเพื่อการนี้รัฐบาลจึงต้องดำเนินการไปบนความยึดมั่นใน “เจตน์จํานงทั่วไป” เชื่อว่าเจตน์จํานงทั่วไปนี้เป็นเจตน์จํานงที่แท้จริงของประชาชน การปฏิบัติตามเจตน์จํานงทั่วไปจะทำให้ประชาชนแต่ละคนกระทำการใดๆ โดยไม่ยึดเอาผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นที่ตั้งเจตน์จํานงทั่วไปนั้นเป็นอย่างไรรออยู่ที่ไหนและควรจะทำอย่างไรกับมัน ประชาธิปไตยที่เกิดจากความเชื่อมั่นในแนวคิดเรื่อง “สาธารณะประโยชน์” อย่างเข้มข้นนี้ นักวิชาการเรียกกันว่าประชาธิปไตยพัฒนาการ (Developmental Democracy) ซึ่งหมายความว่า ประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่ทำให้มนุษย์ได้พัฒนาศักยภาพของบุคคล จนกระทั่งบรรลุความเป็นหนึ่งเดียวกันระหว่าง “เจตน์จํานงส่วนบุคคล” กับ “เจตน์จํานงทั่วไป” ซึ่งนั่นหมายความว่า “ผลประโยชน์ส่วนบุคคล” ถูกหลอมรวมเป็นหนึ่งเดียวกันกับ “สาธารณะประโยชน์” โดยสมบูรณ์และไม่มีความรู้สึกแปลกแยกใดๆ ต่อไป

Robert and Caw (1957) ให้ความหมายของคำว่าประชาธิปไตยไว้ว่า ในเชิงทฤษฎีอำนาจต้องมาจากประชาชนทุกคน มีความเสมอภาค มีการกำหนดจุดมุ่งหมายเพื่อความสุขและความพึงพอใจของส่วนรวม แสวงหาทางเลือกในการแก้ปัญหาโดยใช้เหตุผลและต้องใช้ความประนีประนอมสำหรับในทางปฏิบัตินั้น ประชาธิปไตยมีลักษณะสำคัญ 5 ประการได้แก่ การให้ความสำคัญของพลเมืองของชาติ ให้สิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ใช้ระบบการเลือกตั้งที่โปร่งใส ยุติธรรม

มีพรรคการเมืองที่มีนโยบายเพื่อสาธารณะ และมีกลุ่มคน/องค์กรที่สนใจ ติดตามกำกับนโยบายทางการเมืองของรัฐบาล

Dewey (อ้างถึงใน Anthony, 1989) กล่าวว่าลักษณะของประชาธิปไตยเป็นวิถีชีวิตที่แสดงออกโดยการมีส่วนร่วมของมนุษย์ทุกคนที่มีวุฒิภาวะที่จะควบคุมการใช้ชีวิตของมนุษย์ด้วยกัน ไม่มีบุคคลใดหรือกลุ่มคนใดได้รับการยกเว้น โดยกฎที่ปราศจากความยินยอมนี้สถาบันทางสังคมจะต้องมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ระบบและจัดการต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างรอบคอบและดีพอ

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่าระบอบประชาธิปไตย หมายถึง การปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน โดยอยู่บนพื้นฐานของการยอมรับนับถือ การให้ความสำคัญในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ของบุคคล รวมทั้งความเสมอภาค และเสรีภาพในการเลือกดำเนินชีวิตของปัจเจกบุคคล สำหรับลักษณะสำคัญของการปกครองแบบประชาธิปไตยสรุปได้ดังนี้

1. ประชาชนมีอำนาจสูงสุดในรัฐ หรือเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย
2. ประชาชนทุกคนในรัฐมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันตามกฎหมาย ตลอดจนมีสิทธิเสรีภาพในขอบเขตของกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน
3. การดำเนินการต่างๆ ของรัฐ ถือเอามติของเสียงข้างมากเป็นเครื่องตัดสิน แต่ในขณะเดียวกันเสียงข้างน้อยหรือคนส่วนน้อยในรัฐ จะได้รับความคุ้มครองทางกฎหมาย ที่ป้องกันไม่ให้ประชาชนส่วนใหญ่เอาเปรียบ หรือกระทำการอันไม่ยุติธรรม
4. กระบวนการประชาธิปไตย คือวิธีการปกครองซึ่งได้รับความยินยอมพร้อมใจของประชาชนส่วนใหญ่ และแสดงออกในรูปของการเลือกตั้ง การอภิปราย การออกเสียงประชามติ การเสนอร่างกฎหมายของประชาชน เป็นต้น

ทัศนคติทางการเมือง

ทัศนคติทางการเมือง เป็นคำที่มีความหมายกว้างขวางมาก แต่ในการวิจัยนี้มุ่งที่จะกล่าวถึงระดับการวัดความรู้สึก ต่อสิ่งที่มองหรือมีความสัมพันธ์กับสังคม ในทางที่จะเกื้อกูลหรือเป็นอุปสรรคต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

การศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ได้มีนักรัฐศาสตร์พยายามคิดค้นคำจำกัดความรูปแบบทางการเมืองที่ควรจะเป็นไปในลักษณะที่ต่างๆ กัน ดังจะได้สรุปให้เห็นถึงความคิดเห็นดังกล่าวของนักรัฐศาสตร์บางคนดังต่อไปนี้

Smith (1965 อ้างถึงใน มนัสชัย, 2537) ได้กล่าวถึงประชาธิปไตยในลักษณะของการดำเนินชีวิต (A Way of Life) และเป็นวิธีการอย่างหนึ่ง พอสรุปได้ดังนี้

Smith ได้ศึกษาประชาธิปไตยว่าเป็นกระบวนการวิวัฒนาการทางสังคมอย่างหนึ่งของการก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ซึ่งดำเนินการโดยใช้กระบวนการประชาธิปไตย มิใช่เป็นแต่เพียงการปกครองเท่านั้น แต่เป็นการดำเนินชีวิตและวิถีทางไปสู่เป้าหมาย เพื่อทำให้บรรลุถึงการดำเนินชีวิตดังกล่าว ดังนั้น ตามความเป็นจริงแล้วเรื่องของประชาธิปไตยจึงเป็นเรื่องที่คนธรรมดาสามัญจะพึงรู้หรือเข้าใจได้ โดยอาศัยแนวความคิดหรือความเชื่อของมนุษย์ผู้มีใจกว้างที่จะแสวงหาความสุขในการดำเนินชีวิตร่วมกันนั่นเอง จากประสบการณ์อันยาวนานของมนุษย์ผู้ที่มีความมุ่งมั่นในอุดมการณ์ของการดำเนินชีวิตที่ดี ได้มีการสร้างหลักการอันถือว่ามีคุณค่าแก่การยอมรับของมหาชน หลักการต่างๆ จึงกลายเป็นค่านิยมประชาธิปไตย (Democratic Values) ซึ่งถือเป็นฐานคติ (Assumption) ที่สำคัญของอุดมการณ์ของประชาธิปไตยในทัศนคติของการดำรงชีวิตของมนุษย์ร่วมกันในสังคม ดังนี้

1. แนวความคิดในการมองโลกแง่ดี แนวความคิดนี้เป็นรากฐานสำคัญของประชาธิปไตย ที่ทั้งผู้บริหารประเทศและประชาชนจะต้องมีความเชื่อว่าสมาชิกในสังคมประชาชนทั้งหลายเป็นคนดี มีเหตุผล สามารถใช้วิจารณญาณกำหนดวัตถุประสงค์และแนวความคิดในการปกครองตนเองได้ โอกาสที่จะให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการปกครองจึงจะเกิดขึ้นได้

2. ความเชื่อในทฤษฎีที่ว่ารัฐหรือรัฐบาลหรือข้าราชการเป็นอุปกรณ์ (Means) ของสังคมและประชาชน เพื่อสร้างความเจริญและความผาสุกให้แก่สังคมหรือชุมชน คือ ถือเอาประโยชน์สุขของประชาชนเป็นเป้าหมาย (Ends) ตามแนวความคิดนี้ รัฐ รัฐบาล และข้าราชการจึงเป็นผู้บริการประชาชนมิใช่ นายของประชาชน

3. ความเชื่อในแนวความคิดที่ว่า สิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล พึงได้รับการส่งเสริม ความเชื่อข้อนี้เป็นอุดมการณ์ อันจะก่อให้เกิดเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่สำคัญอีกประการหนึ่ง เพราะบุคคลย่อมมีสิทธิที่ได้รับการยกย่องนับถือเสมอหน้ากัน ตลอดจนสิทธิของบุคคลที่จะแสดงความคิดเห็นหรือคัดค้าน ก็พึงได้รับความเคารพ คุ้มครอง และส่งเสริม เช่นกัน

4. ความเชื่อในแนวความคิดที่ว่า การเปลี่ยนแปลงผู้บริหารประเทศ คือการไม่สนับสนุนให้มีการผูกขาดอำนาจบริหาร และการผูกขาดอำนาจบริหารจะเป็นช่องทางให้มีการกดขี่ข่มเหงประชาชนให้อยู่ในอำนาจตลอดกาล ดังนั้นโดยวิธีทางในระบอบประชาธิปไตยแล้ว ประชาชนย่อมจะมีสิทธิคัดค้านรัฐบาลที่ไม่ได้อำนวยประโยชน์สุขให้แก่ประชาชน และต้องมีวิถีทางที่จะทำให้รัฐบาลดังกล่าวพ้นจากอำนาจไปโดยวิถีทางที่เหมาะสมและชอบธรรมตามวิธีการหรือหลักการและกฎเกณฑ์ของขบวนการปกครองที่ได้กำหนดขึ้นไว้อย่างเคร่งครัดแล้วทำการคัดเลือกรัฐบาลที่คาดว่าจะอำนวยประโยชน์สุขให้แก่ประชาชนขึ้นมาแทน

Ebenstein (1973 อ้างถึงใน มนัสชัย, 2537) กล่าวไว้ว่า “ประชาธิปไตยทางการเมือง (Political Democracy) เป็นระเบียบทางการเมืองที่ราษฎรที่เป็นผู้ใหญ่แล้วเลือกผู้แทนของตนได้อย่างเสรีในการเลือกตั้งที่กำหนดให้มีการแข่งขันโดยสม่ำเสมอ” เขาเห็นว่าในระบอบประชาธิปไตยนั้นจำเป็นต้องมีการรักษาไว้ซึ่งบรรยากาศที่สามารถทำให้เสรีภาพทางการเมืองมีอยู่ได้ในหมู่ประชาชนและผู้ปกครองจำเป็นจะต้องมีความเห็นพ้องต้องกันในหลักเกณฑ์พื้นฐานของประชาธิปไตย หลักเกณฑ์ที่สำคัญที่สุด คือ มีความต้องการที่จะร่วมกันดำเนินการในระบอบประชาธิปไตย เพราะถ้าหากไม่ต้องการประชาธิปไตยเสียแล้ว ก็ไม่มีประโยชน์ที่จะมีประชาธิปไตย หลักเกณฑ์พื้นฐานนอกจากนี้ก็มีการยอมให้มีพรรคการเมืองมากกว่าหนึ่งพรรคแข่งขันกันเข้ารับเลือกตั้ง และควรจะมีขีดหลักการปกครองและการปฏิบัติต่อกันโดยมีเหตุผลให้มีความสำคัญของบุคคล ถือว่ารัฐเป็นเครื่องมือของเอกชนในการเสริมข้อบกพร่องของประชาชน การกระทำใดๆ ต้องมีกฎหมายเป็นหลักถือเอาความสมัครใจเป็นที่ตั้ง เน้นประเด็นของวิธีการที่เป็นประชาธิปไตย การตกลงใจใน

กลุ่มใช้วิธีการปรึกษาหารือ และถือเอาความยินยอมของกลุ่ม นอกจากนั้นก็ยึดหลักความเสมอภาคพื้นฐาน เช่น ความเสมอภาคในโอกาส เป็นต้น

Sargent (อ้างถึงใน มนัสชัย, 2537) มีความเห็นว่า หลักเกณฑ์สำคัญของประชาธิปไตยมี 5 อย่าง คือ

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมืองซึ่งซาร์เจนท์ ถือว่าเป็นหลักพื้นฐาน โดยมีหลักอยู่ว่าราษฎรจำเป็นต้องมีส่วนเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจทางการเมืองไม่มากก็น้อยไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อม

2. การมีความเสมอภาคในระดับหนึ่งในหมู่ราษฎร คือ จะต้องมีความเสมอภาคทางการเมือง เสมอภาคตามกฎหมาย เสมอภาคในโอกาส เสมอภาคทางเศรษฐกิจ และเสมอภาคทางสังคม

3. การมีเสรีภาพในระดับหนึ่งในหมู่ราษฎร คือ จะต้องมีเสรีภาพพื้นฐาน เป็นต้นว่าเสรีภาพในการออกเสียงลงคะแนน เสรีภาพในการพูด การพิมพ์ การโฆษณา เสรีภาพในการที่จะไม่ถูกผู้อื่นใช้อำนาจตามอำเภอใจคน เสรีภาพทางศาสนา เสรีภาพในการเคลื่อนไหว และเสรีภาพในการประชุมกัน เป็นต้น

4. การมีระบบตัวแทน กล่าวคือ จำจะต้องมีตัวแทนของประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจแทนประชาชนในการปกครองและบริหารประเทศโดยมีเสรีภาพในการตั้ง และดำเนินการพรรคการเมือง

5. มีระบบการเลือกตั้ง ซึ่งถือหลักการปกครองโดยเสียงข้างมากที่เคารพสิทธิของเสียงข้างน้อยเป็นสำคัญ และเป็นการเลือกตั้งที่เป็นสิทธิเลือกตั้งทั่วไป (Universal Suffrage)

Almond and Verba (1965) ได้กล่าวถึงคนที่มีทัศนคติหรืออุดมการณ์ประชาธิปไตยนั้น จะต้องเป็นบุคคลที่มีวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับประชาธิปไตย และจะต้องมีความสำนึกในความสามารถทางการเมืองของตนเอง (Sense of Political Efficacy) กล่าวคือ เชื่อว่าตนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเต็มที่ ซึ่งวัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้เรียกว่า วัฒนธรรมของพลเมืองที่

เอื้ออำนวยต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย (Civic Culture) ซึ่งวัฒนธรรมดังกล่าวมีลักษณะดังนี้

1. ความคิดเป็นเหตุเป็นผล คิดแบบวิทยาศาสตร์
2. การเข้าร่วมในการเมืองอย่างกระตือรือร้น
3. การมีความรู้ในเรื่องการเมือง
4. การสำนึกในความสามารถทางการเมืองของตน
5. การตัดสินใจปัญหาใดๆ ทางการเมือง จะต้องคิดและประเมินจากหลักฐานต่างๆ ตาม

มติส่วนใหญ่มากกว่าการใช้อำนาจส่วนตัว

Corry and Hodgetts (1964 อ้างถึงใน มนัสชัย, 2537) ได้วิจารณ์วัฒนธรรมแบบประชาธิปไตย โดยเสนอแนวคิดที่ว่า ความโน้มเอียงทางวัฒนธรรมของคนในสังคมประชาธิปไตยนั้นยังเกี่ยวข้องกับค่านิยมและความเชื่อพื้นฐานของคนที่มีต่อแนวคิดประชาธิปไตย ด้วยสิ่งเหล่านี้อาจประกอบขึ้นเป็นระบบความเชื่อ (Belief Systems) แจ่มุมต่างๆ ของคนในสังคมประเด็นที่ต้องการจะเน้นในที่นี้ก็คือ เรากำลังศึกษากระบวนการเมืองในฐานะที่เป็นระบบแห่งพฤติกรรม พฤติกรรมเหล่านั้นจะมีใช้สิ่งที่เกิดขึ้นลอยๆ คนเป็นผลผลิตของสังคมที่ซับซ้อนกว่าที่ตัวเองจะเข้าใจ ดังนั้น ทักษะคิด ความรู้สึก และความรับรู้ต่างๆ ที่ครอบงำพฤติกรรมทางการเมืองในสังคมใดๆ จึงมีใช้สิ่งที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญเท่านั้น หากแต่ว่ามันจะมีแบบแผนลักษณะเฉพาะและชัดเจนบ้างอย่างจนเราสามารถจะตีความได้ และยังสามารถนำมาคาดคะเนกระบวนการทางการเมืองของสังคมนั้นได้ด้วยระบบแห่งความเชื่อของคนในสังคมจะมีพื้นฐานอยู่ที่ทัศนคติต่อทุกสิ่งทุกอย่างซึ่งก้าวล่วงล้ำเข้ามาในจิตสำนึกคนเรา ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติเหล่านี้จะกลายรูปเป็นโครงสร้างจิตสำนึกที่พฤติกรรมศาสตร์เรียกกันว่า “ตรรกะทางจิตวิทยาของระบบความเชื่อ” อันเป็นความเชื่อแบบประชาธิปไตย มีรากฐานมาจากลัทธิปัจเจกชนนิยม (Individualism) ปัจเจกชนนิยมจะย้ำความมีอิสระ เสรีภาพของบุคคล และมองความสัมพันธ์ระหว่างคนกับรัฐว่ารัฐจะมีอยู่เพื่อเป็นเครื่องมือช่วยให้อุทิศตนในสังคมมีชีวิตมั่นคงปลอดภัยและสมบูรณ์ มากกว่าที่จะถือว่ารัฐเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเหนือบุคคล ความเชื่อประชาธิปไตยจึงมีส่วนประกอบสำคัญพอสรุปได้โดยสังเขป 4 ประการ คือ ความเคารพในบุคลิกภาพส่วนบุคคล ความเชื่อในหลักแห่งการใช้เหตุผล ความเสมอภาค และความเชื่อในหลักแห่งนิติธรรม

แนวคิดทั้ง 4 อย่างที่ประกอบกันขึ้นมาเป็นความเชื่อทางการเมืองแบบประชาธิปไตย มีสาระสำคัญดังนี้

1. ความเคารพในบุคลิกภาพส่วนบุคคล (Respect for Individual Personality) คือ ความเคารพในความเป็นมนุษย์ และสิทธิในการใช้ชีวิตของผู้อื่น มีรากฐานมาจากลัทธิมนุษยนิยม (Humanism) ซึ่งเป็นประเพณีของประเทศในตะวันตก แนวคิดในแง่อื่นๆ ของเสรีประชาธิปไตย ล้วนแต่มีเหตุผลในขั้นสุดท้าย เพื่อที่จะสร้างสภาพแวดล้อม ซึ่งเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาการของบุคลิกภาพส่วนบุคคลทั้งสิ้น ฐานคติของประชาธิปไตยตะวันตกจึงต้องอยู่ที่การเคารพต่อบุคคล เชื่อว่ามนุษย์มีผลประโยชน์ร่วมกันจะต้องสนองความปรารถนาของมนุษย์ในการแสดงออกซึ่งผลประโยชน์แห่งตน และมีความไว้วางใจต่อผู้อื่น

2. ความเชื่อในหลักแห่งการใช้เหตุผล (Belief in Rationality) คือ ความเชื่อว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่มีเหตุผล จึงรับฟังความเห็นของผู้อื่นแม้จะมีเหตุผลต่างจากตนเอง นอกจากนี้แล้วยังถือความมีเหตุผลในแง่ความสำเร็จของชีวิตที่ต้องใช้ความสามารถในการทำงานอย่างหนัก มิใช่ด้วยความเชื่อในบุญวาสนาและกรรมเก่า ซึ่งกำหนดชะตาชีวิตในปัจจุบัน ความมีเหตุผลในการแก้ไขปัญหาโดยเคารพต่อความยุติธรรมของกฎหมาย ไม่ใช่วิธีการรุนแรงและละเมิดต่อสิทธิของบุคคลอื่น

3. เชื่อในความเสมอภาค (Equality) ความเสมอภาคในสังคมเสรีประชาธิปไตย คือ ความเสมอภาคทางโอกาสของบุคคล แม้จะไม่มีมีความเท่าเทียมกันอย่างสมบูรณ์ แต่ต้องยอมรับความเสมอภาคในโอกาส ความแตกต่างทางความคิด และความขัดแย้งจะต้องได้รับการประนีประนอมโดยผ่านกระบวนการทางการเมือง ไม่มีการปิดโอกาสของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ดังนั้น คนจะต้องเสมอภาคในทางการเมือง นอกจากนี้แล้วยังต้องแสดงออกมาในความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมายอีกด้วย

4. ความเชื่อในหลักแห่งนิติธรรม (Rule by law) เป็นความเชื่อว่ากฎหมายมีความศักดิ์สิทธิ์ใช้ได้อย่างเป็นทางการไม่เลือกหน้าใคร หลักแห่งกฎหมายเป็นหลักประกันที่ทำให้บุคคลมั่นใจในตนเอง เพราะรู้ว่าเราควรมีสิทธิในขอบเขตแค่ไหน และผู้อื่นมีขอบเขตในการใช้สิทธิเรียกร้องต่อตนเองเท่าไร รู้ว่าเสรีภาพบุคคลที่มีอยู่นั้นเป็นเสรีภาพภายใต้กฎหมาย นอกจากนี้ ยังรวมถึงความเชื่อแบบรัฐธรรมนูญนิยม (Constitutionalism) ไม่ยอมรับการล้มล้างกระบวนการรัฐบาลด้วยวิธี

รุนแรง กฎหมายจะใช้กับทุกคนไม่ว่าเป็นใครและเป็นสิ่งที่เหนี่ยวรั้งการกระทำของผู้ปกครอง มิให้ละเมิดสิทธิของประชาชนอีกด้วย

Schulz (1966 อ้างถึงใน มนัสชัย, 2537) ได้เสนอความคิดเกี่ยวกับเงื่อนไขในการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่เรียกกันว่ากติกาของประชาธิปไตย ซึ่งอาจจะใช้ได้ทั้งในความหมายของการปกครองหรือการดำเนินชีวิตร่วมกัน ทั้งในระดับชาติและในระดับท้องถิ่น กติกาดังกล่าวนี้ยังถือได้ว่าเป็นมาตรการอย่างหนึ่งที่ใช้วัดความเป็นประชาธิปไตยด้วยกติกานี้ ได้แก่

1. การเลือกตั้งโดยเสรี (Free Election) เพื่อยืนยันในหลักที่ว่าประชาชนเป็นใหญ่ ดังนั้นประชาชนจึงต้องมีสิทธิมีเสียงในการพิจารณาตัดสินใจในการดำเนินการปกครองเพื่อประโยชน์สุขของตนเอง แต่การที่จะทำให้ประชาชนทุกคนมาดำเนินการปกครองนั้น เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยาก เพราะทุกคนมีภารกิจส่วนตัว จำเป็นต้องมีวิธีประกันให้เขาได้มีสิทธิ มีเสียง โดยทางหนึ่งทางใด และเชื่อมั่นว่าการเลือกตั้งผู้แทนเข้ามาปฏิบัติหน้าที่เป็นวิธีการที่ดีที่สุด หากแต่ต้องกระทำโดยทั่วถึงและปราศจากการบังคับขู่เข็ญหลอกลวง

2. การใช้สิทธิคัดค้าน (The Right to Oppose) ในการปกครองระบอบประชาธิปไตยย่อมเป็นการยากที่จะหวังให้คนทุกคนมีความเห็นสอดคล้องกันทุกกรณี ทั้งนี้เพราะคนเราย่อมมีเหตุผล ความเชื่อและผลประโยชน์แตกต่างกัน จำเป็นอยู่เองที่จะต้องมีการโต้เถียง คัดค้าน ฉะนั้นสิทธิที่คัดค้านได้จึงเป็นเงื่อนไขที่สำคัญประการหนึ่งในวิถีทางประชาธิปไตย แต่การคัดค้านในระบบประชาธิปไตยจะต้องกระทำโดยใช้เหตุผลและโดยบริสุทธิ์ใจ หรืออีกนัยหนึ่งจะต้องตั้งอยู่บนรากฐานของความมีเหตุผลโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือโดยมาตรฐานทางธรรมจริยา

3. การใช้สิทธิแสดงความคิดเห็นเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นเป็นสิ่งจำเป็นอย่างหนึ่งที่ทำให้ฝ่ายบริหารได้รับทราบข่าวสาร ข้อมูลและความต้องการของประชาชนอันจะเป็นประโยชน์แก่การกำหนดนโยบาย และการตัดสินใจดำเนินการต่างๆ ของรัฐ การให้เสรีภาพดังกล่าวจึงเป็นกติกาที่จำเป็นสำหรับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพราะเป็นการแสดงออกให้เห็นระบอบการปกครองที่ตอบสนองเจตนาและความประสงค์ของประชาชนนั่นเอง

4. การยอมรับความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย (Rule of Law) กฎหมายเป็นแนวทางหรือสิ่ง ที่ช่วยสร้างความเสมอภาค และลดข้อขัดแย้ง อันอาจเกิดขึ้นจากการปฏิบัติและเป็นการป้องกันการ บิดเบือนและการกระทำใดๆ ที่ไม่เป็นธรรม กฎหมายเป็นผลของการตัดสินใจโดยอาศัยเสียง ข้างมากโดยคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของปวงชน ฉะนั้น การยอมรับความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย จึงเป็นกติกาสัญญาที่สำคัญ

5. การตัดสินใจปัญหาโดยอาศัยเสียงข้างมาก แต่ขณะเดียวกันให้ความคุ้มครองแก่ฝ่าย เสียงข้างน้อย การตัดสินใจปัญหาโดยอาศัยเสียงข้างมากเป็นการประกันว่าเป็นไปเพื่อประโยชน์ ส่วนรวม ฉะนั้น สิ่งใดที่ประชาชนฝ่ายข้างมากยอมรับเอา น่าจะถือได้ว่าเป็นความต้องการของ ส่วนรวม แต่การที่จะให้เป็นส่วนร่วมร้อยเปอร์เซ็นต์หรือสังคมมีความเห็นเป็นเอกฉันท์ในกิจกรรม ต่างๆ ทุกเรื่องไปนี้ย่อมเป็นไปได้ยาก อย่างไรก็ตามบุคคลผู้มีเสียงข้างน้อยหรือไม่เห็นด้วยในมติ นั้นๆ ก็จะต้องได้รับความคุ้มครองเท่าๆ กับบุคคลอื่น จะถือว่าเป็นฝ่ายตรงข้ามหรือคนนอกสังคม ที่ควรกีดกันก็หาได้ไม่ ฉะนั้น แม้ว่าการตัดสินใจในการปกครองจะถือความเห็นของฝ่ายข้างมาก ก็ตามก็จะต้องป้องกันระวังมิให้ความเห็นของฝ่ายข้างมากบีบบังคับให้ฝ่ายข้างน้อยต้องกระทำ ตามด้วยเสมอไป มิฉะนั้นก็จะกลายเป็นการเผด็จการโดยคนหมู่มากหรือที่เรียกว่าฉันทาธิปไตย

6. การมีรัฐธรรมนูญเป็นแม่บทในการปกครอง ระบอบใดๆ ก็ตาม ย่อมต้องมีกฎหมาย แม่บท เพื่อวางหลักการทั่วไปเกี่ยวกับโครงสร้างรูปแบบการจัดสรรอำนาจ สถาบันและความ สัมพันธระหว่างสถาบันต่างๆ ตลอดจนกำหนดหน้าที่ของประชาชนต่อรัฐ และสถาบันต่างๆ ของรัฐ ฉะนั้น สถาบันรัฐธรรมนูญจึงนับได้ว่าเป็นองค์ประกอบของรัฐในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นสิ่งที่กำหนดหรือวางรากฐานที่สำคัญยิ่งของระบบการปกครอง โดยแสดงออกถึงหลักการต่างๆ อย่างชัดเจน เป็นหลักประกันและป้องกันการบิดเบือนและการ ดำเนินการตามอำเภอใจของผู้มีอำนาจ เพราะจะเห็นได้ว่าโดยทั่วไปรัฐธรรมนูญจะกำหนดถึง อำนาจอธิปไตย ที่มาของสิทธิและการใช้สิทธิหน้าที่และความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจและสถาบัน ที่ให้อำนาจไว้เป็นการแน่นอน

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ทศนครีทางการเมือง คือศักยภาพภายในบุคคลซึ่ง เกิดขึ้นจากการมีประสบการณ์ที่บุคคลมีความสัมพันธ์กับสังคม และมีแนวโน้มการแสดงออกของ พฤติกรรมในทิศทางบวก ทิศทางลบ และเป็นกลางต่อรูปแบบการปกครองของสังคมในขณะนั้น

จากหลักการและลักษณะของการเมืองแบบประชาธิปไตย และแนวคิดเรื่องทัศนคติทางการเมืองดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปจาก 2 แนวคิดดังกล่าวได้ว่า ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย คือ ระดับความคิด หรือความรู้สึกรวมของบุคคลที่ประกอบไปด้วยอารมณ์ต่อสิ่งที่มี ความสัมพันธ์กับสังคม

ทัศนคติทางการเมืองยังเกี่ยวข้องกับการอบรมกล่อมเกลาทางการเมือง เป็นต้นว่ากระบวนการอบรมขั้นพื้นฐาน เป็นช่วงที่เด็กได้รับการฝึกฝนให้เป็นสมาชิกของสังคม ซึ่งเป็นระดับแห่งการเรียนรู้ (Manifest Level) อันเป็นช่วงที่เด็กได้เรียนรู้ ทัศนคติ ค่านิยม เทคนิค และความชำนาญ รวมถึงสิ่งต่างๆ ที่จำเป็น ซึ่งคนในสังคมนั้นๆ จะต้องเรียนรู้ ต่อไปเขาจะสะสมประสบการณ์ (Latent Level) เป็นขั้นตอนที่ประสบการณ์ต่างๆ เริ่มมีอิทธิพลต่อการกำหนดบุคลิกภาพมูลฐานของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เขาจะรู้สึกว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เนื่องจากเขามีเอกลักษณ์ คล้องจองกับบุคคลอื่นในสังคม หลังจากนั้นเขาจะได้รับการขัดเกลาทางการเมืองให้รู้จักระเบียบ การเมือง เข้าใจเหตุการณ์ต่างๆ ทางการเมือง ในที่สุดก็เข้ามาร่วมมือบทบาททางการเมือง ซึ่งจะ เห็นได้ว่า กระบวนการอบรมกล่อมเกลาทางการเมืองมีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อขบวนการ ถ่ายทอดและปลูกฝังทัศนคติทางการเมืองตั้งแต่เกิดจนตาย โดยมีองค์กรต่างๆ ในสังคมเป็นผู้รับ หน้าที่ ดังนั้น การอบรมกล่อมเกลาทางการเมืองจึงมีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมือง และ เอื้ออำนวยซึ่งกันและกัน ทัศนคติทางการเมืองของบุคคลเป็นเรื่องนามธรรม ซึ่งแสดงออกทาง พฤติกรรม อย่างไรก็ตามก่อนที่บุคคลจะมีทัศนคติจะต้องอาศัยการเรียนรู้ สะสมมาเป็นเวลานาน ในด้านค่านิยม (Value) ประสบการณ์ต่างๆ จนกลายเป็นความเคยชินในเรื่องนั้นๆ การเรียนรู้ที่ สะสมมาตั้งแต่วัยเด็กจนถึงผู้ใหญ่ ซึ่งมีสถาบันทางสังคมในกระบวนการเรียนรู้ทางการเมือง เช่น

1. ครอบครัว เด็กได้รับการถ่ายทอดการเรียนรู้ทางการเมืองเป็นอันดับแรกจากครอบครัว พ่อและแม่จะถ่ายทอดทัศนคติทางการเมืองที่ตนยึดถือไปสู่ลูกหลาน ซึ่งส่งผลให้บุตรมีทัศนคติ บุคลิกภาพ พฤติกรรมทางการเมืองเหมือนบิดามารดา

2. โรงเรียน ผู้ปกครองจะใช้โรงเรียนเป็นกลไกในการถ่ายทอดการเรียนรู้ทางการเมือง ให้ยอมรับกระบวนการปกครองประเทศ โดยเฉพาะการกำหนดหลักสูตรในการให้การศึกษาแก่ เด็กนักเรียน เช่น ให้ความรู้เกี่ยวกับสถาบันทางการเมืองและให้เรียนรู้สัญลักษณ์ที่จะก่อให้เกิด การยอมรับระบบการปกครองประเทศ ตลอดจนเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ซึ่งมีอิทธิพลต่อกิจกรรม ทางการเมือง

3. กลุ่มเพื่อน มีลักษณะของความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการ กลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ทางการเมือง เมื่อเด็กโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ ลักษณะของการถ่ายทอดของกลุ่มเพื่อน ได้แก่ การบีบบังคับชักจูงให้สมาชิกในกลุ่มยอมรับทัศนคติทางการเมืองที่ยึดถือร่วมกัน หากสมาชิกไม่ทำตามอาจจะถูกเยาะเย้ยและขับออกจากกลุ่ม

4. กลุ่มทางสังคม เช่น ในสังคมตะวันตก ความสำคัญของศาสนามีส่วนต่อการกำหนดแบบแผนการดำเนินชีวิตของสมาชิกในสังคม เช่น โรงเรียน สมาคม ของนิกายศาสนาคริสต์ มีการอบรมให้ดำเนินชีวิตและทัศนคติไปในทางเดียวกันด้วยความยุติธรรมของสังคม (Social Justice) หลักมนุษยธรรม

5. สื่อมวลชน การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ของสื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ส่งผลให้เกิดทัศนคติอย่างกว้างขวางต่อกลุ่มคนในสังคม เช่น ระหว่างคนในประเทศ โดยส่วนใหญ่ สื่อมวลชนทำหน้าที่ส่งผ่านทัศนคติในสังคมทั้งโดยตรงและโดยอ้อม นอกจากนี้ สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับผู้มีอำนาจทางการเมือง ในการสร้างความชอบธรรมให้กับผู้นำในการปกครอง

กลไกดังกล่าวจะถ่ายทอดการเรียนรู้ทางการเมือง เป็นกระบวนการในด้านความเชื่อ ความรู้สึก ค่านิยม ทัศนคติ ต่อบุคคลในสังคมในอันที่จะส่งผลต่อระบบการเมืองในการแสดงออกของพฤติกรรมของบุคคลต่อระบบการเมืองนั้นๆ

นอกจากนี้ในเรื่องของวัฒนธรรมการเมือง ซึ่งถือว่าระบบการเมืองแบบใดจะดำรงอยู่ได้ ต้องอาศัยการมีวัฒนธรรมทางการเมืองเอื้ออำนวยต่อการปกครองแบบนั้นๆ ซึ่งมีลักษณะสำคัญ ดังนี้ คือ สนับสนุนการปกครองระบบประชาธิปไตย มีความยึดมั่นและให้ความสำคัญของศักดิ์ของความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาค และเสรีภาพของบุคคล มีความเคารพในกฎและกติกากของการปกครองในระบบประชาธิปไตย สนใจการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองการปกครอง มีความรู้ความเข้าใจและปฏิบัติได้ถูกต้องในเรื่องการมีสิทธิยอมควมคู่มากับการทำหน้าที่เสมอ มีความเชื่อมั่นในตนเอง มองโลกในแง่ดี มีความไว้วางใจในผู้อื่น และการรู้จักวิเคราะห์วิจารณ์

ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

Huntington and Nelson (1977) ได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในประเทศที่กำลังพัฒนา ว่าเป็นกิจกรรมของประชาชนแต่ละคนที่มีความมุ่งหมายเพื่อจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล โดย Huntington ได้เน้นว่าการมีส่วนร่วมนั้น หมายถึง

1. เฉพาะการกระทำไม่รวมถึงทัศนคติ
2. เป็นการกระทำของผู้มีส่วนร่วมที่เป็นพลเมืองธรรมดา ไม่ใช่ข้าราชการเมืองอาชีพ (Professional Politician) เช่น ผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้ง เจ้าหน้าที่ของพรรคการเมือง เป็นต้น
3. กิจกรรมทางการเมืองของผู้มีส่วนร่วมทางการเมือง ที่เป็นประชาชนธรรมดา นั้น จะมีลักษณะเป็นช่วงๆ ไม่ต่อเนื่อง (Intermittent) เป็นกิจกรรมที่ไม่เต็มเวลา (Part-Time) และเป็นบทบาทรองจากบทบาทอื่นๆ
4. เป็นการกระทำเพื่อมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล ซึ่งเป็นผู้มีความชอบธรรมในการตัดสินใจแบ่งสรรคุณค่าที่มีอยู่จำกัดในสังคม ไม่รวมการกระทำที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อคัดค้านหรือมีอิทธิพลต่อกลุ่มอื่นๆ ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับรัฐบาล และไม่ว่ากิจกรรมหรือการกระทำนั้นจะสำเร็จผลหรือไม่ถือเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง
5. การมีส่วนร่วมทางการเมือง อาจเป็นไปได้ด้วยความสำนึกของตนเอง หรือถูกชักจูงระดมพลังให้เข้าร่วมก็ได้

ดังนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงถือว่าเป็นลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งของระบบการเมืองสมัยใหม่ ทั้งนี้ เนื่องจากประชาชนมักมีความตื่นตัวหรือสนใจในทางการเมืองสูงกว่าในระบบการเมืองแบบเดิม ในระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยเสรีนิยม การมีส่วนร่วมทางการเมืองหมายถึง กิจกรรมที่ทำโดยใจสมัครของแต่ละบุคคลในทางการเมือง รวมถึงการลงคะแนนเสียง การเป็นสมาชิก และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มทางการเมือง โดยการมีส่วนร่วมทางการเมือง

หลายรูปแบบ แต่ทุกรูปแบบเป็นเรื่องของการสมัครใจ ปราศจากการบังคับ ทั้งนี้ อาจจะเป็นได้ ทั้งจุดหมาย (Goals) วิธีการของการพัฒนา และผลพลอยได้ของการพัฒนาที่เป็นจุดมุ่งหมายนั้น เป็นเพราะความเชื่อที่ว่าความร่วมมือทางการเมืองเป็นลักษณะสำคัญของสังคมที่พัฒนาแล้ว ดังนั้น เมื่อมีการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมก็ต้องพัฒนาความร่วมมือทางการเมือง สำหรับความร่วมมือทางการเมืองที่ถือว่าเป็นวิธีการอย่างหนึ่งนั้น หมายถึง วิธีการของผู้นำเพื่อนำไปสู่จุดประสงค์อีกอย่างหนึ่ง เช่น เพื่อเสริมสร้างอำนาจของผู้นำหรือเพื่อพัฒนาประเทศ และสุดท้ายความร่วมมือทางการเมืองเป็นผลพลอยได้ของการพัฒนา กล่าวคือ เมื่อมีการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม มีผลให้ประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมืองและนำไปสู่การขยายตัวของความร่วมมือทางการเมือง

ในการพิจารณาถึงเรื่องความร่วมมือทางการเมืองในประเทศกำลังพัฒนาต้องพิจารณาถึงกลุ่มผู้นำต่างๆ ที่ช่วงชิงอำนาจหรือที่ต้องการเข้ามามีส่วนควบคุมรัฐบาล กลุ่มผู้นำเหล่านี้อาจแบ่งได้อย่างกว้างๆ เป็น 2 กลุ่ม คือ ทหารกับพลเรือน โดยกลุ่มทหารนั้นมักเป็นกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน และเมื่อขึ้นมาใช้อำนาจมักอ้างว่าการให้มีการเลือกตั้งการเมืองในระบบพรรค ก่อให้เกิดความแตกแยก ดังนั้น จึงมีกระชับหรือลดการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนลง สำหรับผู้นำพลเรือนส่วนใหญ่ต้องการให้มีการขยายการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เพราะเป็นช่องทางที่สำคัญที่ตนสามารถใช้เป็นฐานสนับสนุน บทบาททางการเมืองของตนได้ นอกจากนั้นในการท้าทายอำนาจของผู้นำทหารที่ครอบงำการเมืองอยู่เดิม ผู้นำพลเรือนมักใช้ประชาชนเป็นฐานอำนาจ ผู้นำพลเรือนจึงกระตุ้นให้มีการขยายตัวของความร่วมมือทางการเมืองของประชาชน

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน จึงเป็นตัวแปรที่สำคัญต่อความมีเสถียรภาพทางการเมือง โดยการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นเรื่องที่ถูกชักจูงหรือปลุกปั่น โดยผู้นำมากกว่าเป็นเรื่องของความต้องการของประชาชนเอง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจึงเป็นเครื่องมือของผู้นำทางการเมืองในการสร้างฐานอำนาจให้กับตน ดังเช่น กรณีประเทศไทย การที่ประชาชนมีสิทธิเลือกตั้ง หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปี 2475 ไม่ได้เกิดจากการเรียกร้องของประชาชนเอง แต่เป็นเรื่องที่คณะราษฎรใช้เพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับการปกครองของตน และหลังจากนั้นเป็นต้นมาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ได้กลายเป็นเครื่องมือทางการเมืองของผู้นำกลุ่มต่างๆ การต่อสู้ระหว่างผู้นำทหารกับผู้นำพลเรือนเป็นเรื่องของการต่อสู้ระหว่างการเพิ่มกับการลดการมีส่วนร่วมทางการเมือง ถึงแม้ว่าในตอนหลังฝ่ายทหารจะได้ยอมรับการมีส่วนร่วมทางการเมืองแล้วก็ตาม (พรหมมณต์, 2540)

Weiner (1971: 159-204) ให้นิยามของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ดังนี้

1. การให้การสนับสนุน และการเรียกร้องต่อผู้นำในรัฐบาล เพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการใดๆ
2. ความพยายามที่จะสร้างผลกระทบต่อการดำเนินงานของรัฐบาลที่ได้ผล และเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
3. กิจกรรมทางการเมืองที่ถูกต้องตามกฎหมาย เช่น การออกเสียง การยื่นข้อเรียกร้อง การลอบบี้ เป็นต้น
4. การใช้สิทธิเลือกตัวแทนเข้าไปใช้อำนาจแทนตัวเอง
5. ความรู้สึกแปลก ผิดแผก หรือดิ้นออกจากระบบการเมือง อันเนื่องมาจากการถูกกีดกันไม่ให้เขาได้มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วม พวกเขามีศักยภาพที่จะกลับเข้ามาแก้ไขเปลี่ยนแปลงระบบการเมือง เพื่อให้เป็นไปตามแนวทางที่พวกเขาเห็นว่าเหมาะสมหรือยุติธรรมกว่า
6. กิจกรรมของพวกที่ตื่นตัวในทางการเมือง ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้รวมถึงการพูดคุยถกเถียงปัญหาในทางการเมืองได้ ไม่จำเป็นต้องเป็นอยู่ในรูปของการใช้สิทธิเลือกตั้ง
7. กิจกรรมทางการเมืองทุกชนิดทั้งแบบที่ใช้ความรุนแรงและแบบไม่ใช้ความรุนแรง
8. กิจกรรมทางการเมือง และกิจกรรมที่ต้องการเข้าไปมีอิทธิพลต่อการดำเนินการของข้าราชการด้วย
9. กิจกรรมต่างๆ ที่กระทบต่อการเมืองระดับชาติ แต่บางคนมองว่าต้องรวมถึงกิจกรรมที่กระทบต่อองค์กรส่วนท้องถิ่นด้วย
10. กิจกรรมทุกชนิดที่เป็นการเมือง

จากความหมายดังกล่าวของ Weiner (1971) สรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การปฏิบัติการโดยสมัครใจใดๆ ที่ไม่ว่าจะเป็นผลสำเร็จหรือไม่ มีการจัดองค์กรหรือไม่ มีเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่อง และใช้วิธีการที่ถูกต้อง (ตามกฎหมาย) หรือไม่ก็ตาม โดยมุ่งประสงค์ที่จะไปมีอิทธิพลต่อนโยบายสาธารณะ (Public Policies) การกำหนดนโยบายสาธารณะ การจัดสรรแบ่งปันนโยบายสาธารณะให้เป็นรูปธรรมและการเลือกผู้นำทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติ

Verba and Norman (1974:41) ได้อธิบายความหมายของ “การมีส่วนร่วมทางการเมือง” ไว้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองก็คือ “กิจกรรมต่างๆ ที่ถูกต้องตามกฎหมายของประชาชนซึ่งมีวัตถุประสงค์โดยตรงมากหรือน้อย ในการมีอิทธิพลต่อการเลือกของเจ้าหน้าที่รัฐบาลหรือการกระทำที่กำลังดำเนินการอยู่ของเจ้าหน้าที่รัฐบาล” โดยเน้นว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะต้องมีลักษณะดังนี้

1. เป็นเรื่องเกี่ยวกับกิจกรรมของพลเมืองเฉพาะบุคคล รวมทั้งผู้ที่เนื้อหาต่อกฎเกณฑ์ แต่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอาชีพ ซึ่งรวมถึงเจ้าหน้าที่รัฐบาล เจ้าหน้าที่พรรคการเมือง และพวกหัวคะแนน
2. เป็นกิจกรรมซึ่งมีจุดหมายที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจการเลือกของรัฐบาล หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล
3. การเข้ามีส่วนร่วมในการปกครองโดยการกระทำกิจกรรม

Herbert (1969: 252) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า หมายถึง กิจกรรมต่างๆ โดยสมัครใจ ซึ่งสมาชิกในสังคมมีส่วนร่วมโดยตรงหรือโดยอ้อมในการเลือกผู้ปกครองประเทศ การกำหนดนโยบายสาธารณะการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การติดตามข่าวสาร การอภิปราย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การเข้าร่วมประชุม การบริจาคเงิน และการติดต่อกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ลักษณะความกระตือรือร้นของการมีส่วนร่วมทางการเมือง อาจพิจารณาได้จาก การสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอย่างเป็นทางการ การลงคะแนนเสียงตามบัญชี การเขียนและกล่าวสุนทรพจน์ การรณรงค์หาเสียง การแข่งขันเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐแต่ไม่รวมถึงกิจกรรมที่ไม่สมัครใจ เช่น การเสียภาษี การเป็นทหาร หน้าที่ด้านตุลาการ

ส่วนนักวิชาการของไทยได้มีผู้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้เช่นกัน (อ้างถึงใน วรรณธรรม, 2545: 420) อาทิ

ณรงค์ (2518) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การมีส่วนร่วมที่ประชาชนจะพึงมีในการกำหนดนโยบาย ในการตัดสินใจ และในกิจกรรมต่างๆ ของรัฐบาลและในทางการเมือง หรือเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อรัฐบาล เช่น การเข้าเป็นรัฐบาล การมีอิทธิพลต่อรัฐบาล และแสดงความคิดเห็นทางการเมือง

ทิพาพร (2530) เห็นว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การมีส่วนร่วมในการกระทำ (Activity) ของแต่ละบุคคล ซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล การมีส่วนร่วมจะมาจากแต่ละบุคคลโดยตรงต่อการตัดสินใจของรัฐบาล เรียกว่า “การมีส่วนร่วมโดยตนเอง” (Autonomous Participation) และการมีส่วนร่วมซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทางอ้อมนอกเหนือจากแต่ละบุคคล โดยตรงแล้วเรียกว่า “การมีส่วนร่วมโดยการถูกระดม” (Mobilized Participation)

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง กระบวนการทางการเมืองที่แสดงออกถึงพฤติกรรมการกระทำหรือกิจกรรมในลักษณะต่างๆ ในระบบการเมืองโดยความสมัครใจหรือไม่สมัครใจ อย่างไม่เป็นทางการ และรวมไปถึงการดำเนินการอย่างเป็นทางการ เป็นได้ทั้งถูกต้องหรือไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ใช้ความรุนแรงทางการเมืองหรือไม่ใช้ความรุนแรงทางการเมืองอาจสำเร็จหรือล้มเหลวตลอดจนกระบวนการดังกล่าว อาจเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นในระดับชาติหรือท้องถิ่นก็ได้

จากนิยามข้างต้น มีประเด็นที่จำเป็นต้องนำมาพิจารณาศึกษา 6 ประการ ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมทางการเมือง ต้องเป็นกระบวนการ กล่าวคือ การมีดำเนินงานตั้งแต่ระดับบุคคลไปถึงการรวมกลุ่มเป็นคณะทำงาน มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจนในการดำเนินงานในลักษณะกระบวนการ
2. การมีส่วนร่วมทางการเมือง ต้องเป็นกิจกรรม มีการวางแผนกำหนดยุทธวิธีหรือวิธีการ ขอบเขตและข้อจำกัด โดยเฉพาะเน้นแต่กิจกรรมทางการเมืองเท่านั้น

3. การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นการตัดสินใจของประชาชน ทั้งที่สมัครใจและไม่สมัครใจ (การถูกระดมเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง อาทิ การบังคับหรือการข่มขู่)

4. การมีส่วนร่วมทางการเมือง มีระดับของความเข้มข้นหลายระดับขึ้นอยู่กับจำนวนของประชาชนที่แสดงพลังประชาชนออกมา เช่น เหตุการณ์พฤษภาทมิฬ พ.ศ. 2535 กลุ่มพลังเงียบที่มอลงคะแนนเลือกตั้ง เป็นต้น

5. การมีส่วนร่วมทางการเมือง เกิดขึ้นได้ในทุกระบบการเมือง ไม่ว่าจะเป็นระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยหรือเผด็จการ

6. การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกระบวนการและกิจกรรม ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าเป็นพฤติกรรมทางการเมืองที่ประชาชนแสดงออกมา

ด้วยเหตุนี้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงมีให้เห็นอยู่เสมอ กล่าวได้ว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญของการแสดงออกถึงการใช้อำนาจอธิปไตยของประชาชนที่แท้จริงโดยเฉพาะสังคมการเมืองแบบประชาธิปไตยและสอดคล้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมอย่างชัดเจน

ความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

สำหรับระบอบประชาธิปไตยนั้น ก็จะพิจารณาที่ระบอบประชาธิปไตยแบบมีตัวแทน ซึ่งได้มีผู้ศึกษาทางรัฐศาสตร์กำหนดลักษณะที่สำคัญอย่างน้อยที่สุด 3 ประการ ของระบอบการปกครองแบบนี้เอาไว้ดังนี้

1. การควบคุมจริงๆ ยังพอจะเป็นของประชาชน
2. ขอบเขตของการมีตัวแทนปวงชนนั้นเป็นไปอย่างกว้างขวางทั่วไป ประชาชนโดยทั่วไปต้องมีสิทธิที่จะมีตัวแทน สิทธิในการเลือกตั้งจะไม่เป็นของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือมีเงื่อนไขกีดกันมาก

3. สิทธิพื้นฐานของประชาชนต้องได้รับการประกัน เช่น สิทธิในการพูด การเขียน การนับถือศาสนาและสิทธิที่เท่าเทียมกันในศาล เป็นต้น

ในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้น ย่อมหมายความว่า สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งทั่วไปต้องเป็นของประชาชนทุกคนที่บรรลุนิติภาวะ และอยู่ในสภาพที่ไม่วิกลจริตหรือพิการ ตลอดจนถูกห้ามโดยกฎหมายข้อใดข้อหนึ่งตามรัฐธรรมนูญ สิ่งเหล่านี้ทำให้ประชาชนโดยทั่วไป ซึ่งเดิมไม่มีโอกาสที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองมาก่อน เพราะการเมืองตามแนวคิดเดิมที่เป็นของกลุ่ม “ผู้นำ” ของสังคมนั้นได้เป็นของประชาชนด้วย แม้ว่าในทางปฏิบัติจะไม่เป็นไปอย่างที่กล่าวมาแล้วแต่การอ้างความคิดและอุดมการณ์ประชาธิปไตย ก็ทำให้ประชาชนทั่วไปจะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น และเป็นการขยายขอบเขตฐานของผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองในสังคมให้กว้างออกไปอย่างปัจจุบันทันที

การเพิ่มทั้งจำนวนผู้มีส่วนร่วมและช่องทางของการมีส่วนร่วมเหล่านี้ ทำให้มีการเรียกร้องของกลุ่มชนและกลุ่มพลังต่าง ๆ ที่จะเข้ามามีส่วนในการตัดสินใจในระบอบการเมืองอย่างรวดเร็ว การเพิ่มขึ้นของการเรียกร้องที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองมาก ๆ เหล่านี้จะมีส่วนสัมพันธ์หรืออาจก่อให้เกิดผลตามมาในรูปของโครงสร้างทางการเมืองระดับล่าง ในสังคมนั้น เช่น กลุ่มการเมือง กิจการเมืองต่างๆ และผู้แทนในรัฐสภาและการเรียกร้องทางการเมืองนี้ก็จะทำทลายระบอบการเมืองนั้นๆ ด้วย ที่จะให้พัฒนาสมรรถภาพทางการเมืองที่จะสัมพันธ์กับกลุ่มต่างๆ ในสังคม โดยมีทำที่สนองตอบหรือสามารถที่จะต่อรองทางการเมืองระหว่างผู้นำด้วยกัน

การขยายขอบเขตและฐานของผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองในสังคมให้กว้างออกไป ทั้งโดยที่ตั้งใจของคณะผู้ปกครอง และโดยการที่ถูกเรียกร้องจากกลุ่มพลังต่างๆ ในสังคม ซึ่งก็อาจเกิดมาจากการรื้อระดมทางสังคม (Social Mobilization) หรือกระบวนการที่ปัจจัยสำคัญของข้อผูกพันทางจิตวิทยา เศรษฐกิจและสังคมถูกกัดกร่อนทำลายหรือล้าเลิกไป และประชาชนก็พร้อมที่จะรับรูปแบบใหม่ของการจัดเถลาทางสังคมและทางพฤติกรรมทั้งหลาย

การรื้อระดมดังกล่าวจะทำให้ประชาชนเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ค่านิยม และความคาดหวังของตน จากสิ่งที่เป็นรูปแบบเก่าๆ มาเป็นรูปแบบที่ทันสมัย สิ่งเหล่านี้จะทำให้เกิดสภาพการอ่านออกเขียนได้มากขึ้น การศึกษาคีขึ้น มีการสื่อสารและคมนาคมกว้างขวางและก้าวไกล มีการเข้าถึงข่าวสารต่างๆ ของมวลชนมากขึ้น และก็มีการพัฒนาชุมชนเมืองยิ่งไปกว่านั้นก็จะเกิดการพัฒนา

เศรษฐกิจ โดยมีการเจริญเติบโตทางด้านกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และผลที่ออกมาแก่สังคมในทางเศรษฐกิจด้านต่างๆ

การรื้อระดมทางสังคมที่เกิดขึ้นนี้ ถ้าหากไม่มีความพอดีในเรื่องการพัฒนาด้านอื่นควบคู่ไปด้วยกับการให้สิทธิให้เสียงประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเต็มที่ ก็ทำให้เกิดวุ่นวายได้ และเมื่อเกิดแล้วก็เป็นปัญหาให้ผู้ปกครองที่จะต้องแก้ไขให้ลุล่วงไป ยิ่งในสังคมที่ต้องการระบอบประชาธิปไตย ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนยังเป็นปัญหาที่ต้องพิจารณาและดำเนินการให้ลุล่วงไปมากยิ่งขึ้น

สภาพความสับสนทางการเมืองอันเนื่องมาจากการขยายขอบเขตการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่กระตือรือร้นในสังคมประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลาย ซึ่งรวมถึงประเทศไทยด้วยนี้ ถ้าไม่มีสถาบันทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพเข้ามาแก้ไข ก็มักจะนำความยุ่งเหยิง วุ่นวายทางการเมืองได้ง่ายๆ เราจะเห็นว่าประชาชนที่เป็นผู้บรรลุนิติภาวะแล้วของประเทศที่กำลังเกิดใหม่ อาจได้สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งภายในเวลาไม่กี่ชั่วโมงภายหลังการประกาศอิสรภาพ แต่พรรคการเมืองซึ่งเป็นสถาบันการเมืองที่จำเป็นในการที่จะช่วยให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนดำเนินไปอย่างราบรื่นขึ้น มักจะยังไม่ได้ตั้งหรือถ้าตั้งขึ้นก็เป็นการตั้งแต่ในนาม โครงสร้างและองค์กรยังไม่เป็นตัวเป็นตน และเป็นที่เชื่อถือไว้วางใจของประชาชนโดยทั่วไป

ฉะนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยปกติ จึงเป็นสิ่งที่ส่งเสริมให้ระบอบการปกครองระบอบประชาธิปไตยพัฒนา และทำให้ผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครองได้มีโอกาสสื่อสารความหมายซึ่งกันและกัน ทำให้การดำเนินนโยบายการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศเป็นไปตามเจตจำนงของประชาชนมากขึ้น

รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง

Huntington and Nelson (1977: 4-7) ได้จำแนกรูปแบบการมีส่วนร่วมในลักษณะที่คล้ายคลึงกันแต่ได้เพิ่มกิจกรรมทางการเมืองบางรูปแบบเพื่อให้สมบูรณ์และครอบคลุมเนื้อหามากยิ่งขึ้น โดยจัดแบ่งออกเป็น 5 รูปแบบ ดังนี้

1. กิจกรรมการเลือกตั้ง (Electoral Activity) หมายถึง การลงคะแนนออกเสียงเลือกตั้ง และเข้าร่วมรณรงค์ในการเลือกตั้ง เป็นต้น
2. การลอบบี้ (Lobby) หมายถึง การติดต่อเจ้าหน้าที่หรือผู้นำทางการเมือง เพื่อหาทางเข้าไปมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและการกำหนดนโยบายของรัฐโดยให้ข้อมูลต่างๆ เพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มเป็นเกณฑ์
3. กิจกรรมองค์กร (Organizational Activity) เป็นกิจกรรมทางการเมืองของกลุ่มองค์กรใดองค์กรหนึ่ง โดยมีเป้าหมายเข้าไปมีอิทธิพลต่อประเด็นที่เกี่ยวกับผลประโยชน์เฉพาะอย่างหรืออาจจะเป็นผลประโยชน์ต่อส่วนรวมก็ได้
4. การติดต่อเฉพาะเรื่อง (Contacting) หมายถึง การติดต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือเจ้าหน้าที่เป็นการส่วนตัว โดยมุ่งหวังประโยชน์ส่วนตัวและครอบครัวตลอดจนหมู่คณะของตน
5. การใช้ความรุนแรง (Violence) เป็นกิจกรรมที่พยายามสร้างผลกระทบต่อการตัดสินใจ การกำหนดนโยบายของรัฐบาล โดยการทำร้ายร่างกาย ทำลายทรัพย์สิน กิจกรรมนี้อาจดำเนินไปโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เช่น การก่อรัฐประหาร การลอบสังหารผู้นำทางการเมือง หรืออาจมุ่งเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เช่น การปฏิวัติ เป็นต้น

Nie and Verba (1974 อ้างถึงใน นรนิติ , 2537) ได้เสนอรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยดูเฉพาะการกระทำหรือกิจกรรมที่ไม่ขัดต่อกฎหมายเป็นสำคัญ Huntington and Nelson (1977) ซึ่งได้เสนอรูปแบบของการมีส่วนร่วมมาหลายอย่างที่ซ้ำกับ Nie และ Verba ได้เสนอ แต่ทั้งสองคนหลังนี้ได้เสนอรวมถึงรูปแบบการกระทำที่อาจผิดกฎหมายและรุนแรงด้วย ดังนั้น รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง จึงพอจะแยกได้ 5 อย่างดังต่อไปนี้

1. การออกเสียงเลือกตั้ง ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ประชาชนจำนวนมากเข้าร่วมได้และในประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย จะได้ปฏิบัติอยู่เสมอ รูปแบบนี้เป็นรูปแบบที่ถูกต้องตามกฎหมายที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ใช้อิทธิพล หรือแสดงออกซึ่งเจตจำนงในการเลือกตัวแทนหรือเลือกนโยบาย วิธีการนี้จะสำคัญก็ต่อเมื่อการเลือกตั้งเป็นเครื่องตัดสินชี้ขาดว่าใครจะเป็นรัฐบาล หรือผู้กำหนดนโยบายแต่ละระดับ

2. **การรณรงค์หาเสียง** กิจกรรมในเรื่องนี้ก็คล้ายๆ กับรูปแบบที่หนึ่ง และอยู่ในกระบวนการเลือกตั้งด้วย แต่การที่ใครคนใดเข้าร่วมในการรณรงค์หาเสียงนั้นจะทำให้การกระทำของเขามีผลมากกว่าการไปออกเสียงอย่างเดียว เพราะจะมีผลกระทบต่อการแพ้/ชนะหรือผลในการเลือกตั้งทั้งหมด และส่งผลไปถึงการกำหนดนโยบายหรือเลือกรัฐบาลได้ ฉะนั้นการเข้าร่วมในการรณรงค์หาเสียงจึงเป็นกิจกรรมที่กินเวลา และต้องใช้ความตั้งใจมาก ทำให้ผู้ที่เข้าร่วมในกิจกรรมนี้มีจำนวนร่วมน้อยกว่าการออกเสียงเลือกตั้ง

3. **การกระทำของแต่ละบุคคลเป็นเอกเทศต่อปัญหาการเมืองและสังคม** ในกรณีนี้ก็หมายถึง เอกชนได้ริเริ่มทำการติดต่อโดยเอกชน เพื่อแก้ไขปัญหาใดๆ เฉพาะของตัวเองหรือของครอบครัว หรือในบางทีก็เรื่องเกี่ยวกับปัญหาส่วนรวมของบ้านเมือง แต่ถือว่าเป็นการติดต่อโดยเอกชน เช่น ราษฎรโดยส่วนตัวได้ติดต่อกับผู้แทนราษฎรหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อแสดงความเห็นและเรียกร้องให้ผู้แทนราษฎร หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐพิจารณาปัญหาที่เขาเสนอ

4. **การเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่ม** ที่แสดงออกต่อปัญหาการเมืองและสังคม แบบนี้ก็ไม่อยู่ในกระบวนการเลือกตั้ง แต่กิจกรรมอย่างนี้จะ เป็นของกลุ่มและหมู่คณะที่เกี่ยวข้องกับเรื่องปัญหาสังคมและการเมือง ในกรณีนี้ราษฎรจะไม่กระทำการใดๆ อย่างแบบที่สาม แต่จะมาเป็นหมู่คณะเพื่อให้มีอิทธิพลต่อการกระทำของรัฐบาล

5. **กิจกรรมที่ใช้ความรุนแรงและเป็นการกระทำที่อาจผิดกฎหมาย** การกระทำนี้อาจดำเนินไปได้โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะเปลี่ยนนโยบาย หรือเปลี่ยนรัฐบาล หรือเปลี่ยนผู้นำทางการเมือง นั่นก็คือการก่อความวุ่นวาย การพิฆาตผู้นำทางการเมือง

Anthony (1989) กล่าวถึงรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่

1. การใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งประธานาธิบดี/ผู้นำประเทศ
2. การใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งระดับท้องถิ่น
3. การกระตือรือร้นในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์กรที่ช่วยเหลือชุมชน
4. การทำงานร่วมกับบุคคลที่พยายามแก้ปัญหาของชุมชน
5. การพยายามชักจูง/แนะนำผู้อื่นให้ไปลงคะแนนเลือกตั้ง

6. การเข้าร่วมกิจกรรมหรือทำงานเพื่อพรรคการเมืองหรือผู้สมัครในช่วงที่มีการเลือกตั้ง
7. การติดต่อกับองค์กรท้องถิ่นเกี่ยวกับปัญหาหรือเรื่องราวของชุมชน
8. การเข้าร่วมการประชุมทางการเมืองอย่างน้อย 1 ครั้งในรอบ 3 ปีที่ผ่านมา
9. การติดต่อเจ้าหน้าที่รัฐหรือข้าราชการเกี่ยวกับปัญหาหรือเรื่องราวของประเทศ
10. การก่อตั้งกลุ่มหรือองค์กรที่พยายามแก้ไขปัญหาของชุมชน/ท้องถิ่น
11. การบริจาคเงินให้แก่พรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งระหว่างการหาเสียงเลือกตั้ง
12. การเสนอตัวเข้าเป็นสมาชิกของสมาคมหรือองค์กรทางการเมือง

ลักษณะและระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

1. ลักษณะของการมีส่วนร่วม

ประชาชนอาจมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ ได้ใน 2 ลักษณะด้วยกัน (จันทนา, 2544) คือ

1.1 การมีส่วนร่วมลักษณะปัจเจกบุคคล เช่น การไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง หรือการสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง ซึ่งประชาชนแต่ละบุคคลสามารถกระทำได้โดยอิสระลำพังตนเอง หรือแม้แต่การเดินขบวนประท้วง ซึ่งจากรูปแบบของกิจกรรมน่าจะเป็นการกระทำในลักษณะกลุ่มบุคคลเสียมากกว่า และเคยมีสตรีอาชีพเกษตรกรคนหนึ่งซึ่งกลายเป็นพาหนะไปประท้วงเรื่องปัญหาที่ทำกินที่หน้าทำเนียบรัฐบาลโดยปักหลักประท้วงอยู่ลำพังคนเดียวเป็นเวลาหลายปี

อย่างไรก็ตาม คงต้องยอมรับความจริงว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะปัจเจกบุคคลมีพลังในการเรียกร้องและต่อรองต่อกระบวนการตัดสินใจในการกำหนดนโยบายของรัฐ หรือสร้างความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้น้อยกว่าลักษณะของกลุ่มบุคคล นอกจากลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยคนเพียงคนเดียวนั้นจะเข้มข้นรุนแรงมาก จนอาจสามารถชักจูงใจให้ผู้อื่นมาร่วมด้วยได้จำนวนมากในเวลาต่อมา

1.2 การมีส่วนร่วมในลักษณะกลุ่ม จะมีพลังในการต่อรอง เรียกร้อง มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในนโยบายของรัฐ หรือการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้มากกว่าลักษณะปัจเจกบุคคล

ปัจจัยสำคัญที่กำหนดคิทธิพลและพลังของกลุ่ม ได้แก่ จำนวนสมาชิกของกลุ่ม ความสามัคคีของกลุ่มบทบาทของผู้นำกลุ่ม เป็นต้น

2. ระดับการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชนในทางการเมือง มีอยู่ 2 ระดับ (จันทนา, 2544) คือ

2.1 การมีส่วนร่วมในการเมืองการปกครองระดับชาติ ซึ่งกระทำโดยผ่านการใช้สิทธิเลือกตั้งผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา การสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง การช่วยพรรคการเมืองรณรงค์หาเสียงในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การสมัครรับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา การแสดงความคิดเห็น ตรวจสอบ ติดตาม การทำงานของรัฐบาล โดยการพูด เขียน พิมพ์โฆษณา การชุมนุม เดินขบวนประท้วงคัดค้าน เรียกร้องหรือสนับสนุนต่อนโยบายของรัฐบาล

2.2 การมีส่วนร่วมในการเมืองการปกครองระดับท้องถิ่น ซึ่งกระทำผ่านการใช้สิทธิเลือกตั้งหรือลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้บริหารระดับท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เทศบาลองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) การช่วยรณรงค์หาเสียงในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น การชุมนุมประท้วงคัดค้านเรียกร้อง หรือสนับสนุนต่อนโยบายการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ข้อจำกัดของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ข้อจำกัดของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้น เมื่อจะพิจารณากันก็พอจะแยกได้เป็น 4 ประการใหญ่ๆ ได้แก่

1. สภาพการเร่ร่อนทางสังคม ถ้าสังคมใดมีการเร่ร่อนทางสังคมต่ำ หมายความว่าราษฎรที่ได้รับการศึกษามีจำนวนน้อย การเข้าถึงสื่อสารมวลชนก็น้อยการพัฒนาเป็นสังคมเมืองก็ต่ำ สิ่งเหล่านี้เป็นข้อจำกัดที่สำคัญ ราษฎรที่ขาดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเช่นระดับประถมศึกษาหรือมีราษฎรที่อ่านหนังสือไม่ออกเขียนหนังสือไม่ได้จำนวนมากก็จะมีข้อจำกัด ในการที่ราษฎร

จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ดังเป็นที่รู้กันว่าผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองในตอนแรกจะเป็นผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่าประชาชน โดยทั่วไป

2. ภาวะทางเศรษฐกิจหรือฐานะการครองชีพ จากแนวความคิดของลิปเซทในหนังสือ โพลิติคอลแมน ที่เห็นว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจนั้นสำคัญ คือ ประเทศที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจ และมีความมั่งคั่ง ก็จะมีโอกาสเป็นประชาธิปไตยมากกว่าประเทศที่ยากจน อันนี้จึงเอามาพิจารณาได้ว่าถ้าราษฎรมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีก็อาจเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองน้อย เพราะต้องมีภาระหน้าที่และความกังวลอยู่กับเรื่องการหาเลี้ยงชีพเป็นสำคัญ แต่ประเด็นนี้ก็พิจารณาได้อีกทางหนึ่งว่า ความขาดแคลนและเดือดร้อนทางเศรษฐกิจนั้น ถ้าอยู่ในภาวะเกินทนแล้วก็จะผลักดันให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นได้ หากเขาเห็นว่า การเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองอาจทำให้มีการเปลี่ยนแปลงตัวผู้นำ หรือก่อให้เกิดการดำเนินนโยบายที่เป็นผลประโยชน์ต่อตน

3. วัฒนธรรมทางการเมืองก็อาจเป็นข้อจำกัดการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ ถ้าสังคมนั้นประชาชนส่วนมากมีวัฒนธรรมทางการเมืองไปในประเภทที่เรียกว่า วัฒนธรรมทางการเมืองแบบ คับแคบ และวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไฟร์ไฟ แบบแรกประชาชนไม่มีความรู้ความเข้าใจระบบการเมือง และไม่สนใจหรือเข้าใจว่าตัวเองมีส่วนร่วมในทางการเมือง ส่วนแบบที่ 2 นั้นก็หมายความว่าคนในสังคมมีความโน้มเอียงไปในทางยอมรับอำนาจ เชื่อฟังรัฐบาล มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมือง แต่ไม่สนใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในปัญหาบ้านเมือง

4. ข้อจำกัดอีกประการก็เป็นข้อจำกัดทางการเมือง ถ้าระบอบการเมืองการปกครองไม่เอื้ออำนวยให้ราษฎรมีส่วนร่วม เช่น สังคมนั้นมีการปกครองระบอบเผด็จการ ไม่ว่าจะเป็เผด็จการคอมมิวนิสต์หรือเผด็จการทหาร ก็ย่อมเป็นการแน่นอนว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต้องมีอยู่ในระดับต่ำมาก และมักจะเป็นไปในรูปที่เรียกกันว่า การมีส่วนร่วมเพื่อสนับสนุนนั่นเอง

ปัจจัยที่ส่งเสริมต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

Weiner (1971 อ้างถึงใน นรนิติ, 2537) กล่าวว่า สิ่งที่น่าจะถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่สนับสนุนการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นมีดังนี้

1. **ระดับการเร้าระดมทางสังคม** ซึ่งได้อ้างถึง Daniel Lerner ผู้กล่าวถึงผลกระทบของการที่สังคมบ้านเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมเมือง และการเข้าถึงสื่อสารมวลชน กับกรณีที่ Karl Deutsch กล่าวถึงการเร้าระดมทางสังคมในความหมายที่ว่า ประชาชนจะเข้าถึงสื่อสารมวลชนได้มากขึ้น ได้มีโอกาสศึกษามากขึ้นและโอกาสมากขึ้นในการศึกษา มีรายได้มากขึ้น มีโอกาสเปลี่ยนย้ายที่อยู่อาศัย หรือมีโอกาสเปลี่ยนอาชีพการงาน สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ช่วยที่จะสนับสนุนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนได้ แต่ในเวลาเดียวกันก็พึงสังวรว่า สิ่งเหล่านี้อาจก่อให้เกิดภาวะที่ประชาชนจำนวนมากถูกปลุกเร้า กระตุ้นให้ทำตามที่ชนชั้นนั้นต้องการได้เช่นกัน

2. **เกิดกลุ่มใหม่ในสังคมขึ้นมา** เนื่องจากกระบวนการทำให้สังคมทันสมัย ซึ่งเดิมกลุ่มใหม่นี้จะไม่มีอยู่ เมื่อเป็นดังนี้ก็จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มในสังคมที่มีอยู่ และทำให้มีกลุ่มใหม่ที่จะเข้าสู่การเมือง เราจะเห็นได้ว่าความเปลี่ยนแปลงในกระบวนการทำให้สังคมทันสมัยนั้น ทำให้กลุ่มพ่อค้าได้เข้ามามีส่วนในทางการเมืองมากขึ้น

ในเรื่องเพศก็ปรากฏว่าสตรีก็ได้เข้ามามีบทบาทในทางการเมืองมากขึ้น คนวัยหนุ่มก็มีโอกาสมากขึ้นด้วย สำหรับกลุ่มใหม่ที่ได้ชัดก็คือ กลุ่มกรรมกรตั้งได้กล่าวมาแล้ว การพัฒนาอุตสาหกรรมทำให้กลุ่มอาชีพกรรมกรขยายตัว มีฐานกว้างยิ่งขึ้น และเมื่อการเผยแพร่อุดมการณ์ประชาธิปไตยและสิทธิความเท่าเทียมกัน ทำให้กลุ่มที่เกิดใหม่กระตือรือร้นที่จะขอเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองมาก

3. **การพัฒนาของขบวนการชาตินิยมอุดมการณ์** ที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในเมืองไทยนั้น การพัฒนาดังกล่าวก็คือ เรื่องการขยายความคิดและอุดมการณ์ประชาธิปไตย ซึ่งเป็นบทบาทของปัญญาชน หรือผู้มีการศึกษาที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบการมีส่วนร่วม

4. **การขัดแย้งระหว่างผู้นำเอง** ก็นับเป็นปัจจัยสำคัญในการที่จะเร้าให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เนื่องจากการเข้าสนับสนุนของแต่ละฝ่าย

5. **การปฏิบัติงานของรัฐบาล** มีส่วนสำคัญ ได้แก่ การออกกฎหมายเรื่องภาษี การปฏิบัติราชการของเจ้าพนักงานของรัฐในการรักษากฎหมาย หรือการออกกฎต่างๆ สิ่งเหล่านี้จะทำให้ประชาชนรวมกลุ่มกันมีปฏิริยาโต้ตอบมาตรการต่างๆ และต่างกลุ่มต่างก็พยายามแข่งขันกันเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่ม หรือต่อกฎเกณฑ์กลาง

รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 กับการมีส่วนร่วมของประชาชน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ น่าสนใจ ดังนี้

ในหมวดที่ 5 แนวนโยบายแห่งรัฐ “มาตรา 76 รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในด้านการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง รวมทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจอธิปไตยทุกระดับ” จะเห็นได้ว่า รัฐธรรมนูญฉบับนี้แสดงเจตนารมณ์ที่สำคัญว่าการปกครองในระบอบประชาธิปไตยต้องอาศัยประชาชนเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอันเป็นการใช้อำนาจอธิปไตยอย่างแท้จริง การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงเป็นเรื่องที่ประชาชนไม่ควรจะหลีกเลี่ยงหรือปฏิเสธ แน่นนอนที่สุดในระยะแรกวิถีชีวิตของคนไทย อาจจะไม่คุ้นเคยกับชีวิตการมีส่วนร่วมทางการเมือง ความจำเป็นที่ต้องปรับตัวให้สอดคล้องต้องกัน เพื่อการดำรงอยู่ได้ของระบอบการเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่ประชาชนต้องการนั่นเอง

รูปแบบการมีส่วนร่วมตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมีหลายมาตรา เช่น การเลือกตั้ง (ม.68) การออกเสียงประชามติ (ม.214) เป็นต้น รัฐธรรมนูญยังให้สิทธิการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนได้หลายประการที่รัฐธรรมนูญฉบับก่อนไม่เคยระบุไว้ การมีส่วนร่วมทางการเมือง 5 ประการที่สำคัญ ดังนี้

1. ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับรู้ความเป็นไปของการบริหารราชการแผ่นดิน ทั้งในฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการมากขึ้น
2. ประชาชนมีสิทธิร่วมกันคิด ร่วมกับองค์กรอิสระทั้งหลายที่รัฐธรรมนูญตั้งขึ้น
3. ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมกับองค์กรของรัฐในบางเรื่อง
4. ประชาชนมีส่วนร่วมในการลงมือกระทำบางสิ่งบางอย่างร่วมกับองค์กรของรัฐที่รัฐธรรมนูญจัดตั้งขึ้น
5. ประชาชนมีส่วนในการตรวจสอบองค์กรของรัฐทั้งฝ่ายการเมืองและราชการประจำ

นอกจากนี้ ประชาชนยังมีสิทธิเสนอกฎหมาย ในการแต่งตั้งถอดถอน บุคคลระดับสูง และได้รับการคุ้มครองจากรัฐ ดังนี้

ม.123 การให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีหน้าที่เลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาในเขตเลือกตั้งได้หนึ่งคน โดยเท่าเทียมกัน เพิ่มขึ้นจากเดิมที่นายกรัฐมนตรีเสนอซึ่งบุคคลเป็นสมาชิก

ม.170 ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 50,000 คน ขอให้รัฐสภาพิจารณาออกกฎหมายที่เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและนโยบายพื้นฐาน

ม.196 ประชาชนนอกจากจะมีสิทธิ ยื่นเรื่องราวร้องทุกข์และฟ้องร้องต่อศาลยุติธรรม ยังสามารถยื่นเรื่องราวต่อผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา

ม.200 ประชาชนสามารถร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เมื่อมีการละเมิดสิทธิ

ม.214 ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง มีออกเสียงประชามติในเรื่องที่คณะรัฐมนตรีขอปรึกษา

ม.264 มีศาลรัฐธรรมนูญคอยช่วยเหลือวินิจฉัยว่ากฎหมายใดที่ศาลใช้พิพากษาคดีต่างๆ จะขัดแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่

ม.303, 304 ให้ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ไม่น้อยกว่า ห้าหมื่นคน มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานวุฒิสภา เพื่อให้วุฒิสภามีมติถอดถอนนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และบุคคลระดับสูงของรัฐได้

ด้านสิทธิเสรีภาพ

ม.30 ให้ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกันและห้ามปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล เพราะเหตุที่แตกต่างกันในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางร่างกาย ความเชื่อทางศาสนา หรือความคิดเห็นทางการเมือง

ม.46 อนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น และของชาติ

ม.59 มีสิทธิรับทราบข้อมูลข่าวสารในครอบครองของทางราชการและรัฐวิสาหกิจ

ม.59 มีสิทธิได้รับการชี้แจงพร้อมทั้งเหตุผล จากการดำเนิน โครงการของรัฐที่กระทบถึงความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตของตน

ม.60 มีส่วนร่วมในการพิจารณาการดำเนิน โครงการของรัฐ ที่มีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของตน

ม.61 เมื่อได้รับความเดือดร้อนหรือไม่เป็นธรรมจากการปฏิบัติหน้าที่ของทางราชการมีสิทธิเสนอเรื่องราวร้องทุกข์ ซึ่งได้รับการแจ้งผลการพิจารณาโดยเร็ว

ม.62 มีสิทธิฟ้องหน่วยงานราชการและหน่วยงานของรัฐ เมื่อข้าราชการและเจ้าหน้าที่ทำการละเมิด

จากข้อมูลตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ข้างต้น สรุปได้ว่า บทบาทของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยเกิดขึ้นบนความเชื่อที่ว่า ประชาธิปไตยคือแนวทางการดำรงชีวิตของประชาชน และแนวทางในการจัดระเบียบการปกครองประเทศ อาจจะกล่าวอย่างง่าย ๆ ว่า ประชาธิปไตยมีความหมาย 2 อย่าง คือ 1) เป็นวิถีชีวิตและความเชื่อ และ 2) เป็นวิธีการจัดการปกครองประเทศ การที่จะทำให้ประชาชนมีบทบาทมากขึ้น จำเป็นต้องให้ประชาชนรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของประเทศร่วมกันอย่างแท้จริง อยากรับผิดชอบการปกครองด้วยตนเอง และเพื่อตนเองมากขึ้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2519 ถึง พ.ศ. 2544 พบว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติทางการเมือง หรือมีลักษณะใกล้เคียงกับประเด็นการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มีผลของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัย หรือตัวแปรอิสระ และตัวแปรตาม ที่ผู้วิจัยใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ สรุปผลได้ดังนี้

อายุ

ผลการวิจัยที่พบว่า อายุ มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมือง ได้แก่ สุรพาสน์ (2519); มานะศรี (2522); สุรพงษ์ (2544)

ผลการวิจัยที่พบว่า อายุ ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมือง ได้แก่ มนัสชัย (2537); เนตรนภา (2538); ปริญา (2538); สมชัย (2542)

อาชีพของผู้ปกครอง

ผลการวิจัยที่พบว่า อาชีพของผู้ปกครอง มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมือง ได้แก่ สุรพาสน์ (2519); มานะศรี (2522); สมพงษ์ (2529)

ผลการวิจัยที่พบว่า อาชีพของผู้ปกครอง ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมือง ได้แก่ มนัสชัย (2537); อเนก (2529)

รายได้ของครอบครัว

ผลการวิจัยที่พบว่า รายได้ของครอบครัว มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมือง ได้แก่ สุรพงษ์ (2544)

ผลการวิจัยที่พบว่า รายได้ของครอบครัว ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมือง ได้แก่ เนตรนภา (2538)

ชั้นปีการศึกษา

ผลการวิจัยที่พบว่า ชั้นปีการศึกษา มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมือง ได้แก่ สุรพาสน์ (2519); วิวัฒน์ (2520); สมพงษ์ (2529); เนตรนภา (2538); อเนก (2529)

ไม่พบผลการวิจัยที่พบว่า ชั้นปีการศึกษา ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมือง

สาขาที่เรียน

ผลการวิจัยที่พบว่า สาขาที่เรียน มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมือง ได้แก่ สมศักดิ์ (2518); ไกรวุธ (2519); มานะศรี (2522); เนตรนภา (2538)

ผลการวิจัยที่พบว่า สาขาที่เรียน ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมือง ได้แก่ สมพงษ์ (2529); พรหมมนต์ (2540)

ความสนใจข่าวสารการเมืองการปกครอง

ผลการวิจัยที่พบว่า ความสนใจข่าวสารการเมืองการปกครอง มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมือง ได้แก่ เนตรนภา (2538); อเนก (2538)

ผลการวิจัยที่พบว่า ความสนใจข่าวสารการเมืองการปกครอง ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมือง ได้แก่ มนัสชัย (2537); ปริญญา (2538); พรหมมนต์ (2540); สมชัย (2542)

การได้รับการศึกษาอบรมในเรื่องการปกครองแบบประชาธิปไตย

ผลการวิจัยที่พบว่า การได้รับการศึกษาอบรมในเรื่องการปกครองแบบประชาธิปไตย มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมือง ได้แก่ สมศักดิ์ (2518)

ผลการวิจัยที่พบว่า การได้รับการศึกษาอบรมในเรื่องการปกครองแบบประชาธิปไตย ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมือง ได้แก่ สมชัย (2542)

การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองในท้องถิ่น

ไม่พบผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นนี้

ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

ผลการวิจัยที่ผ่านมาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย อยู่ใน 3 ระดับ ดังนี้ ปริญญา (2538); สมชัย (2542); สุรพงษ์ (2544)

1. ระดับสูง ได้แก่ ไกรวุฒิ (2519); พรหมมนต์ (2540)
2. ระดับปานกลาง ได้แก่ มนัสชัย (2537); เนตรนภา (2538)
3. ระดับต่ำ ได้แก่ สุรพาสน์ (2519)

จากการทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวแล้วทั้งหมด พอสรุปได้ว่า ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยเป็นผลมาจากการอบรมกล่อมเกลากองการเมือง ผ่านทุกสถาบันในสังคมไทย โดยเฉพาะสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สื่อมวลชน และสถาบันการเมือง ซึ่งส่งผลให้ทัศนคติของบุคคล อาจมีสาเหตุมาจากพฤติกรรมของเขา และในบางครั้งทัศนคติก็เป็นผลของพฤติกรรมได้เช่นกัน และจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะพบว่า ระดับทัศนคติทางการเมืองของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง มีระดับสูงบ้างในปีที่สภาพแวดล้อมและสถานการณ์ทางการเมืองเอื้ออำนวย (2519, 2540) แต่ก็ขึ้นอยู่กับลักษณะปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างด้วยเช่นกัน จากสถานการณ์ในปัจจุบัน การปฏิรูประบบการเมือง อันเป็นผลพวงจากรัฐธรรมนูญ 2540 ส่งเสริมให้เกิดการเมืองภาคประชาชนมากขึ้น สิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค ได้รับการรับรองจากรัฐธรรมนูญ 2540 รวมทั้งการพัฒนาการปกครองท้องถิ่นให้แพร่หลายลงไปในระดับพื้นที่เล็กๆ เช่น อบต. เทศบาล อบจ. ทำให้การเมืองเป็นเรื่องใกล้ตัว ประชาชนมีผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่อย่างแท้จริง ประชาชนเกิดสำนึกทางการเมือง และเกิดการตื่นตัวทางการเมืองสูงขึ้น อันเป็นผลมาจากการส่งเสริมและพัฒนาการเมืองภาคประชาชนในลักษณะของการปกครองท้องถิ่นมีมากขึ้น ดังนั้น การศึกษาเพื่อค้นหาระดับของทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของ นักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ในเขตพื้นที่การศึกษาเขต 1 กรุงเทพมหานคร จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจ และมีความสำคัญต่อการพัฒนาการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตย

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ (X)

1. ปัจจัยส่วนบุคคล

- เพศ
- อายุ
- อาชีพของผู้ปกครอง
- รายได้ของครอบครัว
- ชั้นปีการศึกษาของ นักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4
- สาขาที่เรียนในสถานศึกษา

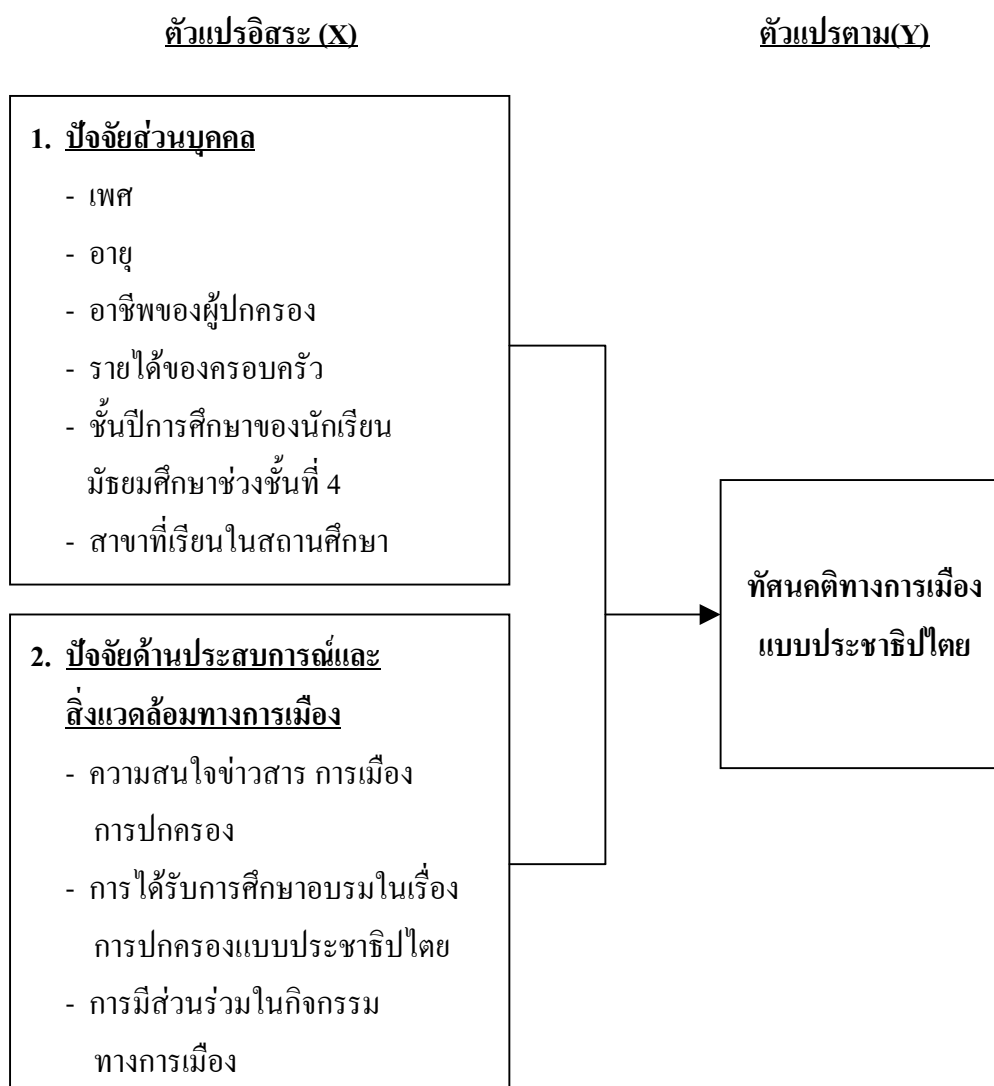
2. ปัจจัยด้านประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมทางการเมือง

- ความสนใจข่าวสาร การเมือง การปกครอง
- การได้รับการศึกษาอบรมในเรื่องการปกครองแบบประชาธิปไตย
- การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง

ตัวแปรตาม (Y)

ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

กรอบแนวความคิดในการวิจัย

ภาพที่ 3 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

สมมติฐานในการศึกษา

1. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่แตกต่างกัน

1.1 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ที่มีเพศแตกต่างกัน มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่แตกต่างกัน

1.2 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ที่มีอายุแตกต่างกัน มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่แตกต่างกัน

1.3 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ที่มีอาชีพของผู้ปกครองแตกต่างกัน มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่แตกต่างกัน

1.4 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ที่มีรายได้ของครอบครัวแตกต่างกัน มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่แตกต่างกัน

1.5 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ที่มีชั้นปีการศึกษาแตกต่างกัน มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่แตกต่างกัน

1.6 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ที่มีแผนการเรียนในสถานศึกษาแตกต่างกัน มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่แตกต่างกัน

2. ปัจจัยด้านประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมทางการเมืองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

2.1 ความสนใจข่าวสาร การเมือง การปกครองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

2.2 การได้รับการศึกษาอบรมในเรื่องการปกครองแบบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

2.3 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ของนักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ในเขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร โดยศึกษาถึงปัจจัยด้านบุคคล และปัจจัยด้านประสบการณ์ และสิ่งแวดล้อมที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ในเขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร ในความรับผิดชอบของกระทรวงศึกษาธิการ จำนวนโรงเรียนทั้งสิ้น 40 โรงเรียน โดยมีนักเรียนทั้งหมด 40,379 คน จากจำนวนประชากรทั้งหมด 40 โรงเรียน แต่ผู้วิจัยได้คัดเลือกโรงเรียนทั้งหมด 10 โรงเรียน จากโรงเรียน 40 โรงเรียน เป็นนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 3,055 คน

กลุ่มตัวอย่างและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

การกำหนดขนาดตัวอย่างและการสุ่มตัวอย่างมีขั้นตอน ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างผู้วิจัย กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมโดยใช้วิธีของ Yamane (อ้างถึงใน วัลลภ, 2545: 130)

$$n = \frac{n}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ n = ขนาดตัวอย่าง

N = จำนวนประชากรที่ใช้ในการศึกษา

e = ความผิดพลาดที่ยอมรับได้ในการวิจัยครั้งนี้ กำหนดให้มีค่าเท่ากับ 0.05

$$n = \frac{3055}{1 + 3055 (0.05)^2}$$

$$= 353.69$$

ดังนั้น ขนาดตัวอย่างเท่ากับ 353

2. การสุ่มแบบแบ่งชั้น ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 353 คน จากจำนวนนักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ในเขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร จำนวน 353 คน จาก 40 โรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษา ปีการศึกษา 2548 ผู้วิจัยต้องการให้เกิดความคลาดเคลื่อน และข้อผิดพลาดน้อยที่สุด จึงใช้กลุ่มตัวอย่างประชากรทั้งหมด จำนวน 353 คน โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบชั้นตามสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) โดยใช้สูตรคำนวณ

$$\text{กลุ่มตัวอย่าง} = \frac{\text{จำนวนตัวอย่างทั้งหมด} \times \text{จำนวนประชากรในแต่ละกลุ่มชั้น}}{\text{จำนวนประชากรทั้งหมด}}$$

ทำให้ได้ตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ในเขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร ดังนี้

ตารางที่ 1 กลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ในเขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร

โรงเรียน	ประชากรช่วงชั้นที่ 4	จำนวนนักเรียน
เจ้าพระยาวิทยาคม	258	30
มักกะสันพิทยา	254	29
มัธยมวัดเบญจมบพิตร	367	42
วัดน้อยนพคุณ	281	32
วัดสังเวช	371	44
ศิลาจารพิพัฒน์	347	40
วัดสระเกศ	128	15

ตารางที่ 1 (ต่อ)

โรงเรียน	ประชากรช่วงชั้นที่ 4	จำนวนนักเรียน
สุวรรณสุทธารามวิทยา	244	28
วัดราชาธิวาส	383	44
พุทธจักรวิทยา	422	49
รวม	3,055	353

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

ส่วนแรก เป็นแบบสอบถามที่เกี่ยวกับปัจจัยด้านบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นตัวแปรอิสระ ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ของครอบครัว ชั้นปีที่ศึกษาของนักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 สาขาที่เรียนในสถานศึกษา

ส่วนที่สอง เป็นแบบสอบถามที่เกี่ยวกับปัจจัยด้านประสบการณ์ และสิ่งแวดล้อมทางการเมือง ได้แก่ ความสนใจข่าวสารทางการเมืองการปกครอง การได้รับการศึกษาอบรมในเรื่องการปกครองแบบประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง

ความสนใจข่าวสารทางการเมืองการปกครอง

มาก	ให้คะแนน	3	คะแนน
ปานกลาง	ให้คะแนน	2	คะแนน
น้อย	ให้คะแนน	1	คะแนน

เมื่อรวบรวมและแจกแจงความถี่แล้ว จะให้คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง แบ่งระดับความคิดเห็นออกเป็น 3 ระดับ ซึ่งมีเกณฑ์การพิจารณา ดังนี้

สูตรการหาช่วงกว้างระหว่างชั้น

$$\begin{aligned} \frac{(\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด})}{3} &= \frac{3 - 1}{3} \\ &= 0.66 \end{aligned}$$

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวสามารถแปลความหมายระดับคะแนน ดังนี้

<u>ระดับความสนใจ</u>	<u>คะแนนเฉลี่ย</u>
สนใจน้อย	1.00 – 1.66
สนใจปานกลาง	1.67 – 2.33
สนใจมาก	2.34 – 3.00

การได้รับการศึกษาอบรมในเรื่องการปกครองแบบประชาธิปไตย

มาก	ให้คะแนน 3 คะแนน
ปานกลาง	ให้คะแนน 2 คะแนน
น้อย	ให้คะแนน 1 คะแนน

เมื่อรวบรวมและแจกแจงความถี่แล้ว จะให้คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างแบ่งระดับความคิดเห็นออกเป็น 3 ระดับ ซึ่งมีเกณฑ์การพิจารณาดังนี้

สูตรการหาช่วงกว้างระหว่างชั้น

$$\begin{aligned} \frac{(\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด})}{3} &= \frac{3 - 1}{3} \\ &= 0.66 \end{aligned}$$

จากหลักเกณฑ์ต่างๆ สามารถแปลความหมายระดับคะแนนได้ดังนี้

<u>ระดับการได้รับการศึกษาอบรม</u>	<u>คะแนนเฉลี่ย</u>
อบรมน้อย	1.00 – 1.66
อบรมปานกลาง	1.67 – 2.33
อบรมมาก	2.34 – 3.00

การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง

มาก	ให้คะแนน 3 คะแนน
ปานกลาง	ให้คะแนน 2 คะแนน
น้อย	ให้คะแนน 1 คะแนน

เมื่อรวบรวมและแจกแจงความถี่แล้ว จะให้คะแนนของกลุ่มตัวอย่างแบ่งระดับความคิดเห็นออกเป็น 3 ระดับ ซึ่งมีเกณฑ์การพิจารณาดังนี้

สูตรการหาช่วงกว้างระหว่างชั้น

$$\begin{aligned} \frac{(\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด})}{3} &= \frac{3 - 1}{3} \\ &= 0.66 \end{aligned}$$

จากหลักเกณฑ์ต่างๆ สามารถแปลความหมายระดับคะแนนได้ดังนี้

<u>ระดับการมีส่วนร่วม</u>	<u>คะแนนเฉลี่ย</u>
การมีส่วนร่วมน้อย	1.00 – 1.66
การมีส่วนร่วมปานกลาง	1.67 – 2.33
การมีส่วนร่วมมาก	2.34 – 3.00

ส่วนที่สาม เป็นแบบสอบถามที่เกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อการเมืองแบบประชาธิปไตยของไทย โดยใช้แบบสอบถามตามมาตรวัดแบบ Likert's Scale และลักษณะคำถามจะมีทั้งเชิงบวกและลบ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

<u>ระดับความคิดเห็น</u>	<u>ข้อความเชิงบวก</u>	<u>ข้อความเชิงลบ</u>
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5	1
เห็นด้วย	4	2
ไม่แน่ใจ	3	3
ไม่เห็นด้วย	2	4
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1	5

เมื่อรวบรวมข้อมูล และแจกแจงความถี่แล้ว จะให้คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง แบ่งระดับความคิดเห็นออกเป็น 3 ระดับ ซึ่งมีเกณฑ์การพิจารณา ดังนี้

$$\frac{(\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด})}{3} = \frac{5 - 1}{3} = 1.33$$

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวสามารถแปลความหมายระดับคะแนน ดังนี้

<u>ระดับทัศนคติ</u>	<u>คะแนนเฉลี่ย</u>
ต่ำ	1.00 – 2.33
ปานกลาง	2.34 – 3.66
สูง	3.67 – 5.00

ระดับทัศนคติ ตามระดับคะแนนเฉลี่ยดังกล่าว สามารถแปลความหมายของระดับทัศนคติ ดังนี้

1. ระดับทัศนคติต่ำ หมายถึง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ระดับต่ำ
2. ระดับทัศนคติปานกลาง หมายถึง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ระดับปานกลาง
3. ระดับทัศนคติสูง หมายถึง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ระดับมาก

การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เมื่อสร้างแบบสอบถามเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบประสิทธิภาพของเครื่องมือตามขั้นตอน ดังนี้

1. การหาความเที่ยงตรง (Validity) โดยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปเสนอบริการที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ข้อคำถามในแต่ละข้อว่าตรงตามจุดมุ่งหมาย หรือวัตถุประสงค์ ของการวิจัยครั้งนี้หรือไม่ หลังจากนั้นนำมาแก้ไขปรับปรุงข้อคำถามในด้านภาษา และความชัดเจนเพื่อให้เข้าใจได้ง่ายต่อการตอบของผู้ตอบแบบสอบถาม
2. การหาความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปตรวจสอบ (Pre-Test) กับนักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ในเขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วจึงนำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นรายข้อ (Item Analysis) โดยวิธีการความสอดคล้องภายใน (Internal Consistency) ผลการทดสอบพบว่าแบบสอบถามข้อมูลปัจจัยด้านประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมได้ค่า $\text{Alpha} = 0.8662$ แบบสอบถามทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ได้ค่า $\text{Alpha} = 0.6520$

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การสำรวจเอกสาร จากการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษาวิจัยจากหนังสือ ตำรา เอกสาร ผลงานการวิจัย บทความ ซึ่งสามารถค้นคว้าได้จากแหล่งต่างๆ โดยเฉพาะห้องสมุด เพื่อนำมาสร้างแบบสอบถามก่อนที่จะทำการสำรวจต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้การศึกษาวิจัยดำเนินไปอย่างน่าเชื่อถือ จึงใช้การวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยมีลำดับขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. ลงหมายเลขประจำแบบสอบถาม โดยเริ่มจากฉบับแรก ถึงฉบับสุดท้ายตามลำดับ เพื่อสะดวกในการดำเนินการขั้นตอนต่อไป และเพื่อความสะดวกในการตรวจสอบภายหลัง
2. นำแบบสอบถามมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนด แล้วนำข้อมูลบันทึกในแบบฟอร์มการลงรหัส (Coding Form) และนำไปดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ค่าสถิติร้อยละ (Percentage) ใช้อธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา
2. ค่าเฉลี่ย (Mean) ใช้อธิบายปัจจัยด้านประสบการณ์และสิ่งแวดลอม และทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย
3. ค่า t-test ใช้อธิบายและพิสูจน์สมมติฐานที่มีตัวแปรอิสระ 2 กลุ่ม
4. ค่า F-test ใช้อธิบายและพิสูจน์สมมติฐานที่มีตัวแปรอิสระมากกว่า 2 กลุ่มขึ้นไป

5. ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product-Moment Correlation Coefficient) ใช้อธิบายระหว่างปัจจัยด้านประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมทางการเมือง กับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ครั้งนี้ กำหนดไว้ที่ระดับ 0.05

บทที่ 4

ผลการวิจัยและข้อวิจารณ์

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ทักษะคิดทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ในเขตพื้นที่การศึกษา 1 กรุงเทพมหานคร

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ตอนที่ 2 ปัจจัยด้านประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมทางการเมือง

ตอนที่ 3 ทักษะคิดทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

ตอนที่ 4 การทดสอบสมมติฐาน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ อายุ อาชีพผู้ปกครอง รายได้ของครอบครัวต่อเดือน ชั้นปีการศึกษาของนักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 สาขาที่เรียนในสถานศึกษา

ตารางที่ 2 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

(n=353)

	ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ			
	ชาย	170	48.16
	หญิง	183	51.84
อายุ			
	ต่ำกว่า 15 ปี	29	8.22
	16 ปี	56	15.86
	17 ปี	143	40.51
	18 ปีขึ้นไป	125	35.41

ตารางที่ 2 (ต่อ)

	(n=353)	
ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อาชีพของผู้ปกครอง		
ข้าราชการ	106	30.03
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	47	13.31
ธุรกิจส่วนตัว-ค้าขาย	123	34.84
เกษตรกร	10	2.83
รับจ้างทั่วไป	42	11.90
อื่นๆ	25	7.08
รายได้ของครอบครัวต่อเดือน		
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาท	34	9.63
ระหว่าง 10,000-20,000 บาท	90	25.50
มากกว่า 20,000 บาทขึ้นไป	229	64.87
ชั้นปีการศึกษาของนักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4		
ชั้นปีที่ 4	66	18.70
ชั้นปีที่ 5	45	12.75
ชั้นปีที่ 6	242	68.56
สาขาที่เรียนในสถานศึกษา		
สายวิทย์-คณิต	206	58.36
สายศิลป์-ภาษา	31	8.78
สายศิลป์-คำนวณ	116	32.86

จากตารางที่ 2 สามารถอธิบายข้อมูลทั่วไปได้ดังนี้

เพศ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 51.84

อายุ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อายุ 17 ปี คิดเป็นร้อยละ 40.51

อาชีพของผู้ปกครอง ส่วนใหญ่ทำอาชีพส่วนตัวและค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 34.84

รายได้ของครอบครัวต่อเดือน มากกว่า 20,000 บาท ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 64.87

ชั้นปีการศึกษาของนักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ส่วนใหญ่อยู่ในระดับชั้นปีที่ 6 คิดเป็นร้อยละ 68.56

สาขาที่เรียนในสถานศึกษา ส่วนใหญ่เรียนสายวิทย์-คณิต คิดเป็นร้อยละ 58.36

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมทางการเมือง

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความสนใจข่าวสารการเมืองการปกครอง จำแนกเป็นรายข้อ

ความสนใจข่าวสารการเมือง การปกครอง				\bar{X}	S.D.	ระดับความสนใจ
	มาก	ปานกลาง	น้อย			
1. ท่านอ่านหนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสารที่เกี่ยวข้องกับข่าวสารด้านการเมือง การปกครอง	44 (12.5)	218 (61.8)	91 (25.8)	1.87	0.60	ปานกลาง
2. ท่านรับฟังข่าวสารทางการเมือง การปกครองทางวิทยุ	35 (9.9)	198 (56.1)	120 (34.0)	1.76	0.62	ปานกลาง
3. ท่านรับชมข่าวสารด้านการเมือง การปกครองทางโทรทัศน์	103 (29.2)	198 (56.1)	52 (14.7)	2.14	0.65	ปานกลาง

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ความสนใจข่าวสาร การเมือง การปกครอง				\bar{X}	S.D.	(n=353)
	มาก	ปานกลาง	น้อย			ระดับ ความสนใจ
4. ท่านติดตามรายการวิเคราะห์ ข่าวสาร การเมือง การปกครอง จากสื่อวิทยุและโทรทัศน์	69 (19.5)	218 (61.8)	66 (18.7)	2.01	0.62	ปานกลาง
5. ท่านพูดคุยสนทนากับเพื่อนๆ ในประเด็นเกี่ยวกับการเมือง การปกครอง	28 (7.9)	146 (41.4)	179 (50.7)	1.57	0.64	ปานกลาง
6. ท่านมีโอกาสรับฟังการอภิปราย ทางการเมือง การรณรงค์หาเสียง การ ให้ความรู้ทางการเมืองอื่นๆ (ระดับ ชาติ, ท้องถิ่น)	26 (7.4)	123 (34.8)	204 (57.8)	1.50	0.63	น้อย
7. ท่านและบุคคลในครอบครัว มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เกี่ยวกับเรื่องการเมืองการปกครอง (ระดับชาติ, ท้องถิ่น)	58 (16.4)	154 (43.6)	141 (39.9)	1.76	0.71	ปานกลาง
8. ท่านติดตามและรับชมการถ่ายทอด การประชุมสภาผู้แทนราษฎร ทางสื่อวิทยุและโทรทัศน์	35 (9.9)	140 (39.7)	178 (50.4)	1.59	0.66	ปานกลาง
รวม				1.78		ปานกลาง

จากตารางที่ 3 แสดงว่า นักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 มีความสนใจข่าวสารการเมือง การปกครองในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย 1.78 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างให้ความสนใจมากที่สุด คือ ท่านรับชมข่าวสารด้านการเมือง การปกครองทางโทรทัศน์ (ข้อ 3) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ 2.14 รองลงมา คือ ท่านติดตามรายการวิเคราะห์ข่าวสารการเมือง การปกครองจากสื่อวิทยุและโทรทัศน์ (ข้อ 4) มีค่าเฉลี่ย 2.01 ส่วนการที่ท่านมีโอกาสรับฟังการ

อภิปรายทางการเมือง การรณรงค์หาเสียง การให้ความรู้ทางการเมืองอื่นๆ (ระดับชาติ ท้องถิ่น)
(ข้อ 6) เป็นประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างให้ความสนใจน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ย 1.50

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการได้รับการศึกษาอบรมในเรื่องการปกครอง
ระบอบประชาธิปไตย จำแนกเป็นรายชื่อ

การได้รับการศึกษาอบรมในเรื่อง การปกครองระบอบประชาธิปไตย	(n=353)					ระดับการ ได้รับการ ศึกษาอบรม
	มาก	ปานกลาง	น้อย	\bar{X}	S.D.	
1. สถานศึกษาของท่านได้จัดการเรียน การสอนเกี่ยวกับเนื้อหาของ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540	142 (40.2)	196 (55.5)	15 (4.2)	2.36	0.56	ปานกลาง
2. ท่านได้ไปศึกษาคูงานที่สถาบันทาง การเมือง เช่น รัฐสภา ทำเนียบรัฐบาล	33 (9.3)	120 (34.0)	200 (56.7)	1.53	0.66	ปานกลาง
3. ท่านเคยจัดกิจกรรมนิทรรศการ เกี่ยวกับการปกครองระบอบ ประชาธิปไตยในสถานศึกษา ของท่าน	47 (13.3)	145 (41.1)	161 (45.6)	1.68	0.70	ปานกลาง
4. ท่านได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับเรื่อง การปกครองระบอบประชาธิปไตย	83 (23.5)	173 (49.0)	97 (27.5)	1.96	0.71	ปานกลาง
5. ท่านเข้าฟังการสัมมนาการประชุม ทางวิชาการที่พรรคการเมืองต่างๆ จัดขึ้น	25 (7.1)	89 (25.2)	239 (67.7)	1.39	0.62	น้อย
รวม				1.78		ปานกลาง

จากตารางที่ 4 แสดงว่า นักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ได้รับการศึกษาอบรมในเรื่อง การปกครองระบอบประชาธิปไตยในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย 1.78 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างให้ความสนใจมากที่สุด คือ สถานศึกษาของท่านได้จัดการเรียน การสอนเกี่ยวกับเนื้อหาของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 (ข้อ 9) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ 2.36 รองลงมา คือ ท่านได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับเรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตย (ข้อ 12) มีค่าเฉลี่ย 1.96 ส่วนประเด็นท่านเข้าฟังการสัมมนาการประชุมทางวิชาการที่พรรคการเมืองต่างๆ จัดขึ้น (ข้อ 13) เป็นประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างให้ความสนใจน้อยที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 1.39

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง จำแนกเป็นรายข้อ

การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง	มาก	ปานกลาง	น้อย	\bar{X}	S.D.	(n=353)
						ระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง
1. ท่านเคยเข้าร่วมรณรงค์ให้ผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงไปใช้สิทธิเลือกตั้ง (สว., สส., ผู้ว่า กทม., สก., สข.)	33 (9.3)	96 (27.2)	224 (63.5)	1.46	0.66	น้อย
2. ท่านเคยเข้าร่วมรับฟังการอภิปรายหรือการหาเสียงของผู้สมัครเลือกตั้ง (สว., สส., ผู้ว่า กทม., สก., สข.) ในเขตของท่าน	32 (9.1)	100 (28.3)	221 (62.6)	1.46	0.66	น้อย
3. ท่านได้รับทราบและเข้าใจนโยบายการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของท่าน	46 (13.0)	163 (46.2)	144 (40.8)	1.72	0.68	ปานกลาง
4. ท่านเคยให้ความร่วมมือหรือให้การสนับสนุนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของท่านในการปฏิบัติงานหรือการขอความร่วมมือในงานต่างๆ	35 (9.9)	158 (44.8)	160 (45.3)	1.65	0.65	น้อย

ตารางที่ 5 (ต่อ)

การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเมือง	มาก	ปานกลาง	น้อย	\bar{X}	S.D.	(n=353)
						ระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเมือง
5. ท่านได้ให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้ง (สว., สส., ผู้ว่า กทม., สก., สข. ให้แก่ผู้อื่น)	43 (12.2)	148 (41.9)	162 (45.9)	1.66	0.68	น้อย
6. ท่านได้ชักชวนคนที่ท่านรู้จักให้ออกไปลงคะแนนเลือกตั้ง (สว., สส., ผู้ว่า กทม., สก., สข.)	70 (19.8)	141 (39.9)	142 (40.2)	1.80	0.75	น้อย
7. ท่านได้ไปใช้สิทธิในการลงคะแนนเลือกตั้ง (สว., สส., ผู้ว่า กทม., สก., สข.)	34 (9.6)	65 (18.4)	254 (72.0)	1.38	0.65	น้อย
รวม				1.59	0.48	น้อย

จากตารางที่ 5 แสดงว่า นักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองอยู่ในระดับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ย 1.59 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างให้ความสนใจมากที่สุด คือ ท่านได้ชักชวนคนที่ท่านรู้จักให้ออกไปลงคะแนนเลือกตั้ง (สว., สส., ผู้ว่า กทม., สก., สข.) (ข้อ 19) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ 1.80 รองลงมา คือ ท่านได้รับทราบและเข้าใจนโยบายการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของท่าน (ข้อ 16) มีค่าเฉลี่ย 1.83 และพบว่า ท่านได้ไปใช้สิทธิในการลงคะแนนเลือกตั้ง (สว., สส., ผู้ว่า กทม., สก., สข.) (ข้อ 20) เป็นประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างให้ความสนใจน้อยที่สุดมีค่าเฉลี่ย 1.38

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมทางการเมือง และระดับคะแนนเฉลี่ยของประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมทางการเมือง จำแนกเป็น ระดับรายด้าน โดยรวม

(n=353)			
ประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมทางการเมือง	\bar{X}	S.D.	ระดับประสบการณ์
1. ด้านความสนใจ ข่าวสาร การเมือง การปกครอง	1.78	0.41	ปานกลาง
2. ด้านการได้รับการศึกษาอบรมในเรื่อง การปกครองระบอบประชาธิปไตย	1.78	0.43	ปานกลาง
3. ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง	1.59	0.48	น้อย
รวม	1.71	0.33	ปานกลาง

จากตารางที่ 6 พบว่า ระดับประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย 1.71 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ประเด็นที่นักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ให้ความสนใจมากที่สุด คือ ด้านความสนใจข่าวสารการเมือง การปกครอง (ข้อ 1) และด้านการได้รับการศึกษาอบรมในเรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตย (ข้อ 2) มีค่าเฉลี่ย 1.78 และพบว่าด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง (ข้อ 3) เป็นประเด็นที่นักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ให้ความสนใจน้อยที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 1.59

ตอนที่ 3 ทักษะคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

ตารางที่ 7 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

ข้อความ								ระดับ ทัศนคติ
	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วย อย่างยิ่ง	\bar{X}	S.D.	
1. ประชาชนทุกคนเป็น เจ้าของอำนาจอธิปไตย	210 (59.5)	116 (32.9)	24 (6.8)	2 (0.6)	1 (0.3)	4.51	0.67	สูง
2. ประเทศไทยมีความ เหมาะสมที่จะใช้รูปแบบ การปกครองในแนวทาง ประชาธิปไตย	179 (50.7)	144 (40.8)	25 (7.1)	2 (0.6)	3 (0.8)	4.40	0.72	สูง
3. ผู้นำประเทศที่ดีควรเป็น ผู้นำที่มีความรู้คู่คุณธรรม	263 (74.5)	70 (19.8)	19 (5.4)	0 (0.0)	1 (0.3)	4.68	0.60	สูง
4. การปฏิวัติรัฐประหาร เป็นการกระทำที่ ไม่ถูกต้องตามระบอบ ประชาธิปไตย	99 (28.0)	119 (33.7)	116 (32.9)	16 (4.5)	3 (0.8)	3.84	0.92	สูง
5. มนุษย์ทุกคนควรมีความ เสมอภาคเท่าเทียมกัน	276 (78.2)	61 (17.3)	15 (4.2)	0 (0.0)	1 (0.3)	4.73	0.56	สูง
6. เราควรให้การยกย่องคน ที่มีคุณธรรม	243 (68.8)	91 (25.8)	18 (5.1)	0 (0.0)	1 (0.3)	4.63	0.61	สูง
7. ความยุติธรรมในสังคม คือ การเปิดโอกาสให้ มนุษย์มีความเท่าเทียม กันในการแข่งขันด้าน การเมือง เศรษฐกิจ และ สังคม	163 (46.2)	131 (37.1)	48 (13.6)	7 (2.0)	4 (1.1)	4.25	0.85	สูง

ตารางที่ 7 (ต่อ)

ข้อความ						(n=353)		ระดับ ทัศนคติ
	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วย อย่างยิ่ง	\bar{X}	S.D.	
8. ประชาชนชาวไทย ส่วนใหญ่มีความพร้อม สำหรับการปกครอง ตนเองตามระบอบ ประชาธิปไตย	72 (20.4)	120 (34.0)	126 (35.7)	28 (7.9)	7 (2.0)	3.63	0.96	ปานกลาง
9. ประชาชนทุกคนไม่ว่า จะมีฐานะทางเศรษฐกิจ แตกต่างกันก็ตาม มีความเสมอภาคเท่าเทียม กันตามกฎหมาย	211 (59.8)	100 (28.3)	31 (8.8)	6 (1.7)	5 (1.4)	4.43	0.83	สูง
10. การปกครองระบอบ ประชาธิปไตยยินยอมให้ บุคคลอื่นที่มีความคิดเห็น แตกต่างกับเราแสดง ความคิดเห็นได้	210 (59.5)	117 (33.1)	22 (6.2)	1 (0.3)	3 (0.8)	4.50	0.70	สูง
11. เราต้องการเคารพต่อเสียง ส่วนใหญ่ แม้จะเป็นเรื่อง ที่ไม่เห็นด้วย	135 (38.2)	153 (43.3)	50 (14.2)	11 (3.1)	4 (1.1)	4.14	0.86	สูง
12. การออกไปใช้สิทธิ ในการเลือกตั้งทุกระดับ ของประชาชนเป็นตัว บ่งชี้ถึงความเป็น ประชาธิปไตยของ ประเทศ	175 (49.6)	143 (40.5)	25 (7.1)	5 (1.4)	5 (1.4)	4.35	0.79	สูง

ตารางที่ 7 (ต่อ)

ข้อความ						(n=353)		ระดับ ทัศนคติ
	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วย อย่างยิ่ง	\bar{X}	S.D.	
13. เพื่อความมั่นคงปลอดภัย ของประเทศชาตินั้น ในบางกรณีจำเป็นต้อง จำกัดสิทธิเสรีภาพ ในการนำเสนอข่าวของ สื่อมวลชน*	113 (32.0)	138 (39.1)	67 (19.0)	23 (6.5)	12 (3.4)	2.10	1.03	ต่ำ
14. รัฐบาลไม่จำเป็นต้อง รับฟังข้อเรียกร้องต่างๆ จากผู้ชุมนุมประท้วง หรือจากกลุ่มผลประโยชน์ อื่นๆ*	37 (10.5)	46 (13.0)	64 (18.1)	117 (33.1)	89 (25.2)	2.50	1.28	ปานกลาง
15. การเมืองเป็นเรื่องของ ประชาชนทุกคน ดังนั้น ประชาชนจึงจำเป็นต้อง ให้ความสนใจเรื่อง การเมือง	153 (43.3)	149 (42.2)	45 (12.7)	4 (1.1)	2 (0.6)	4.27	0.77	สูง
16. ไม่ว่าความคิดทางการ เมือง หรือความเชื่อของ แต่ละบุคคล จะเป็น อย่างไร เขาก็ควรมี โอกาสที่จะพูดและ แสดงความคิดเห็นของ เขาออกมา	175 (49.6)	144 (40.8)	31 (8.8)	2 (0.6)	1 (0.3)	4.39	0.69	สูง

ตารางที่ 7 (ต่อ)

ข้อความ						(n=353)		ระดับ ทัศนคติ
	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วย อย่างยิ่ง	\bar{X}	S.D.	
17. ระบอบประชาธิปไตย ทำให้มีโอกาเลือก บุคคลมาทำงานได้อย่าง เหมาะสมและมีเหตุผล	139 (39.4)	138 (39.1)	65 (18.4)	9 (2.5)	2 (0.6)	4.14	0.84	สูง
18. ถ้ามีการเลือกตั้งสมาชิก สภาผู้แทนราษฎรและ ในขณะนั้นท่านมีสิทธิ ในการลงคะแนนเสียง ท่านจะไปใช้สิทธิของ ท่านเสมอ	211 (59.8)	108 (30.6)	28 (7.9)	5 (1.4)	1 (0.3)	4.48	0.73	สูง
19. รัฐควรให้การสนับสนุน และส่งเสริมการมี ส่วนร่วมทางการเมือง ของประชาชนทุกระดับ	188 (53.3)	137 (38.8)	26 (7.4)	1 (0.3)	1 (0.3)	4.44	0.67	สูง
20. สถานศึกษาควรรับฟัง ข้อเรียกร้องและความ ต้องการที่ชอบด้วย เหตุผลของนักเรียน	209 (59.2)	118 (33.4)	21 (5.9)	4 (1.1)	1 (0.3)	4.50	0.69	สูง
21. การปกครองระบอบ ประชาธิปไตย ผู้ปกครอง ต้องได้รับยินยอมจาก ประชาชน	181 (51.3)	136 (38.5)	31 (8.8)	5 (1.4)	0 (0.0)	4.40	0.71	สูง

ตารางที่ 7 (ต่อ)

ข้อความ						(n=353)		ระดับ ทัศนคติ
	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วย อย่างยิ่ง	\bar{X}	S.D.	
22. การปกครองระบอบ ประชาธิปไตย ประชาชน มีส่วนในการตัดสินใจ ทางการเมือง	167 (47.3)	135 (38.2)	50 (14.2)	1 (0.3)	0 (0.0)	4.33	0.72	สูง
23. ประชาชนชาวไทยต้องมี ความสำนึกในความ สามารถทางการเมือง ของตนเอง	157 (44.5)	148 (41.9)	45 (12.7)	2 (0.6)	1 (0.3)	4.30	0.73	สูง
24. การตัดสินใจปัญหาใดๆ ทางการเมืองจะต้องคิด และประเมินจาก หลักฐานตามมติ ส่วนใหญ่ มากกว่า ใช้อำนาจส่วนตัว	205 (58.1)	110 (31.2)	34 (9.6)	2 (0.6)	2 (0.6)	4.46	0.74	สูง
25. ประชาชนคนไทยควรมี ส่วนร่วมทางการเมือง อย่างกระตือรือร้น	178 (50.4)	125 (35.4)	39 (11.0)	7 (2.0)	4 (1.1)	4.32	0.83	สูง
รวม						4.26	0.36	สูง

* ค่าถามเชิงลบ

จากตารางที่ 7 พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ย 4.26 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ประเด็นที่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 มีทัศนคติอยู่ในระดับสูงที่สุด คือ มนุษย์ทุกคนควรมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน (ข้อ 5) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 4.73 รองลงมา คือ ผู้นำประเทศที่ดีควรเป็นผู้นำที่มีความรู้คู่คุณธรรม (ข้อ 3) มีค่าเฉลี่ย 4.68 และพบว่าประเด็นเพื่อความปลอดภัยของประเทศชาตินั้น ในบางกรณีจำเป็น

ต้องจำกัดสิทธิเสรีภาพในการเสนอข่าวของสื่อมวลชน (ข้อ 13) เป็นประเด็นที่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 มีระดับทัศนคติต่ำที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 2.10

ตอนที่ 4 การทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่แตกต่างกัน

1.1 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ที่มีเพศแตกต่างกัน มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่แตกต่างกัน

ตารางที่ 8 เปรียบเทียบทัศนคติทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 เขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร จำแนกตามเพศโดยรวม

(n=353)					
เพศ	จำนวน	\bar{X}	S.D.	t	Sig
ชาย	170	35.42	4.60	0.20	0.76
หญิง	183	35.47	4.87		

จากตารางที่ 8 ผลการทดสอบสมมติฐานนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ที่มีเพศแตกต่างกัน มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่วางไว้

1.2 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ที่มีอายุแตกต่างกัน มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่แตกต่างกัน

ตารางที่ 9 เปรียบเทียบทัศนคติทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 เขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร จำแนกตามอายุโดยรวม

(n=353)

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig
ความแตกต่างระหว่างกลุ่ม	3	0.09	0.03	0.22	0.88
ความแตกต่างภายในกลุ่ม	349	45.81	0.13		
รวม	352	45.90			

จากตารางที่ 9 ผลการทดสอบสมมติฐาน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ที่มีอายุต่างกัน มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

1.3 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ที่มีอาชีพของผู้ปกครองที่แตกต่างกัน มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่แตกต่างกัน

ตารางที่ 10 เปรียบเทียบทัศนคติทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 เขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร จำแนกตามอาชีพของผู้ปกครองโดยรวม

(n=353)

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig
ความแตกต่างระหว่างกลุ่ม	5	0.37	0.07	0.57	0.72
ความแตกต่างภายในกลุ่ม	347	45.52	0.13		
รวม	352	45.90			

จากตารางที่ 10 ผลการทดสอบสมมติฐาน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ที่มีอาชีพของผู้ปกครองต่างกัน มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

1.4 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ที่มีรายได้ของครอบครัวต่อเดือนที่แตกต่างกัน มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่แตกต่างกัน

ตารางที่ 11 เปรียบเทียบทัศนคติทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 เขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร จำแนกตามรายได้ของครอบครัวต่อเดือนโดยรวม (n=353)

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig
ความแตกต่างระหว่างกลุ่ม	2	0.38	0.19	1.45	0.24
ความแตกต่างภายในกลุ่ม	350	45.52	0.13		
รวม	352	45.90			

จากตารางที่ 11 ผลการทดสอบสมมติฐาน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 จำแนกตามรายได้ของครอบครัวต่างกัน มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

1.5 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ที่มีชั้นปีการศึกษาต่างกันอย่างที่แตกต่างกัน มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่แตกต่างกัน

ตารางที่ 12 เปรียบเทียบทัศนคติทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 เขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร จำแนกตามชั้นปีการศึกษาของนักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 โดยรวม (n=353)

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig
ความแตกต่างระหว่างกลุ่ม	2	0.01	0.01	0.06	0.95
ความแตกต่างภายในกลุ่ม	350	45.88	0.13		
รวม	352	45.90			

จากตารางที่ 12 ผลการทดสอบสมมติฐาน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ที่มีชั้นปี การศึกษาต่างกัน มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตาม สมมติฐานที่ตั้งไว้

1.6 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ที่มีสาขาที่เรียนในสถานศึกษาที่แตกต่างกัน มีทัศนคติ การเมืองแบบประชาธิปไตยที่แตกต่างกัน

ตารางที่ 13 เปรียบเทียบทัศนคติทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 เขตพื้นที่

การศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานครจำแนกตามสาขาที่เรียนในสถานศึกษาโดยรวม

(n=353)

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig
ความแตกต่างระหว่างกลุ่ม	2	0.09	0.04	0.34	0.71
ความแตกต่างภายในกลุ่ม	350	45.81	0.13		
รวม	352	45.90			

จากตารางที่ 13 ผลการทดสอบสมมติฐาน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ที่มีสาขาที่ เรียนในสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน ซึ่ง ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 14 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 เขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร กับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

ปัจจัยด้านประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมทางการเมือง	\bar{X}	S.D.	ทัศนคติ	
			r	p
ก. ความสนใจ ข่าวสาร การเมือง การปกครอง	1.78	0.41	0.045	0.352
ข. การได้รับการศึกษาอบรมในเรื่องการปกครองแบบประชาธิปไตย	1.78	0.43	0.154	0.004*
ค. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง	1.59	0.48	0.213	0.012*
รวม	1.71	0.33		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 14 สามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 เขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร กับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ได้ดังนี้

1. ความสนใจข่าวสารการเมือง การปกครอง พบว่า ความสนใจข่าวสารทางการเมือง การปกครองของนักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

2. การได้รับการศึกษาอบรมในเรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตย พบว่า การได้รับการศึกษาอบรมในเรื่องการปกครองในระบอบประชาธิปไตย มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และมีความสัมพันธ์ในทางบวก ซึ่งหมายความว่ายิ่งได้รับการศึกษาอบรมในเรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตยมากขึ้นเท่าใด ก็ยิ่งมีค่าทางทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยมากขึ้นเท่านั้น

3. การมีส่วนร่วมกิจกรรมทางการเมือง พบว่า การมีส่วนร่วมกิจกรรมทางการเมือง มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่ง

เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และมีความสัมพันธ์ในทางบวก ซึ่งหมายความว่ายิ่งเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองมากเท่าใด ก็ยิ่งมีค่าทางทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยมากขึ้นเท่านั้น

จากผลการวิจัยสามารถสรุปผลของปัจจัยทางด้านประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมทางการเมืองได้ว่า ปัจจัยทางด้านประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ รวมทั้งมีค่าความสัมพันธ์ในทางบวก

ตารางที่ 15 สรุปผลการทดสอบสมมติฐานด้านปัจจัยส่วนบุคคลของนักเรียนมัธยมศึกษา
ช่วงชั้นที่ 4

ปัจจัยส่วนบุคคล	ผลการทดสอบ	
	ยอมรับ	ปฏิเสธ
1. เพศ		✓
2. อายุ		✓
3. อาชีพ		✓
4. รายได้ของครอบครัว		✓
5. ชั้นปีการศึกษา		✓
6. สาขาที่เรียนในสถานศึกษา		✓

โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ใช้ในการทดสอบไว้ที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 16 สรุปผลการทดสอบสมมติฐานของปัจจัยด้านประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมทางการเมือง ของนักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4

ปัจจัยด้านประสบการณ์และสิ่งแวดล้อม ทางการเมือง	ผลการทดสอบ	
	ยอมรับ	ปฏิเสธ
1. ความสนใจ ข่าวสาร การเมือง การปกครอง		✓
2. การได้รับการศึกษาอบรมในเรื่องการปกครอง แบบประชาธิปไตย	✓	
3. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง	✓	

โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ใช้ในการทดสอบไว้ที่ระดับ 0.05

ข้อวิจารณ์

การศึกษาเรื่อง ทักษะคิดทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ช่วงชั้นที่ 4 ในเขตพื้นที่การศึกษาเขต 1 กรุงเทพมหานครซึ่งมีตัวแปรอิสระ คือ เพศ อายุ อาชีพของผู้ปกครอง รายได้ของครอบครัว ชั้นปีการศึกษาของนักเรียน มัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 และสาขาที่เรียนในสถานศึกษา และปัจจัยด้านประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมทางการเมือง ได้แก่ ความสนใจ ข่าวสารทางการเมือง การปกครอง การได้รับการศึกษาอบรมในเรื่องการปกครองแบบประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ทักษะคิดทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ช่วงชั้นที่ 4 ในเขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 4.26$) โดยมีหัวข้อที่มีทักษะคิดในระดับสูง ได้แก่ มนุษย์ทุกคนควรมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน (ข้อ 5) มีค่าเฉลี่ย 4.73 ผู้นำประเทศที่ดีควรเป็นผู้นำที่มีความรู้คู่คุณธรรม (ข้อ 3) มีค่าเฉลี่ย 4.68 เราควรให้การยกย่องคนมีคุณธรรม (ข้อ 6) มีค่าเฉลี่ย 4.63 แสดงให้เห็นว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง มีทัศนคติที่ดี และเข้าใจหลักการพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตย รวมทั้งเริ่มมีแนวคิดหรือความต้องการแสดงออกของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมสูงขึ้น จึงสมควรส่งเสริมปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาให้เกิดทัศนคติทางการเมืองที่มีทั้งปริมาณและคุณภาพ

ควบคู่กันไป เช่น การส่งเสริมให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 สนใจติดตามข่าวสารการเมือง การปกครอง สิ่งเหล่านี้จะเป็นพฤติกรรมที่จะส่งเสริมให้เกิดทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ทั้งปริมาณ และคุณภาพควบคู่กันไป

ส่วนหัวข้อที่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 เป็นกลุ่มตัวอย่างให้ความสนใจน้อย และมีระดับทัศนคติต่ำกว่าข้ออื่น เช่น ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่ยังไม่มีความพร้อมสำหรับการปกครองตนเองตามระบอบประชาธิปไตย (ข้อ 8) มีค่าเฉลี่ย 3.63 แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ยังขาดข้อมูลและประสบการณ์ที่ถูกต้อง ของการปกครองระบอบประชาธิปไตยอยู่บ้าง จึงสมควรที่จะส่งเสริมให้นักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ได้รับการศึกษาอบรมในเรื่องการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยให้มากขึ้นและถูกต้อง รวมทั้งการส่งเสริมให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ติดตามข่าวสารการเมือง การปกครอง อย่างแท้จริง แล้วมีการเปรียบเทียบข้อมูล ตลอดจนส่งเสริมเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองในท้องถิ่นให้มากขึ้น เพื่อแก้ไขความเข้าใจหรือทัศนคติบางอย่าง ที่มีทิศทางที่ไม่ถูกต้อง ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะนำมาซึ่งทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่ถูกต้องบนพื้นฐานข้อเหตุผลรวมทั้งข้อเท็จจริง ซึ่งในประเด็นนี้จะเห็นว่า พฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่าง เป็นผลของทัศนคติทางการเมืองที่แสดงออกมากในระดับที่ต่ำที่สมควรแก้ไขต่อไป

จากการทดสอบสมมติฐานทั้งหมด ผลปรากฏว่า เป็นไปตามสมมติฐาน 2 สมมติฐาน ได้แก่ การได้รับการอบรมในเรื่องการปกครองแบบประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง ทั้งนี้ ไม่เป็นสมมติฐาน 7 สมมติฐาน ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพของผู้ปกครอง รายได้ของครอบครัว ชั้นปีที่ศึกษา สาขาที่เรียนในสถานศึกษา และความสนใจข่าวสารการเมืองการปกครอง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน ที่มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่แตกต่างกัน

1.1 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ที่มีเพศแตกต่างกัน มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่แตกต่างกัน

ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ที่มีเพศแตกต่างกัน มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเพศของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ไม่มีอิทธิพลต่อความคิด ความรู้สึกต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้ เพราะนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ถึงชั้นปีที่ 6 ที่มีช่วงอายุใกล้เคียงกัน ดังนั้น ความแตกต่างของเพศไม่ทำให้ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยแตกต่างกัน

1.2 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ที่มีอายุแตกต่างกัน มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่แตกต่างกัน

ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ที่มีอายุแตกต่างกัน มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า อายุของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ไม่มีอิทธิพลต่อความคิด ความรู้สึกต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้ เพราะนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ถึงชั้นปีที่ 6 ที่มีช่วงอายุใกล้เคียงกัน โดยมีอายุเฉลี่ย 17 ปี ความแตกต่างของอายุไม่มีผลต่อทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ทั้งนี้ เนื่องจากมีสภาพแวดล้อมภายในเขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร ที่ใกล้เคียงกันได้รับการอบรมกล่อมเกลากฎหมายการเมืองในหลากหลายรูปแบบที่วัยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 นี้ สามารถรับได้ใกล้เคียงกัน ความแตกต่างจึงไม่เกิดขึ้น

1.3 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ที่มีอาชีพของผู้ปกครองแตกต่างกัน มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่แตกต่างกัน

ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ที่มีอาชีพของผู้ปกครองแตกต่างกัน มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า อาชีพของผู้ปกครองไม่มีผลหรืออิทธิพลต่อความคิด ความรู้สึกที่มีกับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ทั้งนี้ เพราะการที่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 มีช่วงอายุที่ใกล้เคียงกันได้ผ่านกระบวนการอบรมกล่อมเกลากฎหมายการเมืองจากสถาบันต่างๆ ในสังคม อาทิเช่น สถาบันการศึกษาใกล้เคียงกันมาก นอกจากนี้ การที่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 มีผู้ปกครองที่มีอาชีพที่หลากหลาย มีทั้งอาชีพที่มีลักษณะเสรีชน เช่น อาชีพธุรกิจส่วนตัว เกษตรกร

ๆ และอาชีพที่มีลักษณะของการใช้อำนาจ เช่น ข้าราชการ ซึ่งน่าจะมีอิทธิพลต่อแนวคิดหรือทัศนคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 แต่จากการทดสอบสมมติฐาน แสดงว่า อิทธิพลของอาชีพของผู้ปกครอง ที่มีลักษณะของอาชีพในการใช้อำนาจบังคับ ซึ่งขัดแย้งกับแนวคิดแบบประชาธิปไตย กลับไม่มีอิทธิพลต่อแนวคิดหรือทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ที่เป็นผู้อุปการะ รวมทั้งในปัจจุบันสถาบันครอบครัวของไทยมักจะยกให้สถาบันศึกษาเป็นให้การผู้อบรมและให้การศึกษาแต่ฝ่ายเดียว รวมทั้งการเรียนการสอนของสถาบันการศึกษา มีความสอดคล้องกับนโยบายส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยของรัฐบาล จึงทำให้การพัฒนาความคิดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 เป็นไปตามความประสงค์ของสถาบันการศึกษา ในขณะที่อิทธิพลจากสถาบันครอบครัว ข้าราชการจะมีน้อยมากในกรณีนี้

1.4 นักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ที่มีรายได้ของครอบครัวที่แตกต่างกัน มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่แตกต่างกัน

ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ที่มีรายได้ของครอบครัวที่แตกต่างกันมีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่ารายได้ของครอบครัวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ไม่มีผล หรือมีอิทธิพลต่อทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ทั้งนี้ เพราะนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ช่วงชั้นที่ 4 อยู่ในวัยเรียนไม่ต้องรับผิดชอบต่อการหารายได้ของครอบครัว จึงอาจไม่ค่อยได้รับรู้เกี่ยวกับเรื่องรายได้ของครอบครัวมากนัก รวมทั้งค่าใช้จ่ายของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ผู้ปกครองจัดหามาให้เพียงพอ และสมควรแก่ฐานะการเป็นนักเรียนอยู่แล้ว จึงทำให้มีรายได้หรือฐานะของครอบครัวที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตามก็ได้มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ เนตรนภา (2538) ซึ่งได้ทำการศึกษาเรื่องทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ศึกษาเฉพาะกรณีนิติปรัชญาตรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พบว่าตัวแปรด้านรายได้ของครอบครัว ไม่มีผลต่อทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

1.5 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ที่มีชั้นปีการศึกษาที่แตกต่างกัน มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยแตกต่างกัน

ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งแสดงให้เห็น

เห็นว่า ชั้นปีการศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ไม่มีผลหรือมีอิทธิพลต่อทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ทั้งนี้ เพราะนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4, 5 และ 6 อยู่ในวัยใกล้เคียงกัน การอบรมกลุ่มกล่อมหอการการเมือง ผ่านสถาบันหลักๆ ของสังคมมาในลักษณะใกล้เคียงกัน รวมทั้งอิทธิพลของสื่อมวลชนทุกประเภทเปิดกว้างเข้าถึงประชาชนทุกคนได้ง่ายและเท่าเทียมกัน ทำให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ถึงจะแตกต่างชั้นปีการศึกษา แต่ก็อยู่ในวัยที่ใกล้เคียงกันอย่างมาก จึงทำให้ชั้นปีการศึกษาที่แตกต่างกันน้อยนี้ ไม่มีผลทำให้เกิดทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่แตกต่างกัน

1.6 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ที่มีสาขาเรียนในสถานศึกษาที่แตกต่างกัน มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่แตกต่างกัน

ผลของการสมมติฐานพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ที่มีสาขาที่เรียนในสถานศึกษาแตกต่างกัน มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า สาขาที่เรียนในสถานศึกษาที่แตกต่างกัน ไม่มีผลหรือมีอิทธิพลต่อทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ทั้งนี้ เพราะนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ในเขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง มีสาขาที่เรียนแตกต่างกันเพียง 3 สาขา คือ วิทยาศาสตร์ ศิลปภาษา ศิลปคำนวณ ซึ่งอาจแตกต่างกันบ้างในเนื้อหาที่เรียน แต่เนื่องจากอยู่ในวัยเดียวกัน มีประสบการณ์ที่ใกล้เคียงกันการอบรมกลุ่มกล่อมหอการการเมือง ผ่านสถาบันหลักๆ ของสังคมที่คล้ายๆ กัน รวมทั้งความตื่นตัวในสังคมและสภาพแวดล้อมในเรื่องการเมืองเป็นเรื่องใกล้ตัว และมีผลกระทบกับทุกคน จึงทำให้สิทธิเสรีภาพความเสมอภาคยังมีในหมู่เยาวชนกลุ่มวัยเดียวกันนี้ ทำให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ที่มีสาขาเรียนในสถานศึกษาที่แตกต่างกัน มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่แตกต่างกัน

สรุปผลของการสมมติฐานพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ที่มีปัจจัยบุคคลแตกต่างกัน มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้ เนื่องจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง อยู่ในเขตพื้นที่เดียวกัน มีวัยใกล้เคียงกันผ่านการอบรมกลุ่มกล่อมหอการการเมือง ผ่านสถาบันหลักๆ ของสังคมที่คล้ายๆ กัน รวมทั้งสังคมไทยในปัจจุบันเป็นสังคมปิด อิทธิพลของสื่อมวลชนในการเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจ ต่อการเมืองการ

ปกครองในระบอบประชาธิปไตยให้กับเยาวชนเป็นไปอย่างกว้างขวาง ทันเวลาและสามารถเข้าถึงได้ทุกคนทำให้ปัจจัยส่วนบุคคลไม่มีอิทธิพลต่อทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

2. ปัจจัยด้านประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมทางการเมืองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

2.1 ความสนใจข่าวสารทางการเมืองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

ผลของการทดสอบสมมติฐานพบว่า ความสนใจทางข่าวสารทางการเมืองการปกครอง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความสนใจข่าวสารทางการเมืองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ทั้งนี้ เพราะระบบสื่อสารมวลชนของสังคมไทยในปัจจุบัน มีลักษณะของการให้ข้อมูลข้อเท็จจริงเท่านั้น นอกจากนี้ ในปัจจุบันสื่อมวลชนยังมีรายการบันเทิงค่อนข้างมาก ในขณะที่เดียวกันก็ยังมี การปิดกั้นในการนำเสนอ จึงไม่สามารถมีอิทธิพลต่อทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 รวมทั้งสื่อความหมายหรือการถ่ายทอดข้อมูลของสื่อมวลชนของสังคมไทย ทางด้านข้อมูลข่าวสารทางการเมืองการปกครอง ยังขาดทิศทางที่ชัดเจน การเปลี่ยนความเชื่อของเยาวชนไทยในประเด็นนี้ยังไม่ได้ผล ทำให้ความสนใจข้างมากข่าวสารทางการเมือง การปกครองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

2.2 การได้รับการศึกษาอบรมในเรื่องการปกครองแบบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 มีความสัมพันธ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า การได้รับการศึกษาอบรมในเรื่องการปกครองแบบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 มีความสัมพันธ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้และมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกซึ่งแสดงให้เห็นว่า การได้รับการศึกษา อบรมในเรื่องการเมืองการปกครองมากขึ้นเท่าใดจะทำให้ให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

มากขึ้นเท่านั้น ทั้งนี้ เพราะการปูพื้นฐานทางด้านความรู้ จัดเป็นแนวทางการปกครองแบบประชาธิปไตยอย่างถูกต้อง โดยเฉพาะสถาบันการศึกษาทำให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 มีความรู้เกี่ยวกับการเมืองเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวและมีผลกระทบต่อทุกคนทุกวัยในสังคม โดยเฉพาะการเข้าใจความหมายของคำว่า การเมือง คือ เรื่องของการใช้อำนาจที่แจกแจงแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าให้แก่ผู้คนในสังคม ซึ่งทำให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 เกิดสำนึกทางการเมือง และเป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม (คือ มีความสนใจการเมืองอย่างมาก และคิดว่าตนมีความสามารถในการเปลี่ยนแปลงได้ โดยเฉพาะการได้รับการศึกษาอบรมเรื่องพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตย เช่น สิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค หน้าที่การปกครองโดยเสียงส่วนใหญ่และระบบนิติรัฐ ยิ่งทำให้นักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 เกิดความรู้เกี่ยวกับการเมืองเป็นเรื่องที่น่าสนใจ ใครรู้และยิ่งทำให้เกิดความคิดว่า เมื่อถึงวัยสมควรแล้วนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ก็สามารถเปลี่ยนแปลงได้ สิ่งเหล่านี้ทำให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ที่ได้รับการศึกษาอบรมในเรื่องการปกครองแบบประชาธิปไตยสามารถแยกแยะความแตกต่างของความถูกต้อง-ผิด ความชอบธรรมทางสังคม ความยุติธรรมภายใต้กฎหมายของแนวทางประชาธิปไตยได้ นอกจากนี้ประสบการณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 แต่ละคนที่ได้รับมาจะเพิ่มและสะสมมากขึ้น สามารถพัฒนาความคิดให้ก้าวไกลออกไป อันเป็นพื้นฐานของทัศนคติที่ดี และถูกต้องต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย

2.3 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 มีความสัมพันธ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และมีความสัมพันธ์ในเชิงบวก ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 มากเท่าใด ก็จะทำให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยมากขึ้น ทั้งนี้ การเมืองมีประโยชน์หรือคุณค่ามาก เพราะเป็นสภาพแวดล้อมที่อยู่ใกล้ตัว นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 สามารถเป็นโรงเรียนสอนการปกครองระบอบประชาธิปไตยขั้นพื้นฐานให้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 การที่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ได้รับการศึกษาอบรมในเรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตย ตามข้อที่ 2.2 นั้น เป็นภาคทฤษฎี แต่การเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองในท้องถิ่นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 เปรียบเสมือนภาค

ปฏิบัติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 สามารถแยกแยะความแตกต่างของความถูก-ผิด ความชอบธรรมทางสังคมของตนได้ และซึ่งจะทำให้ให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 มีความรู้ความเข้าใจของคำว่าการเมืองคืออะไร และจะเกิดสำนึกทางการเมืองที่ถูกต้อง ซึ่งจะทำให้วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมเจริญเติบโต ยิ่งในปัจจุบันกระแสการกระจายอำนาจของรัฐบาลกำลังขยายแนวความคิด การปกครองโดยประชาชนของประชาชน โดยเฉพาะการบริหารปกครองท้องถิ่นในปัจจุบันที่มีต่อแนวความคิด ทักษะ ทักษะ ความเชื่อของเยาวชน เช่น นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 มาก เพราะสิ่งเหล่านี้สามารถมีส่วนร่วมและมีความสามารถในการเปลี่ยนแปลงได้ ดังนั้นการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองในท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 จึงมีความสัมพันธ์ที่สอดคล้องกับการเมืองแบบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

สรุป ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางการเมืองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 มีความสัมพันธ์ที่สอดคล้องกับการเมืองแบบประชาธิปไตย

ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ปัจจัยด้านประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมทางการเมืองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 มีความสัมพันธ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งแสดงว่าทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเยาวชนจำนวนหนึ่ง ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมทางการเมืองที่ตนได้รับจากกระบวนการกล่อมเกลามาจากสถาบันต่างๆ ในสังคม บางปัจจัยจำเป็นต้องมีการส่งเสริมให้มีคุณภาพในระดับที่มีการพัฒนาในทิศทางที่ถูกต้อง เช่น การสนใจข่าวสารทางการเมือง การปกครอง การได้รับการศึกษาอบรมในเรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตย การเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมืองในท้องถิ่นของตน สิ่งเหล่านี้ทั้งหมดจะเกิดขึ้นได้อย่างมีคุณภาพ และมีทิศทางที่ถูกต้องทุกสถาบันในสังคมไทยต้องร่วมมือกันส่งเสริมให้เกิดขึ้นผ่านกระบวนการอบรมกล่อมเกลามองทางการเมืองที่ได้รับการเลือกสรรแล้วแก่เยาวชนไทย เพื่อให้บุคคลเหล่านี้มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่ถูกต้อง มีคุณภาพ มีประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ดังนั้น ปัจจัยด้านประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมทางการเมืองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 จึงมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมให้เกิดทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ทักษะคิดทางการเมืองแบบประชาธิปไตย นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ในเขตพื้นที่การศึกษาเขต 1 กรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทักษะคิดทางการเมืองแบบประชาธิปไตย และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับทักษะคิดทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ในเขตพื้นที่การศึกษาเขต 1 กรุงเทพมหานคร

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ กลุ่มประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ในเขตพื้นที่การศึกษาเขต 1 กรุงเทพมหานคร แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพของผู้ปกครอง รายได้ของครอบครัวต่อเดือน ชั้นปีการศึกษาของนักเรียน สาขาที่เรียนในสถานศึกษา ส่วนที่ 2 เป็นข้อมูลปัจจัยด้านประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมทางการเมือง ได้แก่ ความสนใจข่าวสารทางการเมืองการปกครอง การได้รับการศึกษาอบรมในเรื่องระบอบประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง และส่วนที่ 3 เป็นข้อคำถามเพื่อวัดทักษะคิดทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

1. เพศของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า เพศหญิงมีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 51.84 รองลงมา เพศชาย คิดเป็นร้อยละ 48.16
2. อายุของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีอายุเฉลี่ย 17 ปี โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 17 ปี มีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 40.51 รองลงมาได้แก่ กลุ่มที่มีอายุ 18 ปี คิดเป็นร้อยละ 35.41 กลุ่มที่มีอายุ 16 ปี คิดเป็นร้อยละ 15.86 กลุ่มที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี คิดเป็นร้อยละ 8.22

3. อาชีพของผู้ปกครองของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ผู้ปกครองมีอาชีพทางธุรกิจ ส่วนตัว-ค้าขาย มีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 34.84 รองลงมาได้แก่ อาชีพราชการ คิดเป็นร้อยละ 30.03 พนักงานรัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 13.31 อาชีพรับจ้างทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 11.90 อาชีพเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 2.83 และอาชีพอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 7.08

4. รายได้ของครอบครัวต่อเดือนของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ต่อเดือนมากกว่า 20,000 บาทขึ้นไป มีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 64.87 รองลงมาได้แก่ กลุ่มครอบครัวที่มีรายได้ต่อเดือนระหว่าง 10,001-20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 25.50 และกลุ่มที่มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท มีจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 9.63

5. ชั้นปีการศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ชั้นปีที่ 6 มีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 68.56 รองลงมาได้แก่ ชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ชั้นปีที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 18.70 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ชั้นปีที่ 5 มีจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 12.75

6. สาขาที่เรียนในสถานศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า สายวิทย์-คณิต มีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 58.36 รองลงมา คือ สายศิลป์คำนวณ คิดเป็นร้อยละ 32.86 และสายศิลป์-ภาษา มีจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 8.78

7. ความสนใจข่าวสารทางการเมืองการปกครองของกลุ่มตัวอย่าง มีระดับความสนใจปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) เท่ากับ 1.71

8. การได้รับการศึกษาอบรมในเรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตยของกลุ่มตัวอย่าง อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) เท่ากับ 1.78

9. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) เท่ากับ 1.59

10. ทศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) เท่ากับ 4.26

สมมติฐานที่ 1.6 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ที่มีสาขาเรียนในสถานศึกษาแตกต่างกัน มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่แตกต่างกัน จากการตรวจสอบสมมติฐานพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ที่มีสาขาเรียนในสถานศึกษาแตกต่างกัน จะมีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สรุป สมมติฐานที่ 1 พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน จะมีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 2 ปัจจัยด้านประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมทางการเมืองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยประกอบด้วย

สมมติฐานที่ 2.1 ความสนใจข่าวสารทางการเมือง การปกครอง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย จากการตรวจสอบพบว่า ความสนใจข่าวสารการเมือง การปกครองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 2.2 การได้รับการศึกษาอบรมในเรื่องการปกครองแบบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย จากการตรวจสอบสมมติฐานพบว่า การที่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ได้รับการศึกษาอบรมเรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตยมากเพียงใด ก็จะทำให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยเพิ่มมากขึ้น แสดงว่า การได้รับการศึกษาอบรมในเรื่องการปกครองแบบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 2.3 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย จากการตรวจสอบสมมติฐานพบว่า การที่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองในท้องถิ่นของตนมากเพียงใด ก็ทำให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยเพิ่มมากขึ้น แสดงว่า การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา

ศึกษาช่วงชั้นที่ 4 มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สรุป สมมติฐานที่ 2 พบว่า ปัจจัยด้านประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมทางการเมืองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการวิจัยพบว่า ระดับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ในเขตพื้นที่การศึกษาเขต 1 กรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับสูง แม้ว่าทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยอยู่ในระดับสูง แต่เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ซึ่งเป็นเยาวชนไทยกลุ่มหนึ่งในสังคมไทย มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ในลักษณะที่มีปริมาณและคุณภาพควบคู่กันไป ทุกสถาบันในสังคมไทยต้องร่วมมือกันอย่างแท้จริง ในการเสริมสร้างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ซึ่งเป็นเยาวชนที่จะเป็นทรัพยากรบุคคลอันสำคัญของประเทศไทยในอนาคต ดังนั้น ทุกสถาบันในระบบสังคมไทยต้องมีส่วนร่วมกันอย่างแท้จริง มิใช่หน้าที่ของสถาบันใดสถาบันหนึ่ง แต่เป็นหน้าที่ของทุกสถาบันและทุกคนในการสร้างสรรค์ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยอย่างถูกต้องให้เกิดขึ้นแก่เยาวชนไทย ผู้วิจัยขอแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. สถาบันครอบครัว ควรปลูกฝังและส่งเสริมทัศนคติแบบประชาธิปไตยให้แก่สมาชิกในครอบครัว ได้แก่ การกระตุ้นให้บุตรหลานสนใจรับฟังข่าวสารทางการเมืองจากสื่อโทรทัศน์ วิทยุและหนังสือพิมพ์อย่างต่อเนื่องไปพร้อมๆ กันกับผู้ปกครอง นอกจากนี้ หัวหน้าครอบครัวอาจนำประเด็นสำคัญทางการเมืองในขณะนั้นมาเป็นหัวข้อสำคัญในการสนทนาภายในครอบครัว แล้วเปิดโอกาสให้บุตรหลานได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ เพื่อให้เยาวชนไทยเริ่มเรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับการเมืองในขั้นต้นที่สามารถนำไปสานต่อในสถานศึกษา เพื่อเกิดทัศนคติที่ดีต่อการปกครองแบบประชาธิปไตย

2. สถานศึกษาควรส่งเสริมให้เยาวชนไทยมีความสนใจข่าวสาร การเมือง การปกครอง ทั้งจากวิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ แล้วนำข้อมูลเหล่านี้มาวิเคราะห์เป็นกลุ่มเป็นทีมภายใน ชั้นเรียน โดยอาจจะบรรจุอยู่ในหลักสูตรการเรียนการสอน ตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ถึงตอน ปลาย หรือเทียบเท่า เพื่อให้ประเด็นการเมืองการปกครองอยู่ในความสนใจของเยาวชนไทยอย่าง ต่อเนื่อง

3. ควรบรรจุวิชาความรู้ความเข้าใจในรัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ. 2540 ไว้ในวิชาบังคับของ หลักสูตรการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า และควรศึกษาวิชานี้อย่างต่อเนื่อง อย่างน้อย 2-3 ปี รวมทั้งการประเมินผลการศึกษาที่มีคุณภาพเพื่อเป็นการปูพื้นฐานด้านการเมือง การปกครอง โดยเฉพาะประเด็นความรู้ความเข้าใจในเรื่องการมาสิทธิย่อมควบคู่มากับการทำหน้าที่ เสมอ ซึ่งจะทำให้เกิดพฤติกรรมทางการเมืองที่ถูกต้อง และพฤติกรรมทางการเมืองเช่นนี้จะมีผล ให้เกิดทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่มีทั้งปริมาณและคุณภาพควบคู่กันไป

4. สังคมไทยควรส่งเสริมให้เยาวชนมีทัศนคติในทางบวกต่อการใช้ความรู้คู่คุณธรรม นั้นหมายถึงต้องเป็นทั้งคนเก่งและคนดีไปพร้อมๆ กัน โดยเริ่มจากสถาบันครอบครัว ในส่วนของ สถาบันการศึกษาควรส่งเสริมแนวคิดเรื่องความรู้คู่คุณธรรม โดยผ่านการเรียนการสอนในหลักสูตร โดยเฉพาะการส่งเสริมการอ่านหนังสือนอกเวลาหรือวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง นอกจากนั้นสื่อสารมวลชนควรถ่ายทอดแนวคิดเรื่องความรู้คู่คุณธรรมอย่างต่อเนื่องผ่านรายการที่เยาวชนชื่นชอบและ ให้ความสนใจ โดยชี้ให้เห็นว่าบุคคลที่สังคมให้การยกย่องเป็นวีรบุรุษ ต้องเป็นทั้งคนเก่งและ คนดีไปพร้อมๆ กัน ทั้งนี้ต้องกระทำอย่างต่อเนื่องและจริงจัง เพื่อให้เยาวชนเกิดการซึมซับจน สามารถนำไปปฏิบัติอันจะนำมาซึ่งการส่งเสริมทัศนคติที่ดีต่อการใช้ความรู้คู่คุณธรรมในการดำเนิน ชีวิตตลอดไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะกรณีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ในเขต พื้นที่การศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร ในโอกาสต่อไปจึงควรมีการศึกษาทัศนคติทางการเมือง แบบประชาธิปไตยจากกลุ่มตัวอย่าง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ทั่วประเทศ เพื่อ เปรียบเทียบทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ซึ่งจะ เป็นส่วนหนึ่งของทรัพยากรบุคคลที่สำคัญของประเทศไทยในอนาคตที่มีทัศนคติในกรณีนี้อย่างไร

และควรมีการเปรียบเทียบระหว่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ในเขตกรุงเทพมหานครกับ ส่วนภูมิภาคหรือระหว่างภูมิภาคด้วยกัน

2. ควรมีการศึกษาวิจัย ปัจจัยที่ส่งเสริมให้เยาวชนไทย มีความรู้ ความเข้าใจ และปฏิบัติ ได้ถูกต้องในเรื่องสิทธิอันควบคู่กับการทำหน้าที่เสมอ เพื่อหาความรู้ใหม่ๆ หรือหนทางปฏิบัติใหม่ๆ ในการส่งเสริมให้เยาวชนไทยมีพัฒนาการในแนวทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่ ถูกต้องและมีคุณภาพ

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

- กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์. 2521. **จิตวิทยาการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาการแนะแนว และจิตวิทยา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. 2543. **พื้นฐานรัฐศาสตร์กับการเมืองในศตวรรษที่ 21**. นครปฐม: ศูนย์ส่งเสริมและฝึกอบรมการเกษตรแห่งชาติ กำแพงแสน.
- ไกรวุธ จิระบุตร. 2519. **ทัศนคติทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จัทนา สุทธิจารี. 2544. **การเมืองการปกครองไทยตามรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ วิ.เจ.พรินติ้ง.
- จุมพล นิมพานิช. 2536. **แนวความคิดเกี่ยวกับสถาบันและกระบวนการทางการเมืองไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 13. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาชิราช.
- ดิน ปรัชญาพฤทธิ. 2538. “อำนาจและการเมืองในองค์กร”. น. 560-562. **พฤติกรรมมนุษย์ในองค์กร**. พิมพ์ครั้งที่ 13. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาชิราช.
- ทินพันธุ์ นาคะตะ. 2543. **รัฐศาสตร์: ทฤษฎี แนวความคิด ปัญหาสำคัญ และแนวทางการศึกษาวิเคราะห์การเมือง**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด สหายบด็อก และการพิมพ์.
- นรนิติ เศรษฐบุตร. 2537. **การมีส่วนร่วมทางการเมือง**. พิมพ์ครั้งที่ 14. นนทบุรี: โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาชิราช.
- เนตรนภา นาผล. 2538. **ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย: ศึกษาเฉพาะกรณีนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- ปภาวดี ดุลยจินดา. 2538. **ทัศนคติและความพอใจพฤติกรรมมนุษย์ในองค์กร**. พิมพ์ครั้งที่ 13. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ปริญญา จรุงโรจน์. 2538. **วัฒนธรรมทางการเมืองของคณะกรรมการสภาตำบล: ศึกษาเฉพาะกรณี อ.เสาให้ จ.สระบุรี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พชนี วรกวิน. 2526. **จิตวิทยาสังคม ทฤษฎี และปฏิบัติการ**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สำนักพิมพ์วัฒนา จำกัด
- พรหมมนต์ นิโรธร. 2540. **ทัศนคติทางการเมืองของเยาวชนต่อหลักประชาธิปไตยพื้นฐาน: ศึกษาเฉพาะกรณีนักศึกษาในมหาวิทยาลัยที่มีอายุ 18-19 ปี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2543. **วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา, มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- มนัสชัย ชี้อชโลมแสน. 2537. **ทัศนคติทางการเมืองของข้าราชการสำนักปลัดกระทรวงมหาดไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการส่วนกลาง ระดับ 6-7**. สารนิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มานะศรี ขงเจริญ. 2522. **การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาไทย: ศึกษาเฉพาะกรณี นักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยรามคำแหง**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รวีวรรณ อังคนุรักษ์พันธ์. 2533. **การวัดทัศนคติเบื้องต้น**. ชลบุรี: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ. 2545. **เอกสารการสอนชุดวิชาสถาบันและกระบวนการทางการเมืองไทย**. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

- วิรัตน์ เอี่ยมไพบรวัน. 2520. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย: การศึกษาเฉพาะกรณี นักศึกษาปริญญาโท ของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมเกียรติ วันทะนะ. 2544. “ประชาธิปไตย”. น.175-197. อุดมการณ์ทางการเมืองร่วมสมัย. นครปฐม: โรงพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมและฝึกอบรม กำแพงแสน.
- สมชัย ไตรพิทยากุล. 2542. ทศนคตินายทหารนักเรียนโรงเรียนเสนาธิการทหารเรือ ที่มีการติดต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- สมพงษ์ ไหม่วิจิตร. 2529. ทศนคติทางการเมืองของนักเรียนนายร้อย. สารนิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมศักดิ์ สงสัมพันธ์. 2518. นิตินักศึกษากับวัฒนธรรมการเมืองประชาธิปไตย: การศึกษาวิจัย เฉพาะนิตินิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมสุข ติลกสกุลชัย. 2533. การเปรียบเทียบเจตคติต่อวิชาการพยาบาลและความพึงพอใจในงานของพยาบาลโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ที่มีอายุ ตำแหน่ง และระดับการศึกษาแตกต่างกัน. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรพงษ์ สายวงศ์. 2524. ทศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย: ศึกษาเฉพาะกรณีเจ้าหน้าที่ตำรวจกองปราบ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุรพาสน์ ทักภมาน. 2519. ทศนคติทางการเมืองของนายทหารชั้นนายพัน ของกองทัพบก กองทัพเรือ และกองทัพอากาศ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมร รักษาต้ตย์. 2541. รัฐธรรมนูญฉบับประชาชนพร้อมบทวิจารณ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เอนก ทองสมบูรณ์. 2538. **ทัศนคติที่มีต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์**

Dawson, R.E. and K. Prewitt. 1969. **Political Socialization.** Boston: Line Brown and Company.

Easton, D. and J. Dennis. 1969. **Children in the Political System Origin of Political Legitimacy.** New York: McGraw-Hill Book Co.

Fishbien, M. and I. Ajzen. 1975. **Belief Attitude Intention and Behavior: An introduction to Theory and Research.** USA: Addison-Wesley Publishing Company, Inc.

Fishbien, M. 1967. **Attitude Theory and Measurement.** New York: John Wiley.

Herbert, M.C. 1969. **Political Inquiry: The Nation and Uses of Survey Research.** New York: Macmillan.

Harold, D.L., L. Nathan and Associates. 1965. **Language of Political.** Massachusetts: The M.I.T. Press, Cambridge.

Huntington, S.P. and J.M. Nelson. 1977. **No Easy Choice: Political Participation in Developing Countries.** Cambridge: Harvard University Press.

Kenneth, P.L. 1969. **Political Socialization.** London: Oxford University.

Kiesler, C.A., B.E. Collin and N. Miller. 1969. **Attitude Change: A Critical Analysis of Theoretical Approaches.** USA: John Wiley and Sons, Inc.

Lusian, W.P. 1962. **Politics, Personality and Nation Building: Burman's Search for Identity.** New Haven: Yale University Press.

Nakata, T. 1975. **The Problems of Democracy in Thailand: Study of Political Culture and Socialization of College Student.** Bangkok: Prea Pittaya.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสอบถาม

แบบสอบถาม
เรื่อง
ทัศนคติทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4
ในเขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

คำชี้แจง กรุณากรอกข้อความ หรือทำเครื่องหมาย (✓) หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน

1. เพศ
2. อายุ ปี
3. อาชีพของผู้ปกครอง (ผู้มีรายได้หลักของครอบครัว)
 - () ข้าราชการ
 - () พนักงานรัฐวิสาหกิจ
 - () ธุรกิจส่วนตัว – ค้าขาย
 - () เกษตรกร
 - () รับจ้างทั่วไป
 - () อื่นๆ (โปรดระบุ)
4. รายได้ของครอบครัวต่อเดือน
 - () ต่ำกว่า 10,000 บาท
 - () ระหว่าง 10,001 – 20,000 บาท
 - () มากกว่า 20,000 บาทขึ้นไป

5. ชั้นปีการศึกษาของนักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 4
- () ชั้นปีที่ 4
- () ชั้นปีที่ 5
- () ชั้นปีที่ 6
6. สาขาที่เรียนในสถานศึกษา
- () สายวิทย์ – คณิต
- () สายศิลป์ – ภาษา
- () สายศิลป์ – คำนวณ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลปัจจัยด้านประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมทางการเมือง

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย (✓) ลงในช่องว่างที่ตรงกับการปฏิบัติจริงของท่าน ขอให้ท่านตอบเพียงคำตอบเดียว และกรุณาตอบทุกข้อ

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความสนใจ		
		มาก	ปานกลาง	น้อย
1	ก. <u>ความสนใจข่าวสาร การเมือง การปกครอง</u> ท่านอ่านหนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสารที่เกี่ยวข้องกับ ข่าวสารด้านการเมือง การปกครอง			
2	ท่านรับฟังข่าวสารด้านการเมือง การปกครอง ทางวิทยุ			
3	ท่านรับชมข่าวสารด้านการเมือง การปกครอง ทางโทรทัศน์			
4	ท่านติดตามรายการวิเคราะห์ ข่าวสาร การเมือง การปกครอง จากสื่อวิทยุและโทรทัศน์			
5	ท่านพูดคุยสนทนากับเพื่อนๆ ในประเด็นเกี่ยวกับ การเมือง การปกครอง			
6	ท่านมีโอกาสรับฟังการอภิปรายทางการเมือง การรณรงค์หาเสียง การให้ความรู้ทางการเมืองอื่นๆ (ระดับชาติ, ท้องถิ่น)			

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความสนใจ		
		มาก	ปานกลาง	น้อย
7	ท่านและบุคคลในครอบครัวมีการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องการเมืองการปกครอง (ระดับชาติ, ท้องถิ่น)			
8	ท่านติดตามและรับชมการถ่ายทอดการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ทางสื่อวิทยุและโทรทัศน์			
	ข. การได้รับการศึกษาอบรมในเรื่อง การปกครองระบอบประชาธิปไตย			
1	สถานศึกษาของท่านได้จัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับเนื้อหาของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540			
2	ท่านได้ไปศึกษาดูงานที่สถาบันทางการเมือง เช่น รัฐสภา ทำเนียบรัฐบาล			
3	ท่านเคยจัดกิจกรรมนิทรรศการเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยในสถานศึกษาของท่าน			
4	ท่านได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับเรื่องการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตย			
5	ท่านเข้าฟังการสัมมนาการประชุมทางวิชาการที่พรรคการเมืองต่างๆ จัดขึ้น			
	ค. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง			
1	ท่านเคยเข้าร่วมรณรงค์ให้ผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงไปใช้สิทธิเลือกตั้ง (สว., สส., ผู้ว่า กทม., สก., สข.)			
2	ท่านเคยเข้าร่วมรับฟังการอภิปรายหรือการหาเสียงของผู้สมัครเลือกตั้ง (สว., สส., ผู้ว่า กทม., สก., สข.) ในเขตของท่าน			
3	ท่านได้รับทราบและเข้าใจนโยบายการบริหารขององค์กรปกครองท้องถิ่นของท่าน			

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความสนใจ		
		มาก	ปานกลาง	น้อย
4	ท่านเคยให้ความร่วมมือหรือให้การสนับสนุนกับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นของท่านในการปฏิบัติงานหรือการขอความร่วมมือในงานต่าง ๆ			
5	ท่านได้ให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้ง (สว., สส., ผู้ว่า กทม., สก., สข.)			
6	ท่านได้ชักชวนคนที่ท่านรู้จักให้ออกไปลงคะแนนเลือกตั้ง (สว., สส., ผู้ว่า กทม., สก., สข.)			
7	ท่านได้ไปใช้สิทธิในการลงคะแนนเลือกตั้ง (สว., สส., ผู้ว่า กทม., สก., สข.)			

ส่วนที่ 3 ทักษะคิดทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

คำชี้แจง โปรดอ่านข้อความแต่ละข้ออย่างรอบคอบ และกรุณาทำเครื่องหมาย (✓) ลงในช่องว่างที่ตรงกับความรู้สึก หรือความคิดเห็นของท่านมากที่สุดในแต่ละข้อของแบบสอบถาม ขอให้ท่านตอบเพียงข้อเดียวและกรุณาตอบทุกข้อ

ข้อที่	ข้อความ	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
1	ประชาชนทุกคนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย					
2	ประเทศมีความเหมาะสมที่จะใช้รูปแบบการปกครองในแนวทางประชาธิปไตย					
3	ผู้นำประเทศที่ดีควรเป็นผู้นำที่มีความรู้คู่คุณธรรม					
4	การปฏิวัติรัฐประหารเป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้องตามระบอบประชาธิปไตย					

ข้อที่	ข้อความ	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
5	มนุษย์ทุกคนควรมีความ เสมอภาคเท่าเทียมกัน					
6	เราควรให้การยกย่องคนที่มี คุณธรรม					
7	ความยุติธรรมในสังคม คือ การเปิดโอกาสให้มนุษย์มีความ เท่าเทียมกันในการแข่งขันด้าน การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม					
8	ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่มี ความพร้อมสำหรับการปกครอง ตนเองตามระบอบประชาธิปไตย					
9	ประชาชนทุกคนไม่ว่าจะมีฐานะ ทางเศรษฐกิจแตกต่าง อย่างไร ก็ตามมีความเสมอภาคเท่าเทียม กันตามกฎหมาย					
10	การปกครองระบอบประชาธิปไตย ยินยอมให้บุคคลอื่นที่มีความ คิดเห็นแตกต่างกับเราแสดง ความคิดเห็นได้					
11	เราต้องการเคารพต่อเสียง ส่วนใหญ่ แม้จะเป็นเรื่องที่ ไม่เห็นด้วย					
12	การออกไปใช้สิทธิในการ เลือกตั้งทุกระดับของประชาชน เป็นตัวบ่งชี้ถึงความเป็น ประชาธิปไตยของประเทศ					

ข้อที่	ข้อความ	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
13	เพื่อความมั่นคงปลอดภัยของ ประเทศชาตินั้น ในบางกรณี จำเป็นต้องจำกัดสิทธิเสรีภาพ ในการเสนอข่าวของสื่อมวลชน					
14	รัฐบาลไม่จำเป็นต้องรับฟัง ข้อเรียกร้องต่างๆ จากผู้ชุมนุม ประท้วง หรือจากกลุ่ม ผลประโยชน์อื่นๆ					
15	การเมืองเป็นเรื่องของประชาชน ทุกคน ดังนั้น ประชาชนจึง จำเป็นต้องให้ความสนใจเรื่อง การเมือง					
16	ไม่ว่าความคิดทางการเมืองหรือ ความเชื่อของแต่ละบุคคลจะ เป็นอย่างไร เขาก็ควรมีโอกาส ที่จะพูดและแสดงความคิดเห็น ของเขาออกมา					
17	ระบอบประชาธิปไตยทำให้มี โอกาสเลือกบุคคลมาทำงานได้ อย่างเหมาะสมและมีเหตุผล					
18	ถ้ามีการเลือกตั้งสมาชิกสภา ผู้แทนราษฎร และในขณะนั้น ท่านมีสิทธิในการลงคะแนน เสียง ท่านจะไปใช้สิทธิของ ท่านเสมอ					
19	รัฐควรให้การสนับสนุนและ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการ เมืองของประชาชนทุกระดับ					

ข้อที่	ข้อความ	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
20	สถานศึกษาควรรับฟัง ข้อเรียกร้องและความต้องการ ที่ชอบด้วยเหตุผลของนักเรียน					
21	การปกครองระบอบ ประชาธิปไตย ผู้ปกครองต้อง ได้รับยินยอมจากประชาชน					
22	การปกครองระบอบ ประชาธิปไตย ประชาชนมีส่วน ในการตัดสินใจทางการเมือง					
23	ประชาชนชาวไทยต้องมีความ สำนึกในความสามารถทาง การเมืองของตนเอง					
24	การตัดสินใจปัญหาใดๆ ทาง การเมืองจะต้องคิดและประเมินจาก หลักฐานตามมติส่วนใหญ่ มากกว่าการใช้อำนาจส่วนตัว					
25	ประชาชนคนไทยควรมีส่วนร่วม ทางการเมืองอย่างกระตือรือร้น					

ภาคผนวก ข

ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

Reliability

***** Method 1 (space saver) will be used for this analysis*****

RELIABILITY ANALYSIS – SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Alpha if Item Deleted
DV1.1	40.9667	41.4816	.4865	.8591
DV1.2	40.9667	42.6540	.3370	.8645
DV1.3	40.5667	41.2885	.5115	.8582
DV1.4	40.7667	42.7368	.4547	.8608
DV1.5	41.3333	40.9885	.5535	.8566
DV1.6	41.0667	39.8575	.6001	.8543
DV1.7	40.7333	40.4092	.5356	.8570
DV1.8	41.0333	43.1368	.3054	.8653
DV1.9	40.3333	43.6782	.3436	.8639
DV1.10	41.2667	40.6851	.5703	.8559
DV1.11	40.9000	41.7483	.4225	.8615
DV1.12	40.9000	42.1621	.4685	.8600
DV1.13	41.3667	40.9989	.5995	.8554
DV1.14	41.1333	41.2230	.4830	.8592
DV1.15	41.0000	41.0345	.5125	.8580
DV1.16	40.7667	42.4609	.3076	.8664
DV1.17	40.8000	39.4069	.7321	.8495
DV1.18	40.9000	42.4379	.3782	.8629
DV1.19	40.5000	40.6034	.6095	.8546
DV1.20	41.6000	43.8345	.1207	.8763

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0 N of Items = 20

Alpha = .8662

Reliability

***** Method 1 (space saver) will be used for this analysis*****

RELIABILITY ANALYSIS – SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Alpha if Item Deleted
DV1.1	15.2333	7.2195	.6340	.7166
DV1.2	15.2333	7.7713	.4538	.7486
DV1.3	14.8333	7.7299	.4668	.7463
DV1.4	15.0333	8.1713	.4948	.7454
DV1.5	15.6000	7.7655	.4586	.7477
DV1.6	15.3333	7.6092	.4118	.7582
DV1.7	15.0000	7.1034	.5583	.7291
DV1.8	15.3000	8.3552	.3150	.7701

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0 N of Items = 8

Alpha = .7703

Reliability

***** Method 1 (space saver) will be used for this analysis*****

RELIABILITY ANALYSIS – SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Alpha if Item Deleted
DV1.9	7.9667	2.6540	.3821	.5775
DV1.10	8.9000	1.9552	.5521	.4672
DV1.11	8.5333	2.4644	.2248	.6580
DV1.12	8.5333	2.3264	.4432	.5389
DV1.13	9.0000	2.4138	.3425	.5879

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0 N of Items = 5

Alpha = .6241

Reliability

***** Method 1 (space saver) will be used for this analysis*****

RELIABILITY ANALYSIS – SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Alpha if Item Deleted
DV1.14	13.0333	4.9989	.5543	.5281
DV1.15	12.9000	5.6103	.3366	.5994
DV1.16	12.6667	6.0920	.1441	.6602
DV1.17	12.7000	5.1138	.5315	.5378
DV1.18	12.8000	5.6138	.3863	.5857
DV1.19	12.4000	5.0759	.5862	.5239
DV1.20	13.5000	6.2586	.0420	.7066

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0 N of Items = 7

Alpha = .6335

Reliability

***** Method 1 (space saver) will be used for this analysis*****

RELIABILITY ANALYSIS – SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Alpha if Item Deleted
DV2.1	101.4667	35.9126	.3855	.6252
DV2.2	101.6333	36.3092	.3135	.6319
DV2.3	101.5667	37.4954	.2817	.6385
DV2.4	101.7667	36.1161	.3230	.6306

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Alpha if Item Deleted
DV2.5	101.8333	37.6609	.1703	.6467
DV2.6	101.6333	38.1023	.1427	.6494
DV2.7	102.0667	34.3402	.4350	.6153
DV2.8	102.4667	35.1540	.4403	.6182
DV2.9	101.9000	38.3690	.1230	.6510
DV2.10	101.7333	34.8920	.5555	.6104
DV2.11	101.8667	36.1195	.3171	.6312
DV2.12	101.9333	35.7195	.4034	.6232
DV2.13	102.1000	37.9552	.1323	.6513
DV2.14	102.7000	32.5621	.4334	.6106
DV2.15	101.7333	38.7540	.1062	.6517
DV2.16	101.9000	41.6103	-.2256	.6799
DV2.17	102.0333	36.1713	.3100	.6319
DV2.18	101.7000	39.9414	-.0478	.6672
DV2.19	101.5000	38.6724	.1512	.6478
DV2.20	101.7333	38.0644	.1370	.6502
DV2.21	101.5000	39.5000	.0338	.6561
DV2.22	101.6333	42.3092	-.3237	.6835
DV2.23	101.7667	37.0126	.4248	.6290
DV2.24	101.7667	40.3920	-.0919	.6690
DV2.25	101.6667	37.3333	.2494	.6392

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0 N of Items = 25

Alpha = .6520